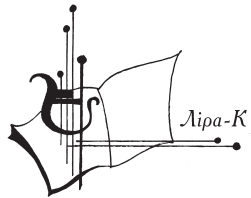

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

І. О. Мікульонок

Основи інтелектуальної власності

Київ
2004

**ПОЛІТЕХНІКА
НТУУ «КПІ»**

УДК 347.77/.78
ББК 67.304.3я73
М59

*Затверджено Методичною радою НТУУ «КПІ»
(Протокол № 7 від 4.04.02)*

Рецензенти: *Н. І. Антоноук* (УкрІНТЕІ, представник у справах інтелектуальної власності (патентний повірений України))
Я. М. Мень (СКБполімермаш Київського ВАТ «Більшовик»)

Мікульонюк І. О.

М59 Основи інтелектуальної власності: Навч. посіб. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, Ліра-К, 2004. – 232 с.
ISBN 966–622–158–6

Викладено основи інтелектуальної власності. Висвітлено питання, пов’язані з охороною об’єктів авторського права та суміжних прав, а також промислової власності, зокрема винаходів і корисних моделей. Розглянуто основні відомості про патентну інформацію й документацію, міжнародну співпрацю у сфері охорони інтелектуальної власності.

Для студентів інженерних спеціальностей вищих закладів освіти.

**УДК 347.77/.78
ББК 67.304.3я73**

ISBN 966–622–158–6

© І. О. Мікульонюк, 2004
© ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2004

Передмова

Один з найголовніших показників рівня будь-якого суспільства – це увага, яку приділяють у ньому розвитку культури, науки, техніки й технології. Від інтелектуального рівня суспільства й рівня його культурного розвитку в кінцевому підсумку залежить і успіх вирішення проблем, що стоять перед ним. У свою чергу, і культура, і наука, і техніка, і технологія можуть ефективно розвиватися тільки за наявності відповідних умов, включаючи й правові передумови [8].

Далеко не останнє місце у становленні й розвитку високорозвиненого цивілізованого суспільства належить інженерам. Недарма слово «інженер» походить від латинського «інженіум», що означає «здатність, винахідливість». Саме інженерам, цим «здатним і винахідливим», має дякувати людство за всі ті механізми, машини, споруди й речовини, які використовують багато поколінь.

Але сучасному інженеру вже недостатньо розробити новий технічний об’єкт, він повинен забезпечити цьому об’єкту належну правову охорону. Уявіть собі, яке розчарування очікує молодого й завзятого творця, коли розроблені ним нові, з його погляду, пристрої, засоби або речовини не тільки не знайдуть споживача і, відповідно, не принесуть прибутку, але й примусять відшкодувати збитки особам, чії права були порушені. Така ситуація може раз і назавжди посягти сумніви в думках спеціаліста щодо його професійного рівня, після чого молода та енергійна людина стає непомітним, замкненим у собі виконавцем чужих (іноді й не дуже вдалим) думок.

Отже, сучасний випускник вищого технічного навчального закладу повинен не тільки вміти спроектувати той чи той об’єкт, але й професійно обґрунтувати вибір конструкції, дій

з матеріальними об'єктами та порядок їх виконання в часі, інгредієнтів речовин та їх кількісного складу. Стає очевидною потреба викладання майбутнім інженерам основ знань, пов'язаних із захистом інтелектуальної і передусім промислової власності.

Конституція України наголошує, що «кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності». Одне з найважливіших завдань сучасної вищої школи – навчити майбутніх науковців, конструкторів, технологів і виробничників реалізувати це право.

1. Поняття інтелектуальної власності та система її правової охорони

1.1. Загальні положення

У широкому розумінні *інтелектуальна власність* означає закріплені законом права, які є результатом інтелектуальної діяльності в науковій, літературній, художній і промисловій сферах.

Під «власністю» зазвичай розуміють суспільні відносини, що історично склалися, щодо привласнення або розподілу матеріальних об'єктів, які і є об'єктами власності. Найважливішою характеристикою власності є те, що її власник може використовувати свою власність так, як він бажає, і ніхто інший за законом не може використати цю власність без дозволу її власника. Проте існують принципові відмінності між матеріальними й нематеріальними продуктами інтелектуальної діяльності як об'єктами привласнення.

Матеріальний об'єкт можна мати й утримувати, тобто встановити над ним фізичне панування, що й називається володінням. Володіння будь-яким об'єктом (реччю) – неодмінна передумова користування цим об'єктом, і розпоряджатись об'єктом може тільки той, хто ним володіє.

Інтелект (здатність до мислення, раціонального пізнання) матеріальних об'єктів не створює, і тому результати інтелектуальної діяльності не є об'єктом відносин власності в класичному розумінні. Неможливо встановити фізичне панування над ідеєю, твором науки, літератури, мистецтва, винаходом та іншими результатами інтелектуальної праці; ними не можна володіти, проте їх можна використовувати одночасно в різних місцях і різними особами, чого не можна робити з матеріальним об'єктом.

Отже, інтелектуальна власність як право на результати розумової діяльності людини – благо нематеріальне, зберігається за його творцями й може використовуватись іншими особами

лише за узгодженням з ними, крім випадків, зазначених у законодавстві. При цьому сам процес інтелектуальної діяльності як такої право на власність зазвичай не регулює. Лише після завершення цієї діяльності внаслідок створення нових результатів у сфері науки, літератури, мистецтва, техніки й технології починають діяти норми цивільного права, що забезпечують суспільне визнання відповідного об'єкта, встановлюють його правовий режим, а також охорону прав і законних інтересів його творця. До того ж об'єктам інтелектуальної власності майнові права не надаються. Будь-який винахід, промисловий зразок тощо – це вирішення проблеми (завдання), яке стає товаром лише тоді, коли воно має споживчу вартість [3].

Інтелектуальна власність має подвійну природу. Право, що виникає у творця на результат інтелектуальної діяльності, подібне до права власності, що має особа, працею якої створено матеріальний об'єкт. Право на результат творчої діяльності забезпечує його власнику виняткову можливість розпоряджатися цим результатом на свій розсуд і дає змогу передавати іншим особам (або надавати дозвіл на його використання). За цілим рядом ознак це право може належати до майнових прав і подібне до права власності.

Водночас існують й інші відносини особистісного спрямування, які набувають юридичної чинності відповідно до права авторства. Автор (фізична особа, творчою працею якої створено результат інтелектуальної діяльності) володіє сукупністю особистих немайнових (моральних) прав, які не можуть бути відчужені від їх власника внаслідок самої їхньої природи. І якщо у відносинах економічного привласнення визначається, кому дозволено використовувати певний, наприклад, твір промисловим або комерційним чином, то у відносинах особистісного привласнення міститься відповідь на запитання «Хто творець цього твору?».

Майнові й немайнові права взаємопов'язані. Цей зв'язок виявляється в тому, що внаслідок використання об'єктів інтелектуальної власності з'являється майно (матеріальні об'єкти) і право власності на нього.

Інтелектуальну власність за встановленою традицією поділяють на авторське право й промислову власність.

Авторське право закріплює за авторами та іншими творцями інтелектуальної власності певні права, які надають їм можливість дозволяти або забороняти протягом обмеженого періоду часу ті або ті види використання їхніх творів. У широкому розумінні авторське право містить положення про охорону авторського права*, а також охорону суміжних прав (прав, суміжних з авторським правом: прав виконавців, виробників фонограм, організацій мовлення).

Промислова власність охоплює права на такі об'єкти інтелектуальної власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг (товарні знаки й знаки обслуговування), фірмові найменування та зазначення про походження товарів чи найменування місця походження товарів, а також припинення недобросовісної конкуренції. При цьому промислову власність розуміють у найширшому значенні і поширюють не лише на промисловість, але й на сільське господарство, торгівлю, на всі продукти промислового чи природного походження.

14 липня 1967 р. у Стокгольмі було підписано Конвенцію, що заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ) і згідно з якою до інтелектуальної власності належать права на такі види діяльності та їх результати:

- 1) літературні, художні й наукові твори;
- 2) виступи виконавців, фонограми й програми ефірного мовлення;
- 3) винаходи у всіх галузях людської діяльності;
- 4) наукові відкриття;
- 5) промислові зразки;
- 6) товарні знаки, знаки обслуговування і торгові найменування й позначення;
- 7) припинення недобросовісної конкуренції;

* Авторське право – розділ цивільного права, який регулює правовідносини, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням творів науки, літератури й мистецтва [2].

8) інші права, які є результатом інтелектуальної діяльності в промисловості, науковій, літературній або художній галузях.

Види діяльності, зазначені в п. 1, регулюються авторським правом. Права, згадані в п. 2, зазвичай називають «суміжними правами», тобто правами в галузях, суміжних з авторським правом; види діяльності згідно з пп. 3, 5–7 є об'єктами промислової власності. При цьому наукові відкриття (п. 4) не належать жодній з основних сфер інтелектуальної діяльності*.

Перелік конкретних видів виняткових прав, застережених Конвенцією, приблизний і може бути доповнений іншими результатами інтелектуальної діяльності. Так, *нетрадиційними об'єктами інтелектуальної власності* є топографії інтегральних мікросхем (ІМС), сорти рослин і комерційна таємниця.

1.2. Основні інститути права інтелектуальної власності

Інтелектуальну власність, як уже зазначалося, подано трьома самостійними інститутами, які утворюють відповідно авторське право й суміжні права, право на об'єкти промислової власності і право на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності.

Авторське право і суміжні права. Регулюють особисті немайнові права й майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури й мистецтва (авторське право), а також права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій ефірного й кабельного мовлення (суміжні права, тобто права, суміжні з авторським правом).

Об'єднання в одному інституті двох зазначених груп правових норм пояснюється тісною взаємозалежністю виникнення й здійснення суміжних прав і прав авторів творів.

* Женевський договір з міжнародної реєстрації наукових відкриттів (1978 р.) визначає наукові відкриття як «визначення явищ, властивостей або законів матеріального всесвіту, не визнаних раніше і таких, що підлягають перевірці». На сьогодні жоден національний закон або міжнародний договір не надає прав власності на наукові відкриття (реєстрація відкриттів була свого часу в колишньому СРСР).

Авторське право й суміжні права мають сприяти створенню умов для заняття творчою працею, забезпечувати правове визнання та охорону досягнутих творчих результатів, закріплення за авторами прав на використання створених ними творів, одержання авторами доходів тощо.

Основні завдання авторського права й суміжних прав – стимулювання творчої активності авторів творів науки, літератури й мистецтва та створення умов для широкого використання творів у інтересах суспільства, оскільки підвищення рівня охорони прав авторів у жодному разі має не перешкоджати використанню їхніх творів з метою освіти або перешкоджати у прагненню читачів, глядачів чи слухачів ознайомитися з ними.

До основних принципів авторського права й суміжних прав належать такі.

Свобода творчості. Забезпечуючи свободу творчості, авторське право й суміжні права охороняють усі твори науки, літератури й мистецтва незалежно від їх призначення, позитивних чи негативних якостей і способу вираження. З цією метою закон зазвичай не обмежує коло творів, що охороняються, будь-яким переліком. Автори вільні у виборі теми, сюжету, жанру й форми втілення створюваних ними образів і самостійно вирішують питання щодо випуску свого твору у світ.

Невідчужуваність особистих немайнових прав автора. Особисті немайнові права (право авторства, право на авторське ім'я, тобто право використовувати твори під справжнім іменем автора, під псевдонімом або без імені (анонімно), право на оприлюднення твору, право на захист репутації автора тощо) зберігаються за автором за будь-яких умов.

Принцип свободи авторського договору. Правила, що регулюють відносини авторів і користувачів творів, законом жорстко не регламентовані й найчастіше визначаються вільним волевиявленням самих сторін.

Поєднання особистих інтересів автора з інтересами суспільства. Одним з головних питань авторського права й суміжних прав є визначення розумних меж монопольного права

автора на використання створеного ним твору. При цьому суспільство однаковою мірою зацікавлене як у вільному доступі до створених авторами творів, так і в ефективній охороні створених творів нормами авторського права й суміжних прав.

Промислова власність. Нерозривно пов'язана з економічними процесами будь-якої держави і є важливим інструментом наукового, технічного, технологічного й економічного розвитку суспільства. Термін «промислова власність» використовують через те, що її об'єкти оцінюють передусім з позиції промислової значущості, економічної ефективності, одержання прибутку під час їх використання у виробничій діяльності.

Право на об'єкти промислової власності (патентне право) регулює майнові й пов'язані з ними немайнові відносини, які виникають у зв'язку зі створенням і використанням винаходів, корисних моделей і промислових зразків, які, як і твори науки, літератури й мистецтва, є результатами інтелектуальної діяльності людини. Але, якщо у творах науки, літератури й мистецтва основний предмет правової охорони – художня форма й мова, які визначають їх оригінальність, то в об'єктах патентного права цінність полягає в змісті технічних рішень.

Основні принципи патентного права такі.

Надання правової охорони лише тим розробкам, які в офіційному порядку визнано патентоспроможними винаходами, корисними моделями й промисловими зразками. Дотримання всіх формальностей, пов'язаних з офіційним визнанням патентоспроможності розробки, – обов'язкова умова правової охорони.

Визнання за власником патенту виняткового права на використання запатентованого об'єкта. Тільки власник патенту може виготовляти, застосовувати, ввозити, продавати або іншим чином вводити в обіг запатентований об'єкт промислової власності.

Надання охорони передусім справжнім авторам об'єктів промислової власності. Можливість отримати патент і стати його власником надається, у першу чергу, саме авторам технічного рішення. Якщо треба подати заявку на видачу патен-

ту особі, яка не є автором об'єкта промислової власності, ця особа має надати докази, які підтверджують її право на подання заявки. При цьому за авторами у кожному разі визнають безстрокові й невідчужувані особисті немайнові права на створені ними об'єкти промислової власності.

Дотримання розумного балансу інтересів власника патенту та інтересів суспільства. Цей баланс інтересів відображають вилучення зі сфери патентної монополії, продиктовані суспільними потребами (наприклад, разове виготовлення ліків в аптеках за рецептами лікаря, проведення наукового експерименту, використання запатентованих технічних рішень за надзвичайних обставин (катастроф, епідемій тощо).

Важливий елемент економіки – індивідуалізація підприємців та виготовлюваної ними продукції, виконуваних робіт і послуг. З цією метою застосовують такі об'єкти промислової власності, як знаки для товарів і послуг (товарні знаки й знаки обслуговування), фірмові найменування, зазначення походження товарів. Крім цього, охорона інтересів власників виняткових прав на ці об'єкти ґрунтується на інших принципах, ніж охорона прав власників патентів. Закон не розглядає ці об'єкти як результати безпосередньо творчої діяльності й не визначає за їх конкретними авторами якихось особистих прав.

Нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Вони теж є результатом творчої діяльності людини, зазвичай належать програми для ЕОМ і бази даних (іноді вони належать до наукових творів, охорону яких регулюють нормами авторського права), сорти рослин, топографії ІМС, комерційна таємниця (секрети виробництва, ноу-хау та ін*).

В Україні правову охорону надають усім об'єктам авторського права й суміжних прав, а з об'єктів промислової власності – винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам, знакам для товарів і послуг, топографіям ІМС, сортам рослин, зазначенням походження товарів. Правові засади захисту підприємців і споживачів від недобросовісної конкуренції визначає Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

* У ряді країн деякі з наведених об'єктів належать до об'єктів промислової власності.

2. Загальні відомості про захист інтелектуальної власності

2.1. Авторське право та суміжні права

Об'єктами авторського права є твори науки, літератури й мистецтва – результат творчої діяльності. Авторське право поширюється як на оприлюднені, так і на не оприлюднені, як на завершені, так і на не завершені твори, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу й мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо), які існують у будь-якій об'єктивній формі: письмовій, усній, звуко- або відеозапису, зображенні, об'ємно-просторовій та в інших формах. При цьому правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору й не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Слід зазначити, що авторське право на твір не пов'язане з правом власності на матеріальний об'єкт, у якому виражено твір (книга, аудіо- або відеокасета тощо). Передача права власності на матеріальний об'єкт або права володіння матеріальним об'єктом сама по собі не тягне за собою передачі яких-небудь авторських прав на твір, виражений у цьому об'єкті.

Об'єктами авторського права можуть бути: літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо); виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; комп'ютерні програми; бази даних; музичні твори з текстом і без тексту; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; аудіовізуальні твори; твори образотворчого мистецтва; твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; фотографічні твори, зокрема твори, виконані способами, подібними до фотографії; твори ужиткового мистецтва, зокрема твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо, якщо вони не охороняються законами України про правову охорону об'єктів промислової власності; ілюстрації, карти, плани, крес-

лення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності; сценічні обробки літературних письмових творів і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; похідні твори; збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добром, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини; тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів; інші твори.

Не є об'єктом авторського права: повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації; твори народної творчості (фольклор); видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади; державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій; грошові знаки; розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого роду).

Твір – це результат творчої діяльності. Якщо твір складається з різних оригінальних частин, то ці частини, як і оригінальна назва твору, охороняються авторським правом.

Комп'ютерні програми охороняються так само, як і літературні твори, незалежно від способу чи форми їх вираження*. Підлягають охороні також технічні креслення і фотографічні твори.

Усі твори залежно від використання під час їх створення інших творів поділяють на самостійні й похідні. Самостійним є твір з оригінальною формою, а похідним – твір, створений на основі іншого твору. У похідному творі обов'язково має міститися посилання на оригінал.

Похідним видом літературних творів, що охороняються авторським правом, є переклад творів іншою мовою.

* У ряді держав з цього питання є спеціальне законодавство, наприклад, у Російській Федерації – Закон «Про правову охорону програм для електронних обчислювальних машин і баз даних» від 23.09.92 (хоча Закон Російській Федерації «Про авторське право й суміжні права» 1993 р. програми для ЕОМ і бази даних розглядає як об'єкти авторського права).

Якщо немає доказів іншого, автором твору вважається особа, зазначена на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Це положення застосовують також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

Особа, яка претендує на охорону своїх авторських прав, повинна довести факт їх порушення. Особливого значення це набуває для творів, виражених в усній формі (промови, лекції, доповіді тощо). Цих складностей можна уникнути, якщо потурбуватися про будь-яку матеріальну форму втілення цього усного твору (наприклад, диктофонний запис).

Права автора поділяють на особисті немайнові й майнові.

Автору належать такі *особисті немайнові права*:

- вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;
- забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;
- вибирати псевдонім, зазначати й вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;
- вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі й репутації автора.

Особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

До *майнових прав автора* (чи іншої особи, яка має авторське право) належать:

- виключне право на використання твору;
- виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права.

Виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дає йому змогу використовувати твір у будь-якій формі й будь-яким способом.

Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти:

- відтворення творів;
- публічне виконання і публічне сповіщення творів;

- публічну демонстрацію і публічний показ;
- будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо його здійснює інша організація, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;
- переклад творів;
- переробку, адаптацію, аранжування та інші подібні зміни творів;
- включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;
- розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або здаванням у майновий найм чи у прокат та іншої передачі до першого продажу примірників твору;
- подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором;
- здавання в майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі або у формі, зчитуваної комп'ютером;
- імпорт примірників творів.

Цей перелік не вичерпний.

Автор (чи інша особа, яка має авторське право) зазвичай має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Винагорода може бути у формі одноразового (паушального) платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або комбінованих платежів. Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення й використання твору встановлюють у авторському договорі або в договорах, які укладають за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори.

Суб'єкти авторського права – це автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права (тобто інші правонаступники).

Авторське право на твір, створений спільною працею двох і більше осіб (співавторів), належить всім цим особам. Відносини ж між співавторами визначають угодою, укладеною між ними. У цьому разі авторське право на колективний твір належить всім авторам незалежно від творчого внеску кожного із співавторів і характеру твору. При цьому і колективний твір, і співавторство можуть бути нероздільними й роздільними. Якщо співавторство нероздільне, твір являє собою єдине нерозривне ціле, частини якого не

мають самостійного значення; у цьому разі авторські права як на сам твір, так і на окремі його частини належать усім співавторам. Якщо співавторство роздільне, використання колективного твору в цілому також погоджують усі співавтори, проте кожний співавтор має право самостійно без згоди інших співавторів розпоряджатися своєю частиною твору.

Особа, яка має авторське право, щоб сповістити про свої права, може використовувати знак охорони авторського права, який проставляють на кожному примірнику твору і являє собою латинську літеру С (від англ. *copyright*) у колі – ©, імені (найменування) особи, яка має авторське право, і року першої публікації твору.

Суб'єктами авторського права після смерті автора стають його спадкоємці. Авторські права успадковують або згідно із законом, або за заповітом. Якщо ж померлий автор не мав законних спадкоємців і не залишив заповіту, його авторські права припиняються.

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення й починає діяти від дня створення твору. В Україні воно діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті (у більшості держав авторські права спадкоємців діють протягом 50 років після смерті автора, починаючи з 1 січня року, що настає за роком смерті, а в США і державах Європейського Союзу цей термін становить 75 років). Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора. Якщо весь твір публікують (оприлюднюють) не водночас, а послідовно томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначають окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору. Авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його право-

мірного опублікування. Будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права на неоприлюднений твір вперше його оприлюднює, користується захистом, рівноцінним захисту майнових прав автора. Строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був уперше оприлюднений.

Дія строку охорони авторського права закінчується 1 січня року, наступного за роком, у якому мали місце юридичні факти.

Особисті немайнові права автора охороняються безстроково.

Закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання. Твори, які стали суспільним надбанням, може вільно, без виплати авторської винагороди, використовувати будь-яка особа за умови дотримання особистих немайнових прав автора.

Щоб ознайомити широку аудиторію зі своїм твором, автору часто потрібне сприяння посередників (видавців, музикантів, продюсерів та ін.), які, використовуючи свої професійні якості, можуть донести твір до аудиторії в найбільш цікавій і доступній формі. З цією метою в більшості держав, щоб урегулювати відносини між авторами й посередниками, розроблено законодавство про суміжні права.

Об'єкти суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу й форми вираження, такі:

- виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;
- фонограми, відеограми;
- передачі (програми) організацій мовлення.

Фонограма – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до складу аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій).

Відеограма – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (зі звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у ви-

гляді запису, що входить до складу аудіовізуального твору*. Відеограма – це вихідний матеріал для виготовлення її копій.

Суб'єкти суміжних прав:

- виконавці творів, їхні спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;
- виробники фонограм, їхні спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;
- виробники відеограм, їхні спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;
- організації мовлення та їхні правонаступники.

Виконавець – актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

Виробник відеограми – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу й відповідає за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього).

Виробник фонограми – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу й відповідає за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків.

Організація мовлення – організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення.

Виконавці реалізують свої права за умови дотримання ними прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права. Виробники фонограм і відеограм мають дотримуватися прав суб'єктів авторського права й виконавців, а організації мовлення – прав суб'єктів авторського права, виконавців і виробників фонограм (відеограм).

* Відеограма – це не об'єкт авторського права, оскільки, на відміну від аудіовізуального твору, вона є відеозаписом, який виконує особа, що не може втручатися в хід записуваного ним виконання. Ця особа, наприклад, не може змінювати освітлення, а може лише вибирати місце розміщення відео- чи кінокамери. Отже, «пасивна» фіксація будь-яких рухомих зображень без втручання в процес, відтворюваний на матеріальному носіїві, є не аудіовізуальним твором, а відеограмою.

Ні виконавці, ні виробники фонограм, ні організації мовлення не створюють творів, а лише доносять їх до публіки. Проте внаслідок витрат на це певних коштів їхні майнові інтереси потребують особливої охорони.

Виникнення і реалізація суміжних прав не потребують виконання будь-яких формальностей. Виробники фонограм (відеограм) і виконавці, щоб сповістити про свої права, можуть на всіх примірниках фонограм (відеограм) або на їх пакуванні використовувати знак охорони суміжних прав, який складається з латинської літери Р у колі – ©, імені (найменування) особи, що має суміжні права, і зазначення року першої публікації фонограми (відеограми).

Права суб'єктів суміжних прав, як і права авторів, також поділяють на особисті немайнові та особисті майнові.

Майнові права виконавців охороняються протягом 50 років від дати першого запису виконання. Особисті немайнові права виконавців охороняються безстроково.

Права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом 50 років від дати першого опублікування фонограми (відеограми) або їх першого звукозапису (відеозапису), якщо фонограму (відеограму) не опубліковано протягом зазначеного часу.

Організації мовлення користуються правами протягом 50 років від дати першого публічного сповіщення передачі.

Закінчення строків захисту суміжних прав настає 1 січня року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені лише строки захисту.

До спадкоємців виконавців і правонаступників виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконань, фонограм, відеограм, публічні сповіщення, а також право на одержання винагороди в межах установленого строку.

Захист авторського права й суміжних прав у нашій державі регулюється Законом України «Про авторське право і суміжні права»*, згідно з яким порушенням авторського права й суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, є:

- вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав та їх майнові права;

* Текст Закону України «Про авторське право і суміжні права» наведено в дод. А.

- піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав — опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України й розповсюдження контрафактних примірників творів (зокрема комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;
- плагіат — оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;
- увезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (зокрема комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;
- вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;
- будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження й застосування засобів для такого обходу;
- підроблення, змінювання чи вилучення інформації, зокрема в електронному вигляді, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;
- розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучено чи змінено інформацію про управління правами, зокрема в електронному вигляді.

Якщо будь-яка особа порушує авторські та (або) суміжні права, не дотримується передбачених договором умов використання творів і (або) об'єктів суміжних прав, використовує твори й об'єкти суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням інформації і (або) документів про управління правами чи створює загрозу неправомірного використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав та здійснює інші порушення особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, то суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають право:

- вимагати визнання та поновлення своїх прав;
- звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав і (або) припинення дій, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;
- подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником унаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;
- вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав, зокрема призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відео-

грам, засоби обходу технічних засобів захисту порядком, передбаченим Митним кодексом України;

- брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, порядком, установленим Кабінетом Міністрів України;
- вимагати, у тому числі в судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав і судові рішення щодо цих порушень;
- вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;
- вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав.

Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав здійснюють також порядком, установленим адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

2.2. Об'єкти й суб'єкти права промислової власності

2.2.1. Винаходи

Винахід — це вирішення утилітарного завдання в будь-якій галузі промисловості або іншій сфері суспільно корисної діяльності людини, що відповідає визначеним законодавством умовам надання правової охорони й визнане як винахід компетентним державним органом [3].

Згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»* (редакція від 01.06.2000) об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин тощо), спосіб, а також застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням, а сам винахід розглядається як технологічне (тех-

* Текст Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» наведено в дод. Б.

нічне) вирішення, що відповідає умовам патентоспроможності (новизні, винахідницькому рівню й промисловій придатності).

До *пристроїв* як об'єктів винаходів належать машини, механізми, прилади тощо. Пристрої характеризують за такими ознаками: наявністю конструктивних елементів; наявністю зв'язків між елементами; взаємним розміщенням елементів; формою виконання елементів або пристрою в цілому; формою виконання зв'язків між елементами; параметрами й іншими характеристиками елементів та їх взаємозв'язком; матеріалом, з якого виготовлено елементи або пристрій у цілому, середовищем, що виконує функцію елемента.

До *речовин* як об'єктів винаходу належать: індивідуальні хімічні сполуки, до яких також умовно зараховують високомолекулярні сполуки й об'єкти генної інженерії; композиції (сполуки, суміші, розчини, сплави тощо) і продукти ядерного перетворення. Речовини характеризують за такими ознаками:

- індивідуальні хімічні сполуки – якісним складом (атомами певних елементів), кількісним складом (кількістю атомів кожного елемента); зв'язком між атомами, взаємним розміщенням їх у молекулі, вираженим хімічною структурною формулою, чи в кристалічній решітці. (Сполуки з невстановленою структурою (об'єкти генної інженерії) описують за допомогою їх фізико-хімічних та інших характеристик, які дають можливість їх ідентифікувати.);
- композиції – якісним (інгредієнтами) і кількісним (вмістом інгредієнтів) складом; структурою композиції; структурою інгредієнтів;
- речовини, одержані шляхом ядерного перетворення, – якісним (ізотопним) складом елемента, кількісним складом (кількістю протонів і нейтронів); основними ядерними характеристиками: періодом піврозпаду, типом і енергією випромінення (для радіоактивних ізотопів);
- речовини невизначеного складу – фізико-хімічними, фізичними та утилітарними показниками й ознаками способу одержання.

До *штамів мікроорганізмів, культури клітин рослин і тварин* як об'єкта винаходу належать індивідуальні штами мікроорганізмів, культивованих клітин рослин і тварин; консорціуми мікроорганізмів.

До *способів* як об'єктів винаходу належать процеси виконання дій над матеріальним об'єктом (об'єктами) за допомогою матеріальних об'єктів. Спосіб характеризують за такими ознаками: наявністю дії або сукупності дій; порядком виконання таких дій у часі (попередньо, одночасно, у різних комбінаціях тощо); умовами виконання дій: режимом (температурою, тиском, концентрацією компонентів тощо), використанням речовин (вихідною сировиною, реагентами, катализаторами тощо), пристроями (пристосуваннями, інструментами, обладнанням тощо), штамами мікроорганізмів, культивованих клітин рослин і тварин.

В Україні не можуть отримати правову охорону як винахід відкриття наукові теорії та математичні методи; методи організації та управління господарством; плани, умовні позначення, розклади, правила; методи виконання розумових операцій; комп'ютерні програми; результати художнього конструювання; топографії ІМС; сорти рослин і породи тварин тощо. Усі ці об'єкти не підпадають під поняття продукту чи способу, проте більшість з них охороняються правом як інші об'єкти інтелектуальної власності.

Правову охорону надають винаходу, який, крім відповідності умовам патентоспроможності (тобто якщо він новий, має винахідницький рівень і промислово придатний), не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі.

2.2.2. Корисні моделі

Корисна модель – це нове і промислово придатне конструктивне виконання пристрою.

Об'єктом корисної моделі може бути таке конструктивне виконання пристрою, яке має явно виражені просторові форми, тобто характеризується не лише наявністю елементів і

зв'язків між ними, але й формою виконання цих елементів, їх певним взаємним розміщенням.

Не можуть отримати правову охорону як корисна модель об'єкти, які не можуть отримати правову охорону і як винахід.

Зазвичай корисну модель називають «малим винаходом», маючи на увазі те, що корисні моделі хоч і нагадують за своїми зовнішніми ознаками патентоспроможні винаходи-пристрої, але найчастіше менш значущі за своїм внеском у рівень техніки.

Правову охорону надають корисній моделі, яка не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам патентоспроможності, тобто якщо вона нова і промислово придатна.

2.2.3. Промислові зразки

Промисловий зразок – це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання.

Сьогодні, мабуть, нікого не потрібно переконувати, що навіть за рівних параметрів і вартості майже кожен з нас віддасть перевагу зручному й привабливому товарі. Зорова привабливість і зручність користування – це ті міркування, які впливають на остаточне рішення споживача надати перевагу одному товару перед іншим. Оригінальне оформлення зовнішнього вигляду товару не тільки приваблює потенційного покупця, але і як знак для товарів і послуг може допомагати відрізнити товари конкретного виробника чи постачальника від однорідних товарів.

Привабливість товару в естетичному плані примушує виробників вкладати в дизайн чималі кошти, що зрештою спонукає їх захищати результати творчої праці дизайнерів за допомогою оформлення прав на промислові зразки. На сьогодні рідко яка пляшка (не тільки ексклюзивна, але й масова), флакон, етикетка або комплект етикеток, пачка для сигарет або пакет не захищені юридично, тобто не мають патенту на промисловий зразок.

Згідно із Законом України «Про охорону прав на промислові зразки», введеним у дію 01.07.94, правову охорону надають промислового зразку, що не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам патентоспроможності (якщо промисловий зразок новий і промислово придатний).

Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування та їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу та призначені для задоволення естетичних і ергономічних потреб (зрозуміло, що привабливий, але незручний у вживанні виріб не зможе бути конкурентоспроможним на сучасному ринку товарів і послуг).

Промислові зразки можуть бути об'ємними (моделі), площинними (малюнки) або комбінованими. Об'ємні промислові зразки являють собою композицію, в основу якої покладено розвинуту об'ємно-просторову структуру, наприклад, зовнішній вигляд пляшки для напоїв, флакон для парфумів тощо. Площинні промислові зразки являють собою композицію, в основу якої покладено лінійно-графічне співвідношення елементів, яке не можна сприйняти візуально як об'ємне, наприклад, зовнішній вигляд етикетки, малюнка на пачці для сигарет тощо. Комбіновані промислові зразки характеризуються загальними ознаками, властивими об'ємним і площинним зразками, наприклад, зовнішній вигляд пачки для сигарет, пакета для товарів тощо (рис. 2.1) *.

Промисловими зразками можуть бути: окремий виріб, його частина, комплект (набір) виробів, варіанти виробу або комплекти виробів (рис. 2.2). Частину виробу можна заявити як промисловий зразок за умови, якщо вона виконує самостійну функцію, має завершену композицію та її можна використати з цілим рядом виробів (наприклад, ковпачок для флакона, пробка для пляшки). Комплект (набір) виробів можна заявити як промисловий зразок, якщо елементи, що входять до його складу й виконують різні функції, відмінні один від одного, але вирішують загальні зав-

* Указания по составлению и подаче заявки на промышленный образец. – М.: ВНИИПИ, 1986. – 134 с.

дання комплекту (набору) в цілому (наприклад, набір туб певної косметичної лінії, комплект етикеток). Варіантами ж промислового зразка є художньо-конструкторські вирішення одних і тих самих виробів (комплектів), які відрізняються сукупністю суттєвих ознак, що визначають однакові естетичні та (або) ергономічні особливості виробів (наприклад, два або декілька аерозольні балончики, які відрізняються один від одного формою ковпачка).

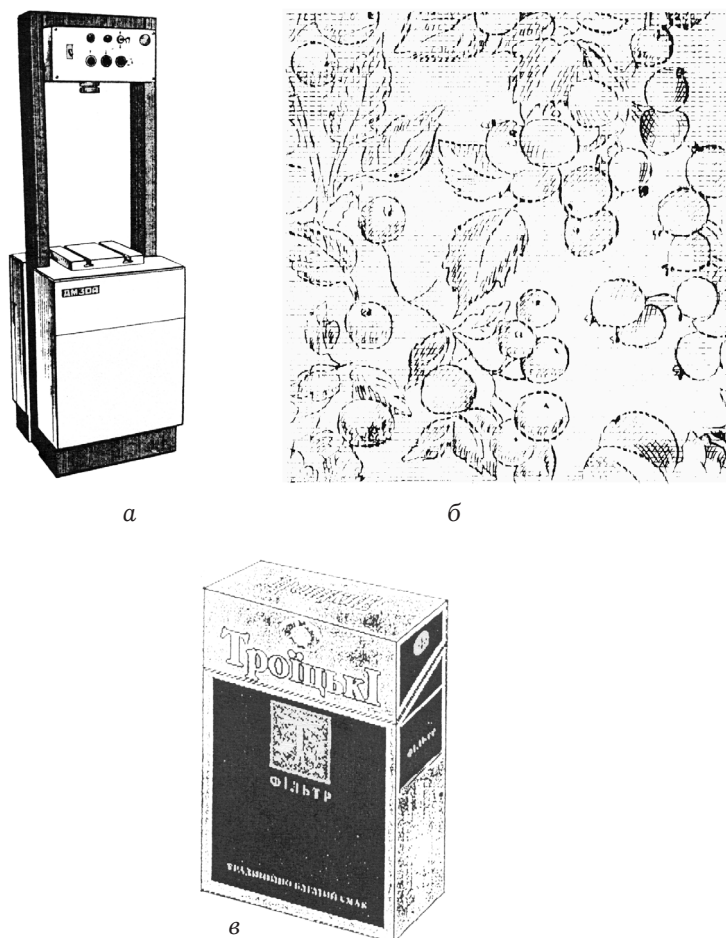

Рис. 2.1. Промислові зразки: а – об'ємний; б – площинний; в – комбінований

ROYAL TIME

ROYAL TIME

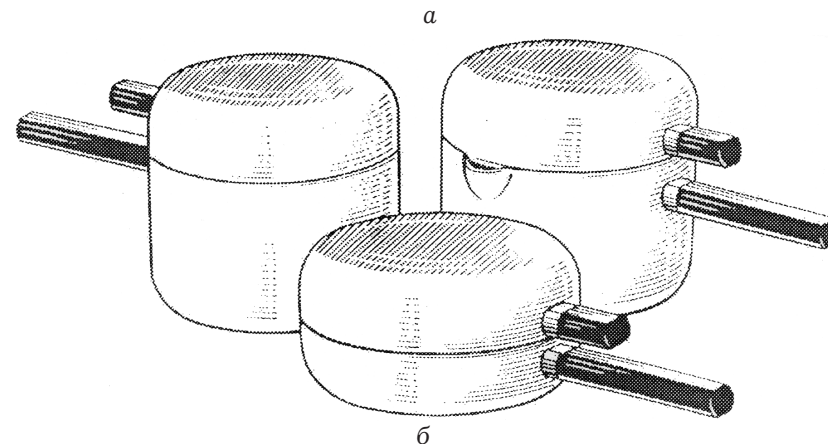

Рис. 2.2. Промислові зразки: а – варіанти виробу; б – набір виробів

Промислові зразки потрібно відрізняти від інших об'єктів промислової власності: винаходів, корисних моделей, об'ємних товарних знаків. (Так, винаходи й корисні моделі, на відміну від промислового зразка, захищають технічну сутність об'єкта, яка може полягати в особливій формі об'єкта, своєрідному розміщенні та з'єднанні його окремих частин, матеріалі об'єкта, наприклад, складі скла, структурі пакувального матеріалу тощо.)

Чітких критеріїв розмежування творів декоративно-прикладного мистецтва, що охороняються авторським правом, і промислових зразків немає. Багато творів декоративно-прикладного мистецтва за відповідності їх умовам патентоспроможності можна також визнати промисловими зразками.

Деякі вироби можна визнати як промисловими зразками, так і об'ємними товарними знаками (наприклад, форма посудини для хімічних речовин). У цьому разі можлива одночасна охорона об'єкта як промисловим зразком, так і товарним

знаком (варто лише врахувати, що такі об'єкти виконують різні функції і їх оформлюють по-різному).

Не можуть одержати правову охорону об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм: палаток, транспортних зупинок, телефонних будок тощо), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди і друкована продукція як така (книжки, газети, журнали тощо, які охороняються нормами авторського права), об'єкти нестійкої форми з рідких, газо-подібних, сипких або подібних до них речовин.

Право власності на промисловий зразок засвідчується патентом, термін дії в Україні якого становить 10 років з дати подання заявки до Державного департаменту інтелектуальної власності, з можливістю продовження дії патенту за клопотанням заявника, але не більше як на 5 років.

Заявка, тобто сукупність документів, потрібних для видачі патенту, має стосуватися одного промислового зразка й може містити його варіанти. Її складають українською мовою і вона має містити: заяву про видачу патенту; комплект фотокарток із зображенням виробу (його макета, малюнка), що дають повне уявлення про зовнішній вигляд виробу; опис промислового зразка; креслення, схему, карту (за потреби). До заявки можна додавати також інші документи (наприклад, документ, що підтверджує сплату збору за подання заявки на промисловий зразок). Докладніше вимоги до заявки викладено в Правилах складання та подання заявки на видачу патенту України на промисловий зразок.

Патент надає його власнику виключне право використовувати промисловий зразок на свій розсуд, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів. Використанням промислового зразка визнають виготовлення, пропонування для продажу, введення в господарський обіг або зберігання в зазначених цілях виробу, виготовленого із застосуванням запатентованого промислового зразка. (Отже, особа, що використовує з комерційною метою, наприклад, «чужу» пляшку для напоїв, може бути притягнута до відповідальності.)

Патент надає його власнику право (майже в будь-якому разі) забороняти іншим особам використовувати промисловий зразок без його дозволу. Будь-яке посягання на права власника патенту вважається порушенням цих прав і тягне за собою відповідальність відповідно до чинного законодавства України. На вимогу власника патенту таке порушення треба припинити, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки.

2.2.4. Знаки для товарів і послуг

Знак для товарів і послуг (товарний знак) – це знак, за яким товари й послуги одних осіб відрізняються від однорідних товарів і послуг інших осіб.

У конкурентній боротьбі на ринку товарів і послуг виграє виробник товару вищої якості, а також особа, яка забезпечує найвищий рівень послуг. Саме товарний знак дає змогу відрізнити товари й послуги одних осіб від однорідних товарів і послуг інших осіб, а також часто замінює собою довге й складне найменування тієї чи тієї юридичної або фізичної особи. Товарний знак виконує функції індивідуалізації товарів і послуг через їх виділення з маси однорідних і подібних товарів і послуг, вказівки на певну якість товарів і послуг, на джерело їх походження, а також реклами. Саме тому наявність товарного знака спрощує для споживача вибір товарів і послуг потрібної якості.

Зазвичай товарним знаком є позначення, розміщене на продукції, її пакуванні або супровідній документації. Таке позначення розглядають як товарний знак лише тоді, коли його зареєстровано встановленим законом порядком. У нашій державі згідно із Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», введеним у дію 01.07.94, об'єктом товарного знака можуть бути «словесні, образотворчі, об'ємні та інші позначення або їх комбінації, виконані в будь-якому кольорі чи поєднанні кольорів».

Словесні знаки для товарів і послуг являють собою слова або сполучення букв, що мають словесний характер.

Словесні знаки мають перед іншими видами знаків для товарів і послуг таку перевагу, як наявність фонетичного аспекту. Вони найчастіше мають більшу розрізняльну здатність та краще запам'ятовуються й відтворюються, ніж образотворчі. Словесний знак простіше пов'язувати з фірмовим найменуванням, створюючи серії товарних знаків для однієї юридичної особи (підприємства, організації тощо). Особливо значні переваги словесних знаків для товарів і послуг з погляду реклами (приблизно 80 % усіх знаків для товарів і послуг у світі словесні).

Словесні знаки поділяють на дві основні групи: знаки у вигляді слів природної мови та знаки у вигляді слів, утворених штучно. Природні слова зазвичай запам'ятовують краще, ніж штучні.

Природні слова – це звичайні слова й сполучення слів різних мов: БРАВО, ЗОЛОТА ФОРТУНА, АСТРА, PUMA, PEARL DROPS, MON AMI; а штучні – це слова, спеціально створені для використання як знаки для товарів і послуг: ШЕГЕЛЕН, КУБОНІТ, ЕЛКА, НЕОРАС, МОМО.

Словесні знаки реєструють як у звичайному шрифтовому виконанні, так і в спеціальному графічному, яке надає їм оригінальності (рис. 2.3, а).

Образотворчі знаки для товарів і послуг являють собою різні конкретні й абстрактні зображення предметів, тварин, птахів, людей, складних ліній і фігур, орнаменти, художньо виконані шрифтові елементи, а також різні композиції цих елементів (рис. 2.3, б).

Розроблюючи образотворчі знаки, найчастіше беруть до уваги характеристику товару, підприємства або послуг, для яких створюють знак, і виражають її, якщо це можливо, зображенням чого-небудь типового або конкретного.

Об'ємними знаками для товарів і послуг називають тривимірні зображення товару чи його пакування (рис. 2.4, а; наприклад, форма мила або шоколадна фігурка, оригінальна форма пляшки, флакона, коробки). На відміну від промислового зраз-

ка, об'ємний знак для товарів і послуг не визначається винятково його функціональним призначенням, але дає змогу виділити виріб конкретного виробника з ряду однорідних товарів (так, якщо просто оригінальний флакон для парфумів зазвичай являє собою промисловий зразок, то такий самий флакон з написом, наприклад CHANEL, може вже бути товарним знаком).

Комбіновані знаки для товарів і послуг являють собою комбінації елементів різного характеру: словесно-образотворчих, об'ємних та ін. Найчастіше це словесно-образотворчі композиції (рис. 2.4, б).

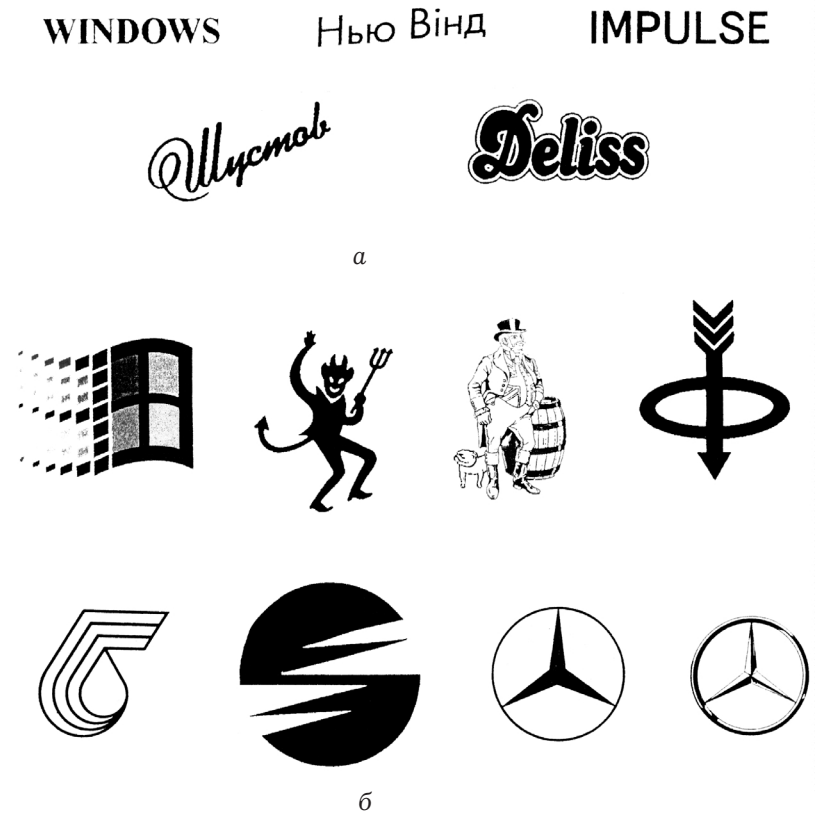
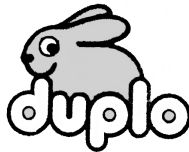

Рис. 2.3. Знаки для товарів і послуг: а – словесні; б – образотворчі

a

б

Рис. 2.4. Знаки для товарів і послуг: а – об'ємні; б – комбіновані

Поєднання конкретного словесного позначення з наочним образотворчим чи об'ємним позначенням слова, яке добре запам'ятовується й легко вимовляється, з виразним рисунком утворює комбінований знак для товарів і послуг. Причому словесна та графічна частини комбінованого знака мають бути взаємопов'язані композиційно й сюжетно й утворювати єдине ціле [4].

У світі як товарні знаки використовують такі види й категорії позначень: слова (ця категорія включає найменування підприємств, прізвиська, імена, географічні назви та будь-які інші слова або набори слів (довільні чи ні), а також рекламні гасла);

літери й цифри (одна чи кілька літер, одна або кілька цифр чи будь-яка їх комбінація); зображення (різні зображення, рисунки й символи, а також плоскі зображення товарів чи пакування); комбінація будь-яких елементів з наведених вище, включаючи логотипи* та етикетки; кольорові знаки (слова, зображення і будь-які їх комбінації в кольоровому виконанні, а також сполучення кольорів і колір сам по собі; просторові (об'ємні) позначення (типова категорія просторових позначень – форма виробів або їх пакування); слухові позначення (звукові знаки. Можна виділити дві типові категорії звукових знаків: ті, які можна перекласти на музичні ноти або інші символи, та інші, наприклад, крик тварин.); нюхові знаки (пахучі знаки; наприклад, якась особа виготовляє свій товар, скажімо, друкарський папір, з певним ароматом і споживач звекає до розпізнання товарів за їх запахом); інші (невидимі) позначення (наприклад, позначення, що розпізнаються на дотик).

Більшість юридичних і фізичних осіб надзвичайно серйозно ставляться до розроблення товарних знаків для своєї продукції. Робота над товарним знаком може тривати не один рік, оскільки розглядають десятки й сотні варіантів, а після остаточного вибору в рекламу товарного знака вкладають значні кошти. Вартість товарного знака іноді перевищує вартість усього майна фірми (наприклад, вартість товарного знака «Coca-Cola», яке належить компанії «The Coca-Cola Company» (США), 2000 р. становила 72,5 млрд дол. США (Патенти и лицензии. – 2001. – С.11–12), вартість товарного знака Microsoft (США) – 70,2 млрд дол., IBM (США) – 53,2 млрд дол., Mercedes (Німеччина) – 21,1 млрд дол., Sony (Японія) – 16,4 млрд дол., Херох (США) – 9,7 млрд дол. і т. ін.). Тому товарний знак ретельно охороняється його власником. Часто для запобігання його присвоєнню третіми особами поряд з товарним знаком використовують попереджувальне маркування: латинську літеру R (від англ. registered) у колі ® – для зареєстрованих товарних знаків і літери ТМ (від

* Логотип – словесний товарний знак в особливому графічному виконанні.

англ. trade mark) – для знаків, що очікують реєстрації. Іноді власник зареєстрованого знака може повідомляти про це словами «Зареєстровано в Патентному відомості (назва держави)», наприклад, «Registered in US Patent Office», або у скороченому варіанті – «Reg. US Pat. Off.», або, як варіант, повідомленням типу «Registered Trade Mark» – «Зареєстрований товарний знак». Використовують також маркування «Reg TM», «M» (Mark), «MR» (Mark Registered), «SM» (Service Mark – знак обслуговування), «Trademark» (англомовні країни), «Marque deposed» (франкомовні країни), «Marks registrada» (іспаномовні країни), «L» (від «logo» – логотип). При цьому повідомлення про реєстрацію зазвичай немає поруч із загальновідомими товарними знаками, наприклад, зі знаками фірм IBM, Mc Donald's, Mercedes.

Саме попереджувальне маркування у світовій практиці – один з основних доказів того, що знак для товарів і послуг був відомий і той, хто без відповідного дозволу його використовує, незважаючи на попереджувальне маркування, – свідомий порушник.

У ряді держав, наприклад, у США, Великій Британії, Канаді, Нідерландах, Швейцарії, Сирії, Індії, Пакистані та деяких інших попереджувальне маркування застосовують у вигляді літер TM. Але таке позначення означає, що знак охороняється не згідно з реєстрацією, а відповідно до «принципу пріоритету» в його використанні, тобто введення в господарський обіг у вигляді, що надає йому можливість стати досить відомим (наприклад, використання в рекламі).

У більшості держав (зокрема в Україні) як попереджувальне маркування для зареєстрованого знака для товарів і послуг застосовують позначення ®, яке проставляють поруч зі знаком для товарів і послуг.

Права на знак для товарів і послуг отримують відповідно до чинного законодавства. Однак терміни розгляду заявок на видачу свідоцтва на відповідний знак часто становлять декілька років, що іноді навіть перевищує терміни існування самого суб'єкта господарювання (фізичної чи юридичної особи). Беручи до уваги таку ситуацію, доцільно після подання заявки на реєстрацію знака та отримання рішення про встановлення дати подачі заявки використовувати знак з попереджувальним маркуванням TM, а після опублікування в офіційному бюлетені (в Україні – це «Промислова власність») відомостей про видачу свідоцтва на знак змінити попереджувальне маркування TM на ®.

Отже, попереджувальне маркування TM має на меті попередити потенційних порушників про те, що після державної реєстрації (її здійснюють одночасно з опублікуванням відомостей про видачу свідоцтва на знак) власник знака

набуває прав, передбачених законодавством, і він зможе притягти до відповідальності всіх, хто порушував його права, починаючи від дати подання заявки на отримання свідоцтва.

Як товарний знак не розглядають позначення, що не мають розрізняльної здатності; є загальноживані як позначення товарів і послуг певного виду, які вказують на вид, якість, кількість, властивості, призначення, цінність товарів і послуг, а також на місце і час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг; є оманливі або такі, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу; є загальноживані символи й терміни. Ці позначення можна застосувати в знаці як елементи, що не охороняються, якщо вони не мають домінуючого значення в зображенні знака.

Не можуть одержати правову охорону позначення, які зображують: державні герби, прапори та емблеми; офіційні назви держав; емблеми, скорочені або повні найменування міжнародних міжурядових організацій; офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки; нагороди та інші відзнаки. Такі позначення можна використовувати в зображенні знака як елементи, що не охороняються, якщо на це є згода відповідного компетентного органу або їх власників.

Не реєструються як товарні знаки також позначення, які відтворюють промислові зразки, права на які належать в Україні іншим особам; назви відомих в Україні творів науки, літератури й мистецтва або цитати й персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їх правонаступників; прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети й факсиміле відомих в Україні осіб без їх згоди.

Позначення також мають бути нетотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати зі знаками, раніше зареєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи щодо однорідних товарів і послуг або зі знаками інших осіб, якщо ці знаки охороняються без реєстрації на

підставі міжнародних договорів, учасницею яких є Україна. При цьому охорона надається знаку, який не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі. Так, не зовсім пристойно для українського споживача товарів і послуг звучать такі знаки, як, наприклад, Blue Water (мінеральна вода), Duru (мило), Osram (електролампи), Bledina (дитяче харчування), Perdu (сосиски), Wispa (шоколадний батончик) та, на жаль, багато інших.

Товарні знаки слід відрізнити від маркування товару та схожих з ними інших об'єктів промислової власності фірмових найменувань і промислових зразків. Так, маркування продукції надає споживачеві всі потрібні відомості про товар і його виробника, а товарний знак сповіщає споживача про товаровиробника лише за умовним позначенням. Фірмове найменування, на відміну від товарного знака, може бути лише в словесній формі і його не можна передати за договором іншим користувачам. Відмінність же промислового зразка від товарного знака полягає в тому, що промисловий зразок являє собою складову частину самого промислового виробу (форма, колір, малюнок виробу), а товарний знак (слово, малюнок) на виробі лише проставляють (об'ємний товарний знак може одночасно охоронятися і як промисловий зразок)*.

Право власності на знак для товарів і послуг в Україні засвідчується свідоцтвом, термін дії якого становить 10 років від дати подання заявки до Державного департаменту інтелектуальної власності з можливістю періодичного поновлення реєстрації кожні 10 років. Обсяг правової охорони зареєстрованого товарного знака визначається його зобра-

* У деяких випадках оптимальною може стати комплексна охорона суміжного об'єкта через одночасну подачу заявки на промисловий зразок і знак для товарів і послуг. Прикладом може бути парфумерний флакон з етикеткою. За наявності в такій комбінації словесного елемента його доцільно охороняти як знак для товарів і послуг, а образотворчу композицію етикетки – як промисловий зразок. При цьому оригінальна декоративна форма самого флакона зручна для правової охорони як знак для товарів і послуг, оскільки оформлення заявки на промисловий зразок у цьому разі пов'язане з труднощами складання переліку суттєвих ознак промислового зразка, вибору прототипу й додержання умови світової новизни.

женням, наведеним у свідоцтві про реєстрацію товарного знака, і переліком товарів і послуг, для яких цей знак зареєстровано. (Вимоги до заявки на знак для товарів і послуг детально викладено в Правилах складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг.)

Свідоцтво на товарний знак – це правова основа належності знака конкретній особі й свідчить про її виняткове право володіти, користуватися й розпоряджатися зареєстрованим знаком на свій розсуд; передавати на підставі договору право власності на знак або на підставі ліцензійного договору давати дозвіл (видавати ліцензію) на його використання будь-якій особі, а також забороняти іншим особам використовувати зареєстрований товарний знак без її дозволу, за винятком випадків, якщо використання знака не визнається згідно з чинним законодавством порушенням прав власника знака*.

2.2.5. Фірмові найменування

Фірмові найменування – це стійкі позначення підприємств (фірм, компаній, концернів тощо) або окремих осіб, під іменем яких здійснюють їх виробничу або іншу діяльність.

Фірмове найменування – це засіб розпізнавання підприємств серед інших. Якщо знак для товарів і послуг допомагає відрізнити товари та (або) послуги одних підприємств від однорідних товарів та (або) послуг інших, то фірмове найменування вказує на підприємство без будь-яких посилань на ті товари й послуги, що поставляються ними на ринок і є однією з найважливіших складових іміджу підприємства та корисним джерелом інформації для споживачів.

* Наприклад, у США застосовують такі санкції за умисну торгівлю товарами, позначеними підробленими товарними знаками: штраф до 250 000 дол., тюремне ув'язнення строком до 5 років або обидва зазначені покарання разом. Повторне порушення прав власників знаків карається штрафом у розмірі до 1 млн дол. або тюремним ув'язненням строком до 15 років [1].

Отже, порівнюючи фірмове найменування зі знаком для товарів і послуг, можна зазначити таке:

- кожне підприємство (організація, установа тощо) може мати лише одне фірмове найменування, тоді як знаків для товарів і послуг у нього може бути декілька (для кожної категорії товарів і послуг може бути свій знак);
- фірмове найменування – це засіб ідентифікації підприємства серед суб'єктів господарської діяльності, а знак для товарів і послуг призначений для розрізнення товарів і послуг, які виготовляються цим підприємством або надаються ним.

2.2.6. Зазначення походження товарів

Зазначення походження товарів – це позначення на товарах, які походять з певної місцевості.

Правова охорона зазначення походження полягає в недопущенні використання неправдивих зазначень походження, тобто таких, що застосовують на товарах, які не походять з місцевості, на яку вказує зазначення походження. Застосування неправдивих зазначень походження може бути причиною введення в оману споживачів і кваліфікується як недобросовісна конкуренція.

Зазвичай серед зазначень походжень товарів розрізняють вказівку походження товару та найменування місця походження товару. *Вказівка походження товару* дає лише уявлення про справжнє місце походження товару (наприклад, «Зроблено в Україні», зображення пам'ятника Богдану Хмельницькому для Києва, Ейфелевої вежі для Парижу), а *найменування місця походження товару* застосовується для виділення в масі товарів таких, які мають особливі (специфічні) властивості, зумовлені винятково або переважно географічним середовищем певної місцевості, її природними і (або) людськими чинниками (наприклад, «Золота балка»).

Відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» розрізняють просте зазначення

походження товару і кваліфіковане зазначення походження товару. Просте зазначення – це будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Кваліфіковане зазначення охоплює такі терміни: назву місця походження (НМП) товару й географічне зазначення походження (ГЗП) товару. Назва місця походження товару – це назва географічного місця, яка вживається як позначення в назві товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливі властивості, винятково або головним чином зумовлені характерними для цього географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов з характерним для цього географічного місця людським чинником. Географічне зазначення походження товару – це назва географічного місця, яка вживається як позначення в назві товару, що походить із цього географічного місця та має певні якості, репутацію або інші характеристики, зумовлені переважно характерними для певного географічного місця природними умовами чи людським чинником або поєднанням цих природних умов і людського чинника.

Правову охорону простого зазначення походження товару надають на підставі його використання і не реєструють. Порядком, встановленим згаданим законом, реєструють тільки кваліфіковане зазначення походження товару. Право використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару засвідчує свідоцтво.

Для попереджувального маркування назви місця походження товару застосовують обведену овалом абrevіатуру НМП. Замість цього маркування або разом з ним можна навести текст: «Зареєстрована в Україні назва місця походження товару».

Для попереджувального маркування географічного зазначення походження товару застосовують обведену овалом абrevіатуру ГЗП, замість якого або разом з ним можна навести текст: «Зареєстроване в Україні географічне зазначення походження товару».

2.2.7. Недобросовісна конкуренція

Недобросовісна конкуренція – це будь-які дії в конкуренції, які суперечать правилам, торговим чи іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

У нашій державі відносини, пов'язані із захистом від недобросовісної конкуренції, регулюють Законами України «Про обмеження монополізму і припинення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності» від 18.02.92 і «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.96, згідно з якими недобросовісною конкуренцією вважають:

- 1) неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарської діяльності (неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, пакування; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; порівняльна реклама);
- 2) створення перешкод суб'єкту господарської діяльності у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції (дискредитація; купівля-продаж товарів, виконання робіт, надання послуг із примусовим асортиментом; схилення до бойкоту суб'єкта господарської діяльності; схилення суб'єкта господарської діяльності постачальника до дискредитації покупця (замовника); схилення до розірвання договору з конкурентом; підкуп працівника постачальника; підкуп працівника покупця (замовника); досягнення неправомірних переваг у конкуренції);
- 3) неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.

Учинення зазначених дій тягне за собою накладання штрафів, а також адміністративну, цивільну й кримінальну відповідальність.

Приклад недобросовісної конкуренції з боку кондитерської фабрики «Волшебница» («Чарівниця»), що у селищі Малахівка Московської області (Росія), яка відверто скопі-

ювала зовнішній вигляд популярного серед споживачів колишнього СРСР шоколаду «Алєнка» для власної продукції (шоколаду «Алєна» і «Анюта»)* показано на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Приклад недобросовісної конкуренції через копіювання зовнішнього вигляду популярного серед споживачів колишнього СРСР шоколаду «Алєнка»

Інші приклади недобросовісної конкуренції показано на рис. 2.6 і 2.7 у вигляді інформаційного листа ТОВ «Рекламно-інформаційна компанія «Одекс Плюс»» щодо порушення іншою юридичною особою Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» і відповідної постанови голови Київського територіального відділення Антимонопольного комітету України.

* Газ. «Известия». – 2001. – 10 апр.

Нашим друзям и партнерам!

Информационное письмо

Компанія "Одеск Плюс", видаєть отраслевых справочников "Строительные компании Киева от "А" до "Я", "Финансы. Право. Безопасность.", "Информатика, электроника, связь: компании Украины от "А" до "Я", "Магазины Киева от "А" до "Я", "Полиграфия Киева от "А" до "Я", "Туристические услуги в Киеве от "А" до "Я", "Сервис в Киеве от "А" до "Я", "Транспорт и перевозки от "А" до "Я", "Радиотехника, электротехника, энергетика: компании Украины от "А" до "Я", "Медицина, медицинские услуги от "А" до "Я", "Кто есть кто в экономике, культуре, науке Киева", "Кто есть кто в Житомире", "Кто есть кто в Виннице", "Скидки в Киеве", "Современная одежда и обувь" информирует Вас о следующем:

В апреле 1999 года на рынке рекламных услуг Киева появилось некое ЧП, которое демонстрировало нашу продукцию – справочники "Полиграфия Киева от А" до "Я", "Туристические фирмы Киева от "А" до "Я", "Строительные компании Киева от "А" до "Я" – и предлагало оплатить рекламу в следующих выпусках этих справочников.

Желая нажиться на известности нашей Компании, эти недобросовестные конкуренты почти дословно использовали наше фирменное наименование.

Сложившаяся ситуация была рассмотрена в Антимонопольном Комитете и 30 июня 2000 года Киевским городским территориальным отделением Антимонопольного Комитета Украины было принято решение (прилагается).

Действия ЧП, имитирующего название нашей фирмы, признаны незаконными, ЧП не имеет права использовать наше название "Одеск Плюс" и обязано перерегистрироваться.

Справедливость восторжествовала. Отныне существует только одна организация, имеющая право на фирменное наименование "Одеск Плюс".

С уважением и надеждой на дальнейшее сотрудничество

Директор

Допира Т.Н.

03056, г. Киев, ул. Дашавск я, 22, тел.: 446-42-23, 446-81-15, 424-85-21
E-mail: odex-plus@ukrnet.net http://www.who-is-who.com.ua

Рис. 2.6. Інформаційний лист
ТОВ «Рекламно-інформаційна компанія «Одеск Плюс»»
щодо порушення іншою юридичною особою
Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»

ПОСТАНОВА

ГОЛОВИ КИЇВСЬКОГО МІСЬКОГО
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВІДДІЛЕННЯ

АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

м. Київ № 2/18-П

Про припинення недобросовісної
конкуренції і накладення штрафу

Справа від 11.08.99
№30-7/08.99-С

Голова Київського міського територіального відділення Антимонопольного комітету
України

Лисицький Микола Федорович,

розглянувши матеріали справи від 11.08.99 №30-7/08.99-С щодо ознак недобросовісної конкуренції з боку приватного підприємства «Видавництво «Одеск Плюс» (надалі - ПП «Видавництво «Одеск Плюс» або Відповідач), яка була розпочата за заявою товариства з обмеженою відповідальністю «Рекламно-інформаційна компанія «Одеск Плюс» (надалі - ТОВ «РІК «Одеск Плюс» або Заявник), згідно з розпорядженням голови Відділення від 11.08.99 №48/7-Р

ПОСТАНОВИВ:

1. Визнати дії ПП «Видавництво «Одеск Плюс» які полягають у використанні без дозволу ТОВ «РІК «Одеск Плюс» фірмового найменування «Одеск Плюс», що може призвести до змішування з діяльністю ТОВ «РІК «Одеск Плюс», який має пріоритет на використання цього найменування, такими, що містять в собі порушення, передбачені ст.4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», а саме неправомірне використання без дозволу уповноваженої на те особи фірмового найменування, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємства), який має пріоритет на його використання.

2. Зобов'язати ПП «Видавництво «Одеск Плюс» припинити дії, зазначені в п.1 цієї Постанови.

3. За вчинене порушення накласти на ПП «Видавництво «Одеск Плюс» штраф у розмірі

1500 (одна тисяча п'ятсот) грн.

Постанова підлягає виконанню у 30 - денний строк з дня одержання цієї постанови.

У разі незгоди з цією постановою зацікавлені особи мають право на оскарження протягом 30 днів з дня її одержання відповідно до чинного законодавства.

ГОЛОВА

М. ЛИСИЦЬКИЙ

Рис. 2.7. Постанова голови Київського територіального відділення
Антимонопольного комітету України щодо порушення Закону
України «Про захист від недобросовісної конкуренції»

2.2.8. Топографія інтегральної мікросхеми

*Топографія інтегральної мікросхеми** – це зафіксоване на матеріальному носіїві просторово-геометричне розміщення сукупності елементів ІМС та з'єднань між ними.

Згідно із Законом України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 05.11.97 топографії ІМС можна надати охорону, якщо ІМС оригінальна. Виключне право на використання топографії ІМС засвідчує свідоцтво, яке діє протягом 10 років зазвичай від дати подання заяви на одержання свідоцтва.

2.2.9. Сорти рослин

У міру пізнання законів природи людина отримує дедалі більші можливості цілеспрямовано впливати на розвиток рослин у потрібному їй напрямі, створюючи нові сорти з певними властивостями.

Сорт – це штучно відібрана сукупність рослин у межах одного й того самого ботанічного таксона з властивими їм біологічними ознаками й властивостями, що характеризують їх спадковість, яка має хоча б одну відмінність від відомих сукупностей рослин того ж ботанічного таксона і може вважатися єдиною з погляду придатності для відтворювання сорту.

В Україні право на сорт охороняється державою й засвідчується патентом. Строк дії патенту згідно із Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.93 становить 20 років від дати надходження заявки до Державного департаменту інтелектуальної власності. Для винограду, деревних і плодкових культур цей строк становить 30 років. За клопотанням власника патенту строк його дії можна продовжити, але не більше як на 10 років.

* У деяких державах для позначення цього об'єкта використовують термін «топологія інтегральної мікросхеми».

2.2.10. Комерційна таємниця

Згідно із Законом України «Про підприємства в Україні» від 27.03.91 під комерційною таємницею підприємства маються на увазі відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства, які не становлять державної таємниці й розкриття (передача, «витік») яких може завдати шкоди його інтересам. Аналогічний термін «конфіденційна інформація» (згідно із Законом України «Про інформацію» від 12.10.92) – це відомості, які перебувають у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і розповсюджуються за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Отже, *комерційна таємниця* – це будь-яка інформація, що має справжню або потенційну комерційну цінність через її невідомість та недоступність третім особам, до якої не існує вільного доступу на законних підставах і відносно якої власник інформації вживає заходів щодо її конфіденційності*.

Як об'єкт інтелектуальної власності комерційна таємниця має ряд специфічних особливостей, однією з яких є її універсальність. Комерційною таємницею може бути будь-яка інформація, яка стосується особливостей виробництва, технології, управління, фінансів, інноваційної та іншої діяльності підприємства і яка дає змогу підприємству мати перевагу перед конкурентами. При цьому комерційною таємницею, яка за умови дотримання певних вимог до її збереження діє протягом необмеженого часу, можуть бути також охороноспроможні рішення, одержання патентних прав на які з тих чи тих причин визнається недоцільним (класичний приклад – комерційна таємниця на склад напою Coca-Cola, патентування якого неодмінно призвело б до його розкриття та можливості неконтрольованого використання іншими виробниками напоїв).

* Часто комерційну таємницю називають ноу-хау (від англ. know-how – «знаю як»).

До комерційної таємниці не можуть належати статутні документи підприємства; відомості за встановленими формами звітності про фінансово-господарську діяльність та інші відомості, потрібні для перевірки правильності обчислення й сплати податків та інших обов'язкових платежів; відомості про забруднення навколишнього середовища, порушення антимонопольного законодавства, недотримання умов безпеки праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю населення; бухгалтерська звітність та деякі інші відомості.

2.2.11. Суб'єкти права промислової власності

Суб'єктами, які беруть участь у відносинах, пов'язаних з реєстрацією, використанням і захистом прав на об'єкти промислової власності, є як фізичні, так і юридичні особи. До них належать автори об'єктів промислової власності, власники охоронних документів, спадкоємці, правонаступники й представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені).

Автори. Автором винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії ІМС або сорту рослини є фізична особа, творчою працею якої вони створені. Авторство на знак для товарів і послуг законодавством не передбачено. Право авторства – це невідчужуване особисте право, що охороняється безстроково.

Якщо у створенні об'єкта промислової власності брало участь кілька осіб, усі вони є співавторами. Співавторство має різні форми (творчу роботу може розпочати одна особа, продовжити друга, а закінчити третя, а можуть виконувати й одночасно всі ці особи і т. ін.) – потрібно лише, щоб кожний із співавторів зробив у спільну роботу певний творчий внесок (незалежно від ступеня творчої участі у спільній роботі). Постановка проблеми, а також просте технічне сприяння (виготовлення креслень, макетів, оформлення документації тощо) відносин співавторства не породжує.

Патентовласники. Право на одержання патенту має автор винаходу, корисної моделі, промислового зразка, сорту рослини, а також його спадкоємець, якщо інше не передбачено законом. Особи автора й патентовласника збігаються далеко не завжди. Закон зазвичай надає автору можливість відступлення належного йому права на одержання патенту будь-якій фізичній або юридичній особі указуванням у заяві на видачу патенту імені майбутнього патентовласника. При цьому власниками патенту можуть бути кілька осіб (фізичних і (або) юридичних) одночасно.

Якщо винахід, корисна модель, промисловий зразок або сорт рослин створено під час виконання службових обов'язків або за дорученням роботодавця (за умови, що контрактом не передбачено інше), право на одержання патенту має роботодавець або його правонаступник.

Власники прав на знак для товарів і послуг. Право на одержання свідоцтва на знак для товарів і послуг має будь-яка фізична або юридична особа.

Власники прав на топографії інтегральних мікросхем. Право на одержання свідоцтва на топографію ІМС має автор або його правонаступник.

Спадкоємці. У разі смерті автора або власника охоронного документа на об'єкт промислової власності суб'єктами права стають їхні спадкоємці. При цьому в спадщину переходять лише майнові права померлого автора або власника охоронного документа (особисті немайнові права – право авторства, право на авторське ім'я – у спадщину не переходять).

Право промислової власності успадковують згідно із законом і за заповітом. Якщо у померлого автора (власника охоронного документа) спадкоємців за законом немає і він не залишив заповіту, спадкоємцем стає держава.

Правонаступники. Правонаступник автора винаходу, корисної моделі або промислового зразка чи його роботодавця має право на одержання патенту на відповідний об'єкт промислової власності. Правонаступник особи, що подала заявку на реєстрацію знака для товарів і послуг, топографії ІМС,

також має право на одержання свідоцтва на ці об'єкти інтелектуальної власності.

Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України – це центральний орган виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності (далі за текстом – Установа). Установа разом із сукупністю експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації, що входять до сфери її управління, становлять державну систему правової охорони інтелектуальної власності.

Департамент спрямовує діяльність таких закладів, як Державне підприємство «Український інститут промислової власності» – Укрпатент (донедавна – Держпатент України), Державне підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав» та Інститут інтелектуальної власності і права. Структуру управління державною системою правової охорони інтелектуальної власності показано на рис. 2.8.

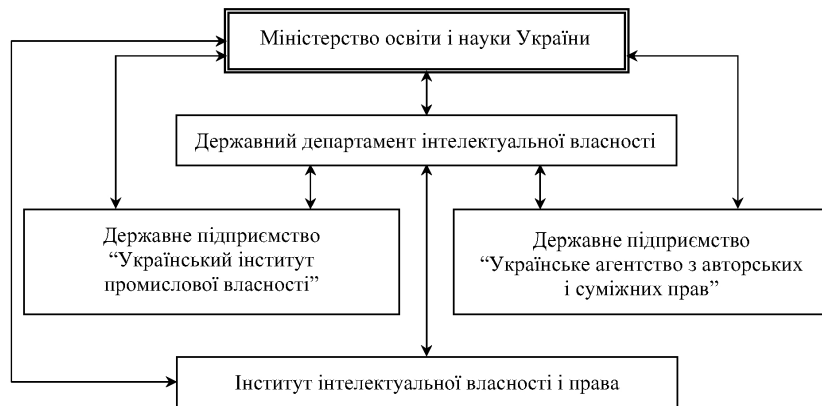

Рис. 2.8. Структура управління державною системою правової охорони інтелектуальної власності в Україні

Установа забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, для чого:

- організовує приймання заявок, проведення їх експертизи, приймає рішення щодо них;
- видає охоронні документи (патенти, свідоцтва), забезпечує їх державну реєстрацію;
- забезпечує опублікування офіційних відомостей про об'єкти промислової власності;
- здійснює міжнародне співробітництво у сфері правової охорони інтелектуальної власності і представляє інтереси України з питань охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності в міжнародних організаціях згідно з чинним законодавством;
- приймає в установленому порядку нормативно-правові акти в межах своїх повноважень;
- організовує інформаційну й видавничу діяльність у сфері правової охорони інтелектуальної власності;
- організовує науково-дослідні роботи з удосконалення законодавства та організації діяльності у сфері правової охорони інтелектуальної власності;
- організовує роботу щодо перепідготовки кадрів державної системи правової охорони інтелектуальної власності та ін.

Державне підприємство «Український інститут промислової власності» виконує повний комплекс робіт, пов'язаних з підготовкою до надання правової охорони об'єктам промислової власності, зокрема:

- приймання та експертизу заявок на видачу патентів (усіх видів) на винаходи, корисні моделі, промислові зразки від національних та іноземних заявників;
- експертизу заявок на об'єкти промислової власності на відповідність умовам надання правової охорони;
- державну реєстрацію об'єктів промислової власності, що охороняються в Україні, та підготовку до видачі відповідних охоронних документів (патентів, свідоцтв);
- діловодство за міжнародними заявками на видачу патентів, поданими згідно з процедурою Договору про патентну кооперацію і заявками, поданими згідно з Мадридською угодою про міжнародну реєстрацію знаків та протоколом до неї;
- методологічне, інформаційне й технологічне забезпечення у сфері промислової власності.

Державне підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав» проводить заходи щодо забезпечення прав і законних інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних авторів творів науки, літератури й мистецтва, а також суб'єктів суміжних прав.

Інститут інтелектуальної власності і права здійснює підготовку й підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності.

Представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені). Іноземці та інші особи, що проживають або мають постійне місце проживання за межами України, у відносинах з Установою реалізують свої права через представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), які надають заявнику кваліфіковану допомогу з усіх питань щодо охорони інтелектуальної, у тому числі й промислової, власності. Вітчизняні заявники також можуть користуватись послугами цих фахівців.

Відносини, пов'язані з професійною діяльністю патентних повірених, регламентують Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) і Положення про комісію Держпатенту України з атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

2.3. Інтелектуальна власність та Інтернет

Інтернет (Internet) створено в США з метою надання більш швидких та ефективних засобів роботи військовим, дослідникам і викладачам. Проте вже незабаром виявилися додаткові аспекти застосування Інтернету, завдяки яким ця мережа почала збільшуватися лавиноподібно (з двох тисяч базових комп'ютерів у 1985 р. до двохсот мільйонів на початку третього тисячоліття; очікується, що в 2003 р. кількість користувачів Інтернету досягне одного мільярда). Ця мережа обслуговує численну армію користувачів у всьому світі і їх кількість неперервно зростає. Інтернет дає змогу за лічені хвилини або навіть у режимі реального часу розповсюджувати й одержувати різноманітну інформацію, яка містить також і об'єкти авторського

та суміжних прав: програми для ЕОМ, бази даних, аудіо- і відеозаписи тощо. Усі ці об'єкти надзвичайно вразливі, оскільки в Інтернеті величезна кількість часто дуже цінної з економічного погляду інформації перебуває в режимі вільного доступу і тому майже безплатно тиражується серед численних споживачів. Тобто на сьогодні є реальні умови порушення прав суб'єктів інтелектуальної власності в Інтернеті.

У Женеві 1996 р. підписано Договір ВОІВ про авторське право та Договір про виконання і фонограми. Ці договори уклалися для врахування значних змін у розповсюдженні інформації на сучасному етапі й доповненні існуючих у цій сфері договорів, а саме: Бернської та Римської конвенцій та угоди TRIPS (див. підрозд. 6.2).

Договори 1996 р. насамперед спрямовано на вирішення питань, зумовлених сучасними цифровими технологіями, зокрема розповсюдженням об'єктів через електронну мережу, тому їх іноді називають Інтернет-договорами.

Одним з питань, пов'язаних з використанням Інтернету, є порушення авторських прав і прав на засоби індивідуалізації осіб – знаки для товарів і послуг, а також фірмові найменування. Суперечки про порушення прав на засоби індивідуалізації найчастіше викликають щодо неправомірного використання в найменуваннях доменів (адрес осіб в Інтернеті) – позначень, які повністю або частково відтворюють фірмові найменування або знаки для товарів і послуг.

Практика свідчить, що під час вибору найменувань доменів у Інтернеті власники інформаційних ресурсів намагаються зупинитися на максимально простих і логічних іменах, що асоціюються у споживачів з конкретним учасником господарського обігу або його діяльністю, який функціонує в конкретному географічному регіоні, державі або у всьому міжнародному інформаційному просторі.

Так, для особи, зареєстрованої в Україні й діючої на українському ринку, з комерційної позиції та зручності для користувачів доцільно мати найменування домену

name.ua; для міжнародної корпорації – *name.com*, для організації, що має регіональний ринок збуту товарів або надання послуг, наприклад у Києві, – *name.kiev.ua*, де *name* – назва особи (юридичної, фізичної): *com* – міжнародне найменування домену першого рівня, яке зазвичай використовують комерційні організації, *ua* – географічне найменування домену першого рівня, яке відповідає дво-символьному коду країн світу, виділеному Україні згідно з міжнародним стандартом ISO 3166-1; *kiev.ua* – географічне найменування домену другого рівня, вибране в системі реєстрації найменувань в Україні.

Отже, найменування доменів – це апаратно-програмний засіб індивідуалізації осіб, який дає змогу споживачам просто й ефективно знаходити у віртуальному просторі відомі їм у господарчому обігу найменування.

Можливість вільного вибору найменування домену породжує й протиправне явище – кіберквотинг (англ. *cyber-squatting*), яке позначає реєстрацію найменувань доменів, що збігаються із засобами індивідуалізації або подібні до них, з їх наступним недобросовісним використанням як для власних комерційних цілей, так і для пропозиції щодо продажу самим правовласникам засобів індивідуалізації. Якщо в першому випадку подібні дії можна кваліфікувати як недобросовісну конкуренцію, то у другому притягти порушника до відповідальності досить важко, і сторона, зацікавлена в придбанні відповідного найменування домену, часто вимушена його купувати у власника цього найменування (див., наприклад, Патенти и лицензії. – 2001. – № 4. – С. 20–26).

Беручи до уваги стрімкі темпи розвитку Інтернету і правові питання, що виникають під час користування ним, ВОІВ докладає значних зусиль щодо розроблення відповідної законодавчої бази.

2.4. Відповідальність за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності

Захист прав на об'єкти права інтелектуальної власності здійснюється згідно з відповідними Законами України («Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки» та ін.), а також порядком, установленим адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Так, згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення (стаття 51² «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності») незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії ІМС, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, – тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання й матеріалів, призначених для її виготовлення.

Згідно з Кримінальним кодексом України (стаття 136 «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності») незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії ІМС, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення права на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, якщо це завдало матеріальної шкоди у великому розмірі, караються позбавлен-

ням волі на строк до двох років, або виправними роботами на строк до одного року, або штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання й матеріалів, призначених для їх виготовлення. Ті самі дії, якщо їх вчинено повторно або за попереднім зговором групою осіб, або вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, або виправними роботами на строк до двох років, або штрафом від однієї до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання й матеріалів, призначених для їх виготовлення.

Примітка. Матеріальну шкоду вважають завданою у великому розмірі, якщо її розмір у сто й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі, якщо її розмір у тисячу й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Певну відповідальність визначає й Митний кодекс України. Так, згідно зі статтею 116¹ переміщення через митний кордон України товарів або предметів, виготовлених з порушенням прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від одного до п'ятисот офіційно встановлених на день вчинення порушення митних правил мінімальних розмірів заробітної плати з конфіскацією товарів, що є об'єктами правопорушення, а на службових осіб – від десяти до тисячі двохсот офіційно встановлених на день вчинення порушення митних правил мінімальних розмірів заробітної плати з конфіскацією зазначених товарів.

3. Правова охорона винаходів і корисних моделей

3.1. Загальні положення

Визнання об'єктів промислової власності об'єктами правової охорони засвідчується виданими на них установленим законодавством порядком охоронними документами, якими в Україні є патенти на винаходи, деклараційні патенти на винаходи, деклараційні патенти на корисні моделі, патенти на промислові зразки, патенти на сорти рослин, а також свідоцтва на знаки для товарів і послуг та свідоцтва на топографії ІМС.

Патент – це охоронний документ, що засвідчує пріоритет*, авторство і право власності на об'єкт промислової власності.

Саме право власності забезпечує можливість патентовласнику в межах строку дії патенту виготовляти й реалізовувати запатентовану продукцію на монопольній основі. Тим самим виключають довільний доступ конкурентів до запатентованого технічного рішення й забезпечують умови для одержання додаткового прибутку, поки це рішення після закінчення строку дії патенту не стане доступним для будь-якої особи.

Створюваний технічний об'єкт, який розглядають як товар, має подвійний характер: індивідуальний під час створення і суспільний під час його використання. Індивідуальний характер об'єкта зумовлено тим, що під час його створення витрачаються як розумові, так і фізичні ресурси, які відволікаються від іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом і споживанням. Але, якщо інформація про об'єкт стає доступною, він втрачає свій індивідуальний характер. Проте виникає запитання: «Якщо кожна особа може вільно використати новий об'єкт, хто ж відповідатиме за витрати, пов'язані з його розробленням?» Одним з головних завдань системи патентування технічних розробок є забезпечення стимулів для створення й використання нових об'єктів. Це досягається за рахунок того, що патентовласник дістає виключні права на комерційне використання запатентованих технічних

* Пріоритет – першість у поданні заявки на видачу охоронного документа.

рішень на обмежений період часу в обмін на публічне розкриття суті цих рішень. При цьому виключні права, забезпечувані патентом, стосуються лише комерційного використання запатентованого об'єкта, але в цьому разі залишається можливість іншим особам без відома патентовласника використовувати технічну інформацію, розкрити, наприклад, в описі винаходу або корисної моделі. Отже, зазначену інформацію можна вільно використовувати, наприклад, для удосконалення існуючого об'єкта чи створення на його основі нового.

В Україні діють декілька видів патентів на винаходи й корисні моделі.

Патент на винахід – це різновид патенту, що видається за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід.

Деклараційний патент на винахід – це різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи та експертизи на локальну новизну заявки на винахід.

Деклараційний патент на корисну модель – це різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи заявки на корисну модель.

Крім того, розрізняють *патент і деклараційний патент на секретний винахід і деклараційний патент на секретну корисну модель*. У цьому разі і винахід, і корисна модель належать до державної таємниці (відомості, що становлять державну таємницю, регламентує Закон України «Про державну таємницю» та інші нормативно-правові акти).

Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України (далі – Установа).

Строк дії деклараційного патенту на винахід становить 6 років від дати подання заявки до Установи, а строк дії деклараційного патенту на корисну модель – 10 років від дати подання заявки до Установи*.

* Строки дії патенту на секретний винахід та деклараційних патентів на секретний винахід і секретну корисну модель дорівнюють строку засекречення винаходу або корисної моделі, але не можуть бути довшими від зазначених строків охорони винаходу або корисної моделі.

3.2. Умови патентоспроможності

Згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»* винахід відповідає умовам патентоспроможності, якщо він новий, має винахідницький рівень і промислово придатний, а корисна модель, якщо вона нова і промислово придатна.

Є й інші вимоги щодо надання винаходу або корисній моделі правової охорони. Частина з них було зазначено в пп. 2.2.1 і 2.2.2. Так, винахід і корисна модель, крім відповідності умовам патентоспроможності, мають не суперечити суспільним інтересам, а також принципам гуманності й моралі.

Об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин тощо), спосіб і застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням (при цьому дія патенту або деклараційного патенту, виданого на спосіб одержання продукту, поширюється і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом). Об'єктом корисної моделі може бути конструктивне виконання пристрою.

Винахід (корисну модель) визнають новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. При цьому на визнання винаходу (корисної моделі) патентоспроможним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не очевидний, тобто не впливає явно з рівня техніки. Іншими словами, відповідність технічного рішення винахідницькому рівню означає, що воно має бути продуктом твор-

* Текст Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» наведено в дод. Б.

чості. Продукт творчості не тільки завжди відрізняється від відомих результатів творчості, що були раніше, але й навіть якщо його створено на основі відомих об'єктів, сам результат має бути несподіваним.

Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо його можна використати у промисловості або в іншій сфері діяльності.

3.3. Право на одержання патенту

Право на одержання патенту має передусім винахідник або винахідники, які спільно створили винахід (корисну модель). При цьому зазначені винахідники мають однакові права на одержання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними.

Винахіднику також належить право авторства, яке є невід'ємним особистим правом і охороняється безстроково. Винахідник при цьому має право на присвоєння свого імені створеному ним винаходу (корисній моделі).

Право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) має роботодавець винахідника. Винахідник подає роботодавцю письмове повідомлення про створений ним службовий винахід (корисну модель) з описом, що розкриває суть технічного рішення. Після цього роботодавець повинен протягом чотирьох місяців подати до Установи заявку на одержання патенту чи передати право на його одержання іншій особі або прийняти рішення про збереження службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації. У цей же строк роботодавець повинен укласти з винахідником письмовий договір про розміри та умову виплати йому (або його правонаступнику) винагороди. Якщо роботодавець не виконає зазначених вимог у встановлений строк, то право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) переходить до винахідника або його правонаступника. У цьому разі за роботодавцем залишається переважне право на придбання ліцензії.

Строк збереження роботодавцем чи його правонаступником службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації, якщо його не використано, має бути не більше чотирьох років. У противному разі право на одержання патенту переходить до винахідника чи його правонаступника.

Якщо винахід (корисну модель) створили два чи більше винахідників незалежно один від одного, то право на одержання патенту (деклараційного патенту) на цей винахід чи деклараційного патенту на корисну модель належить заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання до Установи або, якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату пріоритету (за умови, що зазначена заявка не вважається відкликаною, не відкликана, або якщо за нею не прийнято рішення про відмову у видачі патенту).

3.4. Порядок одержання патенту

Особа, яка бажає одержати патент (деклараційний патент) і має на це право, подає до Установи *заявку* – сукупність документів, потрібних для видачі Установою патенту (деклараційного патенту) на винахід чи деклараційного патенту на корисну модель.

За дорученням заявника заявку можна подавати через представника у справах інтелектуальної власності або іншу довірену особу.

Якщо винахід (корисну модель) створено з використанням інформації, що становить державну таємницю, чи цей винахід (корисна модель) згідно із Законом України «Про державну таємницю» стосується державної таємниці, то заявка подається до Установи через компетентні органи.

Заявка на винахід має стосуватися одного винаходу або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдиності винаходу), а заявка на корисну модель – однієї корисної моделі (вимога єдиності корисної моделі).

Заявку складають українською мовою. Вона має містити: заяву про видачу патенту на винахід з проведенням кваліфі-

каційної експертизи чи деклараційного патенту на винахід (корисну модель); опис винаходу (корисної моделі); формулу винаходу (корисної моделі); креслення (якщо на них є посилення в описі); реферат*.

У заяві про видачу патенту (деклараційного патенту) слід зазначити заявника (заявників) і його (їх) адресу, а також навести дані про винахідника (винахідників).

Винахідник має право вимагати, щоб його не згадували як винахідника винаходу (корисної моделі) у будь-якій публікації Установи.

Опис винаходу (корисної моделі) має викладатися визначеним порядком та розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно й повно, щоб його зміг реалізувати фахівець у зазначеній галузі.

Формула винаходу (корисної моделі) має виражати його суть, базуватися на описі й викладатися визначеним порядком зрозуміло й стисло.

Реферат складають лише для інформаційних цілей. Його не можна брати до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки.

За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору має надійти до Установи разом із заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки (зазначений строк може бути продовжено, але не більше ніж на шість місяців; за продовження строку сплачується збір).

Датою подання заявки є дата одержання матеріалів, що містять принаймні: заяву в довільній формі про видачу патенту (деклараційного патенту), викладену українською мовою; відомості про автора та його адресу, викладені українською мовою; матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), викладений українською або іншою мовою. Якщо Установа вважає, що на момент одержання ма-

* Вимоги щодо елементів заявки дітально викладено в «Правилах складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» від 22.01.2001.

теріали заявки не відповідають зазначеним вимогам, то вона повідомляє про це заявника. Якщо протягом двох місяців заявник усунув недоліки, то датою подання заявки буде дата одержання Установою виправлених матеріалів. У противному разі заявка вважається неподаною.

Заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий самий винахід (корисну модель) протягом дванадцяти місяців від дати подання попередньої заявки до Установи чи до відповідного органу держави-учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності (див. підрозд. 6.2), якщо на попередню заявку не заявлено пріоритет.

З метою подальшого розгляду заявки на видачу патенту (деклараційного патенту) уповноважений Установою заклад експертизи – Державне підприємство «Український інститут промислової власності» – проводить експертизу заявки.

До встановлення дати подання заявки її розглядають заздалегідь. Заявку, яка не містить пропозиції заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, розглядають з метою виявлення в ній матеріалів, які можуть становити державну таємницю. Якщо заявлене технічне рішення становить державну таємницю, заявку в Установі розглядають у режимі секретності.

Після подання заявки та за наявності документа про сплату збору за її подання проводять *формальну експертизу заявки* (експертизу за формальними ознаками), тобто експертизу, у ході якої встановлюють належність зазначеного в заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можна визнати винаходами (корисними моделями), і відповідність складу заявки та її оформлення встановленим вимогам. Рішення формальної експертизи слід надіслати не пізніше шести місяців від встановленої дати подання заявки.

Щоб змінити матеріали заявки, за запитом формальної експертизи заявнику надають два місяці від дати одержання ним повідомлення закладу експертизи. Якщо за цей строк недоліки не усунуто й заявник не подає клопотання про про-

довження відповідного строку, заявнику надсилають рішення про відмову у видачі патенту.

Після успішного завершення формальної експертизи за заявкою на видачу деклараційного патенту на винахід заклад експертизи розпочинає проведення експертизи заявки на локальну новизну (тобто новизну, що встановлюється за виданими в Україні патентами й поданими до Установи заявками на видачу патентів). Якщо результат експертизи заявки на локальну новизну позитивний, Установа надсилає заявнику рішення про видачу деклараційного патенту на винахід.

Якщо результат формальної експертизи позитивний, за заявкою на видачу деклараційного патенту на корисну модель заявнику надсилають рішення про видачу відповідного патенту.

Якщо результат формальної експертизи заявки на видачу патенту на винахід позитивний, заявнику надсилають повідомлення про завершення формальної експертизи і про можливість проведення *кваліфікаційної експертизи заявки* (експертизи по суті), тобто експертизи, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоспроможності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

По закінченні вісімнадцяти місяців від дати подання заявки на видачу патенту на винахід, а якщо заявлено пріоритет, то від дати пріоритету, Установа публікує у своєму офіційному бюлетені («Промислова власність») відомості про заявку за умови, що її не відкликано, вона не вважається відкликаною або якщо за нею не прийнято рішення про відмову у видачі патенту. За клопотанням заявника Установа публікує відомості про заявку раніше зазначеного строку. Відомості про заявки, які становлять державну таємницю, не публікують.

За клопотанням будь-якої особи та за наявності документа про сплату збору за кваліфікаційну експертизу заявки проводять зазначену експертизу. Клопотання подають протягом трьох років від дати подання заявки.

Під час кваліфікаційної експертизи заклад експертизи має право запитати від заявника додаткові матеріали, які

йому треба надати протягом двох місяців від дати отримання запиту. Якщо заявник у відповідний строк не подасть відповідні матеріали або мотивоване клопотання щодо продовження цього строку, заявка вважається відкликаною.

У результаті кваліфікаційної експертизи Установа приймає рішення про видачу патенту на винахід або рішення про відмову у видачі патенту на винахід, які надсилають заявнику.

Заявник має право відкликати заявку в будь-який час до дати одержання ним рішення про видачу патенту. Також заявник має право перетворити заявку на видачу патенту на винахід на заявку на видачу деклараційного патенту на винахід і навпаки в будь-який час до одержання ним рішення про видачу охоронного документа або рішення про відмову у його видачі, а також заявку на видачу патенту (деклараційного патенту) на винахід на заявку на видачу деклараційного патенту на корисну модель і навпаки на таких самих умовах.

Опубліковані відомості про заявку на патент на винахід надають замовнику тимчасову правову охорону в обсязі формули винаходу, з урахуванням якої їх опубліковано. При цьому заявник має право на одержання компенсації за завдані йому після публікації відомостей про заявку збитки від особи, яка порушила права заявника.

На підставі рішення про видачу охоронного документа та за наявності документа про сплату державного збору за його видачу проводять державну реєстрацію патенту (деклараційного патенту) на винахід або деклараційного патенту на корисну модель. Установа видає патент у місячний строк після його державної реєстрації.

Власник деклараційного патенту на винахід або його правонаступник з метою заміни деклараційного патенту на винахід на патент на винахід може подати клопотання про проведення кваліфікаційної експертизи заявки, за якою видано деклараційний патент. Таке клопотання має надійти до Установи протягом трьох років від дати подання заявки, за якою видано деклараційний патент. За подання клопотання сплачується збір.

3.5. Права та обов'язки, що впливають з патенту

Права, що впливають з патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу.

Права, що впливають з патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід чи з деклараційного патенту на секретну корисну модель, діють від дати внесення інформації про нього до відповідного реєстру.

Патент надає його власникові виключне право використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Взаємовідносини під час використання винаходу (корисної моделі), який охороняється патентом, що належить кільком особам, визначаються угодою між ними. Якщо такої угоди немає, кожний власник патенту може використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, але жоден з них не має права давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) та передавати право власності на винахід (корисну модель) іншій особі без згоди інших власників патенту.

Використанням винаходу (корисної моделі) визнають:

- виготовлення, пропонування для продажу, застосування або ввезення, зберігання, інше введення в господарський обіг у зазначених цілях продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі);
- застосування способу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні;
- пропонування для продажу, введення в господарський обіг, застосування або введення чи зберігання в зазначених цілях продукту, виготовленого способом, що охороняється патентом.

Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), якщо при цьому використано кожен знак, включений до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або знак, еквівалентну їй.

Спосіб, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо використано кожен знак, включений до незалежного пункту формули винаходу, або знак, еквівалентну їй.

Власник патенту може використовувати попереджувальне маркування із зазначенням номера патенту на продукті чи пакуванні продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі).

Патент надає його власникові право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель) без його дозволу (за винятком випадків, якщо таке використання не визнається порушенням прав, що надає патент).

Власник патенту може передавати на підставі договору право власності на винахід (корисну модель) будь-якій особі, яка стає його правонаступником.

За ліцензійним договором власник патенту (ліцензіар) передає право на використання винаходу (корисної моделі) іншій особі (ліцензіату), яка бере на себе зобов'язання сплачувати ліцензіару обумовлені договором платежі та здійснювати інші дії, передбачені договором про виключну або невиключну ліцензію*.

За договором про виключну ліцензію ліцензіар передає право на використання винаходу (корисної моделі) ліцензіату в повному обсязі, на визначеній території й на обумовлений строк, залишаючи за собою право використовувати винахід (корисну модель) у частині, що не передається ліцензіату. При цьому ліцензіар не має права надавати ліцензії на використання винаходу (корисної моделі) іншій особі на цій самій території в обсязі наданих ліцензіату прав.

За договором про невиключну ліцензію ліцензіар передає право на використання винаходу (корисної моделі) ліцензіату, залишаючи за собою право на використання винаходу (корисної моделі), включаючи право надання ліцензій іншим особам.

* *Ліцензія* – це дозвіл власника патенту (ліцензіара), що видається іншій особі (ліцензіату), на використання винаходу (корисної моделі) на певних умовах (див. підрозд. 5.3).

Договір про передачу права власності на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір вважаються дійсними, якщо їх укладено в письмовій формі й підписано сторонами. Зазначені договори набирають чинності стосовно будь-якої іншої особи лише після їх реєстрації в Установі.

Власник патенту має сплачувати відповідні збори за підтримання чинності патенту й добросовісно користуватися виключним правом, що випливає з патенту.

Якщо винахід (корисна модель), крім секретного винаходу (корисної моделі), не використовують або неповністю використовують в Україні протягом трьох років, починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту, то будь-яка особа, яка має бажання та виявляє готовність використовувати винахід (корисну модель), якщо власник прав відмовляється від укладання ліцензійного договору, може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання винаходу (корисної моделі) на умовах невиключної ліцензії.

Виходячи з інтересів суспільства та за умови воєнного і надзвичайного стану, Кабінет Міністрів України має право дозволити використання винаходу (корисної моделі) визначеній ним особі без згоди власника патенту на умовах невиключної ліцензії з виплатою йому відповідної компенсації.

Будь-яка особа, яка до дати подання до Установи заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету в інтересах своєї діяльності з комерційною метою добросовісно використала в Україні з комерційною метою технологічне (технічне) рішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), чи здійснила значну й серйозну підготовку для такого використання, зберігає право на безплатне продовження цього використання або на використання винаходу (корисної моделі), як це передбачено зазначеною підготовкою (право попереднього користування).

Не визнають порушенням прав, що випливають з патенту, використання запатентованого винаходу (корисної моделі):

- у конструкції чи під час експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково

перебуває у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що винахід (корисна модель) використовується виключно для потреб зазначеного засобу;

- без комерційної мети;
- з науковою метою або як експеримент;
- за надзвичайних обставин (стихійного лиха, катастрофи, епідемії тощо);
- для разового виготовлення ліків в аптеках за рецептом лікаря.

3.6. Припинення дії патенту та визнання його недійсним

Власник патенту в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи. Зазначена відмова набирає чинності від дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені Установи.

Дія патенту (деклараційного патенту) припиняється в разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності (дія патенту припиняється з першого дня року, за який збір не сплачено). Збір за підтримку чинності патенту (деклараційного патенту) на винахід чи деклараційного патенту на секретну корисну модель не сплачується.

Патент може бути визнано недійсним повністю або частково в разі:

- невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовами патентоспроможності;
- наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було в поданій заявці;
- неподання заявником заявки до Установи й неповідомлення Установи про свої наміри здійснити патентування винаходу (корисної моделі) в іноземній державі перед поданням заявки на одержання охоронного документа на цей винахід (корисну модель) у відповідні установи іноземних держав.

Якщо патент чи його частину визнано недійсними, Уста- нова повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені.

3.7. Захист прав власника патенту

Якщо права власника патенту порушено, він може вима- гати: припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення його прав, і відновлення стану, що існував до по- рушення прав; стягнення завданих збитків, включаючи нео- держані доходи; відшкодування моральної шкоди; застосу- вання інших передбачених законодавчими актами заходів, пов'язаних із захистом прав власника патенту.

4. Патентна інформація та документація. Патентні дослідження

4.1. Загальні відомості про патентну інформацію та документацію

Створення нових конкурентоспроможних зразків техніки, технології та матеріалів можливе лише на основі всебічного аналізу науково-технічної інформації, яку в найбільш концен- трованому вигляді подано передусім у патентній документації.

Науково-технічна інформація (документовані або публіч- но оголошені відомості про вітчизняні й зарубіжні досягнення науки, техніки та виробництва, одержані в процесі науково- дослідної, дослідно-конструкторської, виробничої та громад- ської діяльності) сьогодні стає одним із найважливіших дже- рел відомостей про процес матеріалізації нових знань. Тому інформаційна підготовка сучасного фахівця – один з потріб- них компонентів у його продуктивній і ефективній роботі.

Вільне орієнтування у величезному обсязі найрізнома- нитнішої інформації потребує наявності у фахівця певних знань у галузі науково-технічної, патентної документації та патентних класифікацій.

4.2. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності

Патентні документи містять величезний обсяг інформації. Вони містять майже всі дані про досягнення людства в галу- зі техніки й технології, тому надзвичайно важливо, щоб ця інформація була доступна всім, кому вона потрібна. Для цьо- го потрібні системи, які певним чином ідентифікували б па- тентні документи, що належать до тієї чи тієї галузі техніки, і, отже, які дозволили б знайти потрібну інформацію.

Натепер створено й широко застосовуються спеціальні інструменти для вирішення цієї проблеми – *міжнародні класифікації об'єктів промислової власності*, а саме: міжнародна патентна класифікація (МПК), міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (МКТП), міжнародна класифікація зображальних елементів знаків (КЗЕ) і міжнародна класифікація промислових зразків (МКПЗ).

У багатьох державах історично склалися національні (внутрішні) патентні класифікації (НПК): США, Великій Британії, Японії та інших, проте міжнародна співпраця патентних відомств багатьох держав сприяла створенню міжнародної патентної класифікації. (Раніше цю систему часто називали міжнародною класифікацією винаходів – МКВ.) Вона базується на Страсбурзькій угоді 1971 р., підготовленій Міжнародним бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Основне призначення МПК – бути інструментом для пошуку патентної та науково-технічної інформації щодо конкретного технічного рішення.

Міжнародну класифікацію патенту періодично переглядають з метою вдосконалення системи з урахуванням розвитку техніки і кожні п'ять років затверджують її нову редакцію.

Перша редакція МПК діяла з 01.09.68 до 30.06.74, друга – з 01.07.74 до 31.12.79, третя – з 01.01.80 до 31.12.84, четверта – з 01.01.85 до 31.12.89, п'ята – з 01.01.90 до 31.12.94, шоста – з 01.01.95 до 31.12.99. Сьома редакція МПК набрала чинності з 01.01.2000. При цьому рекомендується, щоб патентні документи, які публікують і класифікують згідно з певною редакцією МПК, містили посилання на номер цієї редакції за допомогою відповідної арабської цифри (крім цифри 1): МПК, МПК², МПК³, МПК⁴, МПК⁵, МПК⁶, МПК⁷. Використовують також скорочення англійської назви «Int.Cl» (від International Patent Classification).

Міжнародна патентна класифікація охоплює такі аспекти науки, техніки й технології, які можуть бути об'єктом патентного захисту. Її поділено на вісім розділів, кожен з яких

позначено великою літерою латинського алфавіту від А до Н. Заголовки розділів лише наближено відображають їх зміст:

- А – Задоволення життєвих потреб людини;
- В – Різні технологічні процеси, транспортування;
- С – Хімія, металургія;
- D – Текстиль, папір;
- Е – Будівництво, гірнича справа;
- F – Механіка, освітлення, опалення, двигуни й насоси, зброя, боєприпаси, вибухові роботи;
- G – Фізика;
- Н – Електрика.

Розділи поділяють на класи, індекс кожного з яких складають з індексу розділу та двозначного числа, наприклад В 01, F 28. Заголовок класу відображає зміст класу, наприклад:

- В 01 Способи й пристрої загального призначення для виконання різних фізичних і хімічних процесів;
- F 28 Теплообмін.

Кожний клас містить один або більше підкласів. Індекс підкласу складають з індексу класу й великої літери латинського алфавіту, наприклад, В 01 F. Заголовок підкласу з максимальною точністю визначає зміст підкласу, наприклад:

- В 01 F Змішування, наприклад розчинення, емульгування, диспергування.

Кожний підклас складають з окремих рубрик, які називають «дробовими рубриками». Дробові рубрики поділяють на основні групи та підгрупи.

Індекс дробової рубрики складають з індексу підкласу, за яким розміщено два числа, відокремлені одне від одного наискісною рискою.

Індекс основної групи складають з індексу підкласу, за яким розміщено одно-, дво- або тризначне число, наискісна риска та два нулі, наприклад В 01 F 9/00. Текст основної групи визначає галузь техніки, яку вважають доцільною для проведення пошуку, наприклад:

- В 01 F 9/00 Змішувачі з обертовими резервуарами.

Підгрупи утворюють рубрики, підпорядковані основній групі. Індекс підгрупи аналогічний індексу основної групи,

проте після навскісної риски розміщено щонайменше дві цифри, крім 00, наприклад В 01 F 9/10.

Кожну третю або четверту цифру після навскісної риски слід розуміти як подальше додаткове ділення попередньої цифри. Отже, підгрупу з індексом 3/426 треба поставити після підгрупи 3/42, але перед підгрупою 3/43.

Текст підгрупи завжди розглядають у межах обсягу її основної групи і визначає тематичну галузь, у якій вважають найбільш доцільним проведення пошуку. Перед текстом підгрупи ставлять одну або більше крапок, які визначають ступінь її підпорядкованості, тобто вказують на те, що підгрупа є рубрикою, підпорядкованою найближчій розміщеній вище рубриці, надрукованої з меншим відступом, тобто такій, що має на одну крапку менше (рис. 4.1).

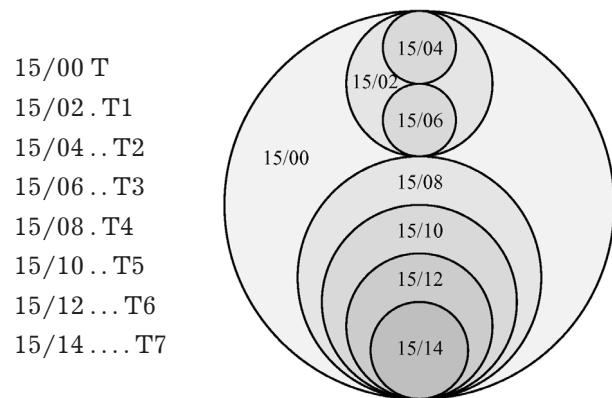

Рис. 4.1. Приклад ієрархічної структури основної групи В 29 В 15/00: Т–Т7 – охоплення тематики різних груп

У будь-якому разі текст підгрупи слід розглядати в межах змісту розміщеної вище рубрики, якій підпорядковано цю групу, наприклад:

В 01 F 9/00 Змішувачі з обертовими резервуарами;
9/10 . навкруги вертикальної осі.

Текст підгрупи В 01 F 9/10 треба розуміти так: «Змішувачі з резервуарами, які обертаються навкруги вертикальної осі».

Або, наприклад:

В 01 F 7/00 Змішувачі з обертовими перемішувальними пристроями в нерухомих резервуарах;

7/16 . з мішалками, які обертаються навкруги вертикальної осі;

7/18 .. з пропелерами.

Текст підгрупи В 01 F 7/18 слід розуміти так: «Змішувачі з обертовими перемішувальними пристроями у вигляді мішалок, які споряджено пропелерами та які обертаються навкруги вертикальної осі в нерухомих резервуарах».

Отже, повний класифікаційний індекс складають з комбінації символів, які використовують для позначення розділу, класу, підкласу та основної групи або підгрупи (рис. 4.2).

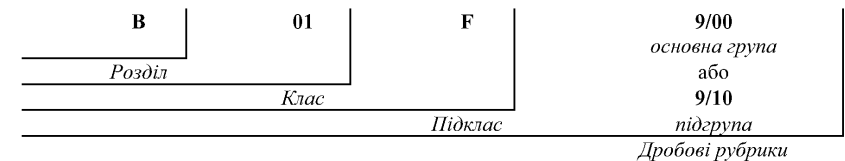

Рис. 4.2. Приклад повного класифікаційного індексу згідно з МПК

Часто за заголовком класу, підкласу або за рубрикою слідує фраза в дужках, яка містить посилання на іншу рубрику МПК. Така фраза вказує на те, що тематика, яку визначають посиланням, охоплюється іншою рубрикою (або рубриками) МПК.

Посилання може мати одне з таких значень:

- обмеження обсягу (звуження меж рубрики, яку розглядають);
- вказівку про перевагу (іншої рубрики над тією, яку розглядають);
- інформативну вказівку (інша рубрика «має перевагу» порівняно з рубрикою, яку розглядають).

Технічна суть винаходу стосується або створення (вдосконалення) будь-якого об'єкта, або вказує на те, як цей об'єкт використовується. Цей факт знаходить своє відображення в побудові МПК, яка поєднує в собі два підходи до оцінки класифікованого об'єкта: функціонально-орієнтований і галузевий.

Винаходи, суть яких полягає в природі або функції об'єкта, називають функціонально-орієнтованими. Їх класифікують у функціонально-орієнтованих підрозділах МПК, наприклад:

- В 01 D Розділення;
- С 01 Неорганічна хімія;
- С 07 Органічна хімія.

Винаходи, суть яких полягає в застосуванні або використанні об'єкта в певній галузі, називають галузевими винаходами і класифікують у галузевих підрозділах МПК, наприклад:

- С 01 В Неметалічні елементи; їх сполучення;
- С 07 С Ациклічні й карбоциклічні сполуки.

При цьому слід зазначити, що не завжди підрозділи МПК можна розглядати як повністю функціонально-орієнтовані або повністю галузеві.

Часто єдиною інформацією, що розкриває суть певного технічного рішення, є інформація про галузь його використання. У цьому разі винахід буде повністю класифіковано в галузевому підрозділі МПК. Якщо ж конструктивні або функціональні особливості об'єкта винаходу належать до кількох галузей застосування та якщо застосування об'єкта в певній галузі не є технічно суттєвим, винахід буде класифіковано у функціонально-орієнтованому підрозділі МПК.

Правильне класифікування технічної суті можна виконати, дотримуючись таких послідовних дій: вибрати найбільш відповідний розділ, потім клас, підклас і, нарешті, основну групу або в її межах найбільш відповідну підгрупу з найбільшою кількістю крапок, обсяг якої буде достатнім, щоб охопити всі найважливіші особливості технічної суті розглядуваного об'єкта.

Як альтернативу групу можна знайти за допомогою алфавітно-предметного покажчика до МПК.

Основні елементи довідково-пошукового апарату (ДПА) до МПК такі: покажчики класів до МПК відповідних редакцій класифікації, алфавітно-предметні покажчики (АПП), у яких усі технічні поняття, що містяться в МПК, розміщено в

алфавітному порядку; покажчики відповідності між технічним змістом рубрик різних редакцій МПК.

Покажчики відповідності доцільно використовувати як на стадії визначення області пошуку, так і безпосередньо під час пошуку для постійного коректування та уточнення пошукової області. Особливо це стосується, наприклад, класу В 29 «Оброблення пластиків; оброблення речовин у пластичному стані взагалі», зміст якого значно змінився, починаючи з четвертої редакції МПК.

Витяг із шостої редакції МПК наведено в дод. В, а приклад розміщення матеріалу в МПК – у дод. Г.

4.3. Джерела патентної інформації

Патентна інформація – це сукупність відомостей про результат науково-технічної діяльності, які містяться в описах, прикладених до заявок на винаходи або до охоронних документів, про правовий статус патентних документів, а також про умови реалізації прав, що впливають з патентних документів.

Розрізняють первинні та вторинні джерела патентної інформації.

До первинних джерел патентної інформації належать патентні документи в тому вигляді, у якому їх публікують відомства промислової власності (наприклад, патенти на винаходи й корисні моделі, авторські свідоцтва на винаходи). До вторинних джерел патентної інформації належать документи, які є результатом аналітико-синтетичного перероблення первинних джерел (реферати або анотації описів винаходів, видання інформаційних центрів, що спеціалізуються на публікації первинних джерел патентної інформації або широко використовують їх, наприклад, офіційні бюлетені патентних відомств держав та ін.).

Майже будь-яке джерело (первинне чи вторинне) патентної інформації містить два види інформації: бібліографічну й технічну.

Бібліографічні дані, використовувані у патентних документах, ідентифікують за допомогою «кодів ІНІД» (ІНІД – скорочення найменування «Узгоджені на міжнародному рівні цифрові коди для ідентифікації даних» англійською мовою), які визначають згідно зі стандартом ВОІВ ST.9 «Рекомендації, що стосуються бібліографічних даних патентних документів і свідоцтв додаткової охорони».

Розглянемо основні коди ІНІД, використовувані в джерелах патентної інформації.

(10) *Ідентифікація охоронного документа.*

(11) *Номер документа.*

Зазвичай номери документів утворюють послідовність, яка зростає (починаючи з числа 1, наприклад, в Україні; а в Російській Федерації номери патентів на винаходи, щоб їх не плутати з номерами авторських свідоцтв і патентів СРСР, утворюють серію, номери якої починаються з 2 000 000).

(13) *Код виду документа.*

Код у загальному випадку містить літеру й цифру; літера *A* – це документи, які обов'язково містять текст первісної заявки, але такі, що не належать до наданих прав промислової власності (наприклад, патенти України на винаходи зі строком дії 6 років (до 01.06.2000 – 5 років)); літера *B* – це документи, які містять текст заявки необов'язково в первісному вигляді, але такі, що не належать до наданих прав промислової власності; літера *C* – це документи, які належать до наданих прав промислової власності (наприклад, патенти України зі строком дії 20 років); літера *U* – це документи, які обов'язково містять текст первісно поданої заявки на корисну модель, але такі, що не належать до прав, наданих на корисну модель; цифра найчастіше позначає рівень публікації документа, наприклад *C1*. (Код виду документа зазвичай визначають згідно зі стандартом ВОІВ ST.16 «Рекомендовані стандартні коди для ідентифікації різних видів патентних документів».)

(15) *Дата реєстрації документа.*

(19) *Код держави, відомства або організацій, що здійснила публікацію документа.*

Так, Україна має код UA, Російська Федерація – RU, СРСР – SU, США – US, Велика Британія – GB, Німеччина – DE, Франція – FR, Швейцарія – CH, Японія – JP, Канада – CA, Норвегія – NO, Швеція – SE, Італія – IT і т. ін. (згідно зі стандартом ВОІВ ST.3 «Рекомендовані стандартні двобуквені коди для представлення держав, адміністративних одиниць і міжнародних організацій»; цей стандарт визначає також коди міжнародних організацій, наприклад, ВОІВ – WO, Європейського патентного відомства – EP, Євразійської патентної організації – EA і т. ін.).

(20) *Дані, що стосуються заявки на охоронний документ.*

(21) *Номер заявки.*

Для нумерації заявок на патенти застосовують дві основні серії:

- 1) річні серії, у яких номер заявки складається здебільшого з цифр, що позначають рік подання заявки, і порядкового номера, що зростає і надається заявкам протягом цього року (причому щорічно починаються нові серії). Така система діє, наприклад, в Україні й Російській Федерації. В Україні до 01.01.2000 перші дві цифри номера заявки позначають рік подання заявки, третя й четверта – місяць подання заявки, а наступні чотири – порядковий номер, що присвоюється заявці протягом цього року (щорічно починаються нові серії); починаючи з 01.01.2000 номери заявки на винаходи й корисні моделі мають 10 цифр: перші чотири – рік подання заявки, п'ята й шоста – місяць подання заявки, а останні чотири – порядковий номер, що присвоюється заявці протягом цього року (щорічно починаються нові серії);
- 2) серії, які продовжуються, – заявкам під час їх реєстрації присвоюють номери в послідовності, яка зростає протягом періоду, що перевищує рік. Така серія існувала в СРСР, номери якої перевищили 5 000 000.

(22) *Дата подання заявки.*

Якщо треба написати дати з використанням григоріанського календаря, найчастіше дані зазначають у послідовності: «число, місяць, рік», рідше – «рік, місяць, число», а ще рідше – «місяць, число, рік». Між числами, що позначають число, місяць і рік, проставляють крапку, навскісну риску або роблять пробіл.

- (24) Дата, з якої набирають чинності права, що впливають з патенту.
- (26) Мова публікації заявки.
- (30) *Пріоритетні дані.*
- (31) Номер(и) попередньої(их) заявки(ок) у державі-учасниці Паризької конвенції.
- (32) Дата(и) подання пріоритетної(их) заявки(ок) у державу-учасницю Паризької конвенції.
- (33) Код держави-учасниці Паризької конвенції, у яку подано попередню(і) заявку(и), згідно зі стандартом ВОІВ ST.3.
- (40) *Дата (дати) надання документа для загального ознайомлення.*
- (46) Дата публікації відомостей про видачу патенту (а в Україні, крім того, і номер офіційного бюлетеня).
- (47) Дата надання документа для загального ознайомлення шляхом викладки.
- (50) *Технічна інформація.*
- (51) Міжнародна патентна класифікація (МПК).
- (52) Внутрішня або Національна патентна класифікація (НПК).
- (53) Універсальна десяткова класифікація (УДК).
- (54) Назва винаходу або корисної моделі.
- (56) Список документів-прототипів, якщо його не включено безпосередньо в текст опису винаходу (корисної моделі).
- (57) Реферат або формула винаходу (корисної моделі).
- (60) *Посилання на інші юридично пов'язані національні патентні документи.*
- (62) Номер і дата подання до Укрпатенту попередньої заявки, з якої виділено даний документ.

- (70) *Ідентифікація осіб, які мають стосунок до охоронного документа.*
- (71) Прізвище, ім'я та по батькові або повне найменування заявника.
- (72) Винахідник(и), код держави.
- (73) Власник охоронного документа.
- (74) Прізвище, ім'я та по батькові представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного).
- (75) Прізвище, ім'я та по батькові винахідника(ів), який(і) також і заявник(и).
- (76) Прізвище, ім'я та по батькові винахідника(ів), який(і) також і заявник(и), і власник(и) охоронного документа.
- (80) *Ідентифікація даних, що стосуються міжнародних конвенцій, крім Паризької конвенції.*
- (86) Номер і дата подання заявки за процедурою РСТ (процедура, передбачена Договором про патентну кооперацію (див. підрозд. 6.2)).

Коди ІНІД стосовно знаків для товарів і послуг визначаються стандартом ВОІВ ST.60 «Рекомендації, що стосуються бібліографічних даних про товарні знаки», а стосовно промислових зразків – стандартом ВОІВ ST.80 «Рекомендації, що стосуються бібліографічних даних про промислові знаки».

Технічна інформація патентного документа на винахід чи корисну модель зазвичай містить:

- короткий опис стану рівня техніки;
- докладний опис винаходу, який дає можливість спеціалісту в цій галузі використовувати винахід;
- за потреби одне або більше креслень (або хімічних формул), які сприяють кращому розумінню винаходу;
- пункти формули винаходу, яка визначає обсяг надаваної правової охорони.

В Україні безпосередньо опис винаходу (корисної моделі) містить такі розділи:

- галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель);

- рівень техніки (тут наводяться дані про відомі заявнику аналоги винаходу (корисної моделі) з виокремленням найближчого аналога, який раніше називався прототипом);
- суть винаходу (корисної моделі);
- перелік фігур, креслень (якщо на них є посилання в описі);
- відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі).

Вторинні джерела патентної інформації містять бібліографічні дані про патентні документи та інформацію про їх зміст.

Найоперативніше джерело інформації про винаходи – це офіційні бюлетені, які видають патентні відомства різних держав зазвичай кілька разів на рік. Інформацію про винаходи в них публікують значно раніше публікації повних описів винаходів.

В Україні таке джерело – бюлетень Укрпатенту «Промислова власність»* (виходить з 1993 р.), у Російській Федерації (СРСР) – бюлетені «Открытия. Изобретения. Промышленные образцы. Товарные знаки» (до 1982 р.), «Открытия. Изобретения» (з 1983 до 1991 рр.), «Изобретения» (з 1992 р.) і «Полезные модели» (з 1993 р.), «Изобретения в СССР и за рубежом» (з 1972 по 1984 рр.), «Изобретения стран мира» (з 1985 р.), у США – «Official Gazette of US Patent Office» (усі ці бюлетені є в Державному патентному фонді, м. Київ, вул. Антоновича, 180).

* У бюлетені «Промислова власність» публікують офіційні повідомлення, а також відомості про заявки на винаходи, видачу патентів України на винаходи, видачу деклараційних патентів України на винаходи, видачу деклараційних патентів України на корисні моделі, видачу патентів України на промислові зразки, видачу свідоцтв України на знаки для товарів і послуг, реєстрацію топографій ІМС, заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару (КЗПТ) і (або) права на використання КЗПТ, реєстрацію КЗПТ, реєстрацію права на використання КЗПТ, заявки на сорти рослин, видачу патентів України на сорти рослин, а також різні сповіщення (зміни повного імені або найменування і (або) адреси власників охоронних документів, припинення дії охоронних документів, видача дублікатів охоронних документів, виправлення очевидних помилок у публікаціях відомостей про видачу охоронних документів, а також в описах до патентів на винаходи, продовження дії охоронних документів, передача права та ліцензійні договори та ін.).

Патентні відомства видають також річні, піврічні та квартальні покажчики, які надають суттєву допомогу у швидкому отриманні інформації.

Є три основні види покажчиків:

- 1) нумераційні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розміщені в порядку їх зростання;
- 2) систематичні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розміщені в порядку наданих їм індексів класифікації (наприклад, МПК);
- 3) іменні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розміщені за алфавітом імен винахідників, заявників або патентовласників.

В Україні видається річний покажчик до офіційного бюлетеня «Промислова власність» у двох томах:

том 1 – заявки на винаходи, які прийнято до розгляду; патенти на винаходи й деклараційні патенти на винаходи, які внесено до Державного реєстру винаходів України; деклараційні патенти на корисні моделі, які внесено до Державного реєстру корисних моделей України;

том 2 – патенти на промислові зразки, які внесено до Державного реєстру промислових зразків України; свідоцтва на товарні знаки та знаки обслуговування, які внесено до Державного реєстру товарних знаків та знаків обслуговування України.

Інформація про винаходи у вигляді рефератів є також і в галузевих реферативних виданнях. У Російській Федерації (СРСР) до таких видів видань належить реферативний журнал ВІНІТІ (Всеросійського (раніше Всесоюзного) інституту наукової й технічної інформації) (видають окремими випусками), у якому систематично разом з рефератами книжок, монографій, статей тощо публікують реферати описів винаходів.

Так, виходять, наприклад, такі окремі випуски реферативного журналу ВІНІТІ:

«Химическое, нефтеперерабатывающее и полимерное машиностроение»;
«Химия. Сводный том» (містить випуски «Аналитическая химия», «Оборудование лабораторий», «Органическая химия», «Силикатные материалы» та ін.);

«Тепломассообмен»;
«Насосостроение и компрессоростроение. Холодильное машиностроение»;
«Машиностроительные материалы, конструкции и расчёт машин. Гидропривод»;

«Коррозия и защита от коррозии»;
«Сварка»;
«Технологические аспекты охраны окружающей среды»;
«Технология и оборудование лесозаготовительного, деревообрабатывающего и целлюлозно-бумажного производства»;
«Физико-химическая биология и биотехнология»;
«Экономия топлива, тепловой и электрической энергии» та ін.

У нашій державі з 1995 р. виходить Український реферативний журнал (УРЖ) «Джерело», призначений для оперативного відображення змісту друкованих в Україні наукових видань та документів з природничих, технічних, суспільних і гуманітарних дисциплін. Він виходить у трьох серіях (Серія 1 – Природничі науки. Медицина; Серія 2 – Техніка. Промисловість. Сільське господарство; Серія 3 – Суспільні та гуманітарні науки. Мистецтво).

Ще одне із джерел інформації про винаходи – фірмові журнали, які видають фірми-виробники технічної продукції, а також видання іноземних фірм.

Зразки деяких джерел патентної інформації наведено в дод. Д.

Разом з патентною інформацією під час проведення патентних досліджень користуються також і науково-технічною інформацією, до якої належать видання ВІНІТІ, галузевих інститутів інформації, довідники, енциклопедичні статті, підручники й навчальні посібники, статті та огляди в галузевій періодиці, матеріали симпозіумів і конференцій, стандарти, звіти про науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи (НДР і ДКР), рекламні проспекти й каталоги.

4.4. Загальні відомості про патентні дослідження

З 1 січня 1998 р. в Україні набув чинності державний стандарт ДСТУ 3575–97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення», який установлює основні вимоги до проведення й форми звіту про патентні дослідження. Цей стандарт застосовують в усіх галузях господарської діяльності на етапах створення й використання об'єкта господарської діяльності, *(ОГД), у зв'язку з чим студенти мають набути навиків застосування цього стандарту.

Також з цієї дати набув чинності й стандарт ДСТУ 3574–97 «Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення», який застосовують для забезпечення використання ОГД в Україні й за кордоном без порушення прав власників чинних охоронних документів і заявників на об'єкти промислової власності.

Складений і оформлений патентний формуляр засвідчує стан ОГД (як товару) щодо порушення прав власників чинних охоронних документів і заявників на об'єкти промислової власності та правової охорони ОГД під час використання його через продаж, видачу ліцензій, показ на виставках і ярмарках.

Патентний формуляр входить до складу комплекту технічної документації на ОГД та складається на підставі звіту про патентні дослідження, що проводяться згідно з ДСТУ 3575–97.

Патентні дослідження – це системний науковий аналіз властивостей ОГД протягом його життєвого циклу, які впливають з правової охорони об'єктів промислової власності.

За своїм характером і змістом патентні дослідження належать до прикладних НДР.

* *Господарська діяльність* – будь-яка діяльність, зокрема підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних і нематеріальних благ, що виступають у формі товару.

Суб'єкт господарської діяльності – юридична особа (підприємство, об'єднання підприємств, установа, організація будь-якої організаційно-правової форми, а також громадянин, що має статус підприємця).

Патентна ситуація щодо ОГД – сукупність даних з правової охорони об'єктів промислової власності.

Мета патентних досліджень – визначення патентної ситуації щодо ОГД, тобто пристрою, способу або позначення для товарів і послуг.

Патентні дослідження виконують на всіх етапах життєвого циклу ОГД. (Життєвий цикл ОГД – це сукупність взаємопов'язаних етапів створення, використання й послідовного вдосконалення ОГД.) При цьому патентні дослідження проводяться у складі таких робіт: маркетингу; менеджменту; прогнозування; перспективного й поточного планування; визначення напрямів, темпів розвитку засобів технічного забезпечення своєї діяльності; проектування; формування замовлення виконавцям; вибору напрямів дослідження в разі створення нових і модернізації існуючих ОГД; виконання НДР і ДКР; науково-технічного співробітництва; поставлення ОГД на виробництво; підвищення якості ОГД, удосконалення технології; матеріального й технологічного забезпечення виробництва; експлуатації ОГД; придбання обладнання й ліцензій; реалізації ОГД (продажу, експонування на виставках, ярмарках, продажу ліцензій); правової охорони об'єктів промислової власності.

Результатом патентних досліджень є звіт про патентні дослідження.

Матеріали звіту використовують під час розроблення документів, які пов'язані з діяльністю суб'єкта господарської діяльності, зокрема: прогнозів, програм, планів створення та розвитку виробництва ОГД і надання послуг; тематичних карток; заявок на розроблення та освоєння ОГД; вихідних вимог замовника до виконання НДР і ДКР; технічних і тактико-технічних завдань до виконання НДР і ДКР; звітів про проведення НДР і ДКР; технічних умов (технічного опису) на розроблений ОГД; стандартів на розроблений ОГД; карт технічного рівня та якості ОГД; заявок на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності; патентних формулярів.

Під час проведення патентних досліджень виконують такі види робіт:

- визначення патентоспроможності ОГД;

- визначення ситуації щодо використання прав на об'єкти промислової власності;
- виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів і заявників на об'єкт промислової власності.

Патентоспроможність ОГД визначають на основі досліджень загальнодоступної патентної та іншої науково-технічної інформації.

Ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності визначають на основі результатів статистичної обробки патентної документації, яка стосується ОГД; результатів аналізу відомостей щодо укладених ліцензійних договорів і договорів про передачу права власності; аналізу можливостей застосування в ОГД відомих об'єктів промислової власності.

Порушення прав власників чинних охоронних документів і заявників на об'єкти промислової власності виявляють на основі досліджень патентної документації, що стосується ОГД, а також результатів порівняльного аналізу об'єктів промислової власності та ОГД.

Завдання патентних досліджень визначаються стадіями життєвого циклу ОГД (основні стадії життєвого циклу матеріального ОГД – дослідження, проектування, виготовлення, реалізація, монтаж, експлуатація, зняття з експлуатації, демонтаж, утилізація) і відповідними видами робіт, встановленими нормативно-технічними документами.

Розрізняють такі основні види патентного пошуку, які залежать від характеру об'єктів пошуку: тематичний, іменний, нумераційний, пошук патентів-аналогів і пошук для виявлення патентних прав.

Під час *тематичного пошуку* виявляють аналоги. (Аналог технічного об'єкта – це відомий до дати пріоритету засіб такого самого призначення, сукупність ознак якого подібна до сукупності суттєвих ознак певного об'єкта; найближчий аналог (прототип) – це аналог технічного об'єкта, найближчий до нього за сукупністю ознак.)

Іменний пошук застосовують для контролю діяльності різних фірм та інших заявників. За допомогою аналізу результатів цього виду пошуку можна зробити висновок про пріоритетні напрями роботи провідних фірм у певній галузі техніки. Для його проведення використовують алфавітно-іменні покажчики.

Нумераційний пошук виконують для встановлення тематичної належності документа, його зв'язку з іншими документами, а також правового статусу. Нумераційні пошукові системи найчастіше містять такі елементи: номер документа (патенту, заявки тощо), індекс МПК та ін.

Нумераційні покажчики випускають як окремо, так і у складі інших документів (наприклад, офіційних бюлетенів).

Пошук патентів-аналогів, тобто патентів, виданих у різних державах на один і той самий винахід (корисну модель), дає змогу значно скоротити обсяг розглядуваних патентних документів, а також полегшити деякі інші патентно-інформаційні дослідження.

Пошук для виявлення патентних прав зводиться до визначення патентно-правової охорони певного винаходу (корисної моделі) або патентних прав певних осіб.

Найчастіше під час курсового й дипломного проектування студенти мають справу з тематичним пошуком, тому розглянемо його докладніше.

Після формулювання завдання на проведення патентних досліджень розробляють регламент, який містить:

- визначення предмета пошуку;
- зазначення мети пошуку інформації;
- визначення держав пошуку інформації;
- визначення ретроспективності пошуку*;
- визначення класифікаційних індексів;
- вибір джерел інформації.

* ДСТУ 3575–97 передбачає визначення ретроспективності пошуку після визначення класифікаційних індексів, проте, на нашу думку, коректніше поміняти ці два етапи місцями.

Перший етап розроблення регламенту пошуку інформації на проведення патентних досліджень – визначення предмета пошуку.

Предмет пошуку визначають, виходячи з конкретних завдань патентних досліджень, категорії об'єкта (продукт (пристрій, речовина) або спосіб), а також з того, які саме його елементи, параметри, властивості та інші характеристики досліджуватимуть.

Якщо тема патентних досліджень – пристрій (апарат, машина, технологічна лінія або її елементи), то предметами пошуку можуть бути: пристрій у цілому (загальне компонування, принципова схема); принцип роботи пристрою; вузли та деталі; матеріали (речовини), використовувані для виготовлення окремих елементів пристрою; технологія виготовлення пристрою; галузі можливого застосування пристрою.

Якщо розглядають будь-яку систему в цілому (наприклад, технологічну лінію або установку), то слід звернути увагу на її конструктивні або функціональні елементи, які не тривіальні й можуть мати загальне застосування. У цьому разі слід розглядати як систему в цілому, так і її конструктивні або функціональні елементи.

Якщо тема патентних досліджень – речовина, то предметом пошуку можуть бути: сама речовина (її якісний або кількісний склад); спосіб одержання речовини; вихідні матеріали; галузі можливого застосування речовини.

Якщо тема патентних досліджень – технологічний процес (спосіб), то предметом пошуку можуть бути: технологічний процес у цілому; його етапи, якщо він являє собою самостійний охоронопридатний об'єкт; вихідні продукти; проміжні продукти та способи їх одержання; кінцеві продукти і галузі їх застосування; обладнання, на основі якого реалізується цей процес (спосіб).

Формулювати предмет пошуку слід, по можливості, з використанням термінології, прийнятої у відповідній системі класифікації. Конкретизація предмета пошуку зводиться до наближення його формулювання до найменувань рубрик

МПК, НПК, УДК. Слід зазначити, що під час проведення досліджень предмет пошуку можна уточнювати.

Другий етап регламенту пошуку інформації – зазначення мети пошуку інформації.

Метою патентних досліджень може бути одержання вихідних даних для забезпечення високого технічного рівня та конкурентоспроможності ОГД; використання сучасних науково-технічних досягнень і виключення невиправданого дублювання досліджень та розробок; дослідження технічного рівня ОГД, виявлення тенденцій його розвитку; визначення відповідності ОГД умовам патентоспроможності; обґрунтування конкретних вимог до вдосконалення існуючої та створення нової продукції й технології; аналіз конкурентоспроможності ОГД та ін.

Третій етап регламенту пошуку інформації – визначення держав пошуку інформації. При цьому керуються завданнями проведення патентних досліджень.

Визначаючи патентоспроможність ОГД, пошук зазвичай слід проводити щонайменше за такими державами, як Україна, Російська Федерація, ЄС, США, Франція, Велика Британія, Німеччина, Японія, Швейцарія, а також за державами, у яких найбільш розвинута досліджувана галузь техніки.

Щоб визначити технічний рівень і тенденції розвитку ОГД, державу пошуку вибирають за результатами попереднього пошуку за реферативними журналами (РЖ) ВІНГІ та іншими матеріалами (тематичними добірками, картотеками, аналітичними оглядами тощо).

Визначаючи ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності (експертиза ОГД на патентну чистоту), пошук проводять державами, відносно яких не повинні бути порушені права патентовласників (наприклад, застосовуючи ОГД на території України й Російської Федерації, державами пошуку будуть ці дві держави).

Четвертий етап регламенту пошуку інформації – визначення ретроспективності пошуку.

Визначаючи патентоспроможність ОГД, який належить до профільних напрямів діяльності організації, патентні дослідження проводять найчастіше на глибину 50 років, а визначаючи патентоспроможність ОГД, який не належить до профільних напрямів діяльності організації, – зазвичай не менше ніж на 15 років.

Проводячи патентні дослідження з метою визначення рівня й тенденцій розвитку виду техніки, до якого належить ОГД, пошук виконують на глибину, достатню для встановлення тенденцій розвитку цього виду техніки (5 – 15 років).

Визначаючи ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності, глибину пошуку визначають строком дії патенту в державі пошуку (зазвичай не більше 20 років).

Виявляючи порушення прав власників чинних охороних документів і заявників на об'єкти промислової власності, глибину пошуку визначають дійсним строком дії певного охоронного документа.

П'ятий етап регламенту пошуку інформації – визначення класифікаційних індексів.

Для пошуку науково-технічної інформації використовують універсальну десяткову класифікацію, а для пошуку патентної інформації – міжнародну й національні патентні класифікації. При цьому слід враховувати можливі зміни систем класифікації протягом часу, що дорівнює ретроспективності (глибині) пошуку. (У зв'язку з цим четвертим, а не п'ятим (згідно з ДСТУ 3575–97) етапом регламенту пошуку доцільно зробити саме визначення ретроспективності пошуку.)

Основи визначення класифікаційних рубрик МПК було розглянуто в підрозд. 4.2. При цьому слід пам'ятати про наявність декількох підрозділів, у яких можна виявити аналогії об'єкта (наприклад, фільтри взагалі класифікують у класі В 01, а фільтри спеціального призначення або їх комбінації з іншими пристроями класифікують у галузевих рубриках, наприклад, А 01 J 11/06, А 47 J 31/06, D 01 D 1/10).

Слід мати на увазі, що якщо, наприклад, об'єктом є клапан, який застосовують у двигунах внутрішнього згоряння, то по-

шук слід вести не тільки в рубриках, які стосуються клапанів безпосередньо, а й у рубриках, які стосуються двигунів.

Шостий етап (останній) регламенту пошуку інформації – це вибір джерел інформації.

Основні види джерел патентної інформації розглянуто в підрозд. 4.3.

Правильний вибір джерел інформації безпосередньо впливає на якість, достовірність, а також на працевитрати всіх патентних досліджень.

Джерела інформації вибирають з урахуванням завдань проведення патентних досліджень, наявності інформаційних джерел у державі, оперативності виходу у світ джерела інформації, інформативності джерела, а також характеру інформації в джерелі.

Визначаючи патентоспроможність об'єкта, використовують джерела патентної, науково-технічної інформації та офіційні нормативно-методичні матеріали.

Визначаючи ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності, використовують головним чином джерела патентної інформації та офіційні нормативно-методичні матеріали.

Найбільше коло джерел інформації застосовують під час патентних досліджень з метою визначення рівня й тенденцій розвитку певного об'єкта техніки. При цьому використовують, у першу чергу, реферативну інформацію, повні описи винаходів (корисних моделей) до патентних документів, стандарти, технічні умови, кон'юктурно-економічну інформацію (проспекти, каталоги, фірмові довідники тощо) та іншу науково-технічну літературу.

Передусім слід звертатися до найбільш доступних джерел інформації, що забезпечують за мінімальної трудомісткості максимальну ймовірність виявлення аналогів.

Після розроблення регламенту пошуку інформації виконують безпосередньо пошук, оброблення інформації та оформлення довідки про пошук.

Під час проведення пошуку належить установити оптимальну черговість пошуку, щоб найшвидше знайти потрібну інформацію. При цьому бажано концентрувати увагу на рубриках класифікації, у яких імовірність знаходження потрібних документів найбільша. Перед поширенням пошуку на інші галузі техніки слід взяти до уваги вже отримані результати пошуку і, коригуючи його галузі, вивчити посилання, які знаходяться в знайдений документації. Так, наявність значної кількості посилань на патентну літературу може бути сигналом, який вказує на потребу більш докладного вивчення науково-технічної та довідкової літератури. Під час пошуку часто доцільно користуватися посиланнями (постійними й поточними), які наводяться у виданнях. Так, у РЖ ВІНІТІ постійні посилання вказують на суміжні й міжгалузеві розділи й випуски РЖ, а поточні посилання наводяться в кінці розділів як переліки номерів рефератів, які містять відомості, що мають належність до основного розділу, але розміщені в інших розділах цієї ж серії.

Після проведення пошуку інформації настає черга її систематизації та аналізу.

Аналіз документації, відібраної в результаті пошуку, починають з її систематизації, яка залежить від виду виконуваних робіт. Так, для визначення ситуації щодо використання прав на об'єкт промислової власності відібрані документи систематизують за державами та фірмами, за національними й іноземними заявниками, а охоронні документи національних заявників – за роками подачі заявок.

Для визначення рівня й тенденцій розвитку техніки відібрані патентні документи та джерела науково-технічної інформації систематизують згідно з технічними рішеннями, спрямованими на одержання одного й того самого технічного результату, і за роками їх створення.

Відібрані проспекти й каталоги систематизують за типами об'єктів, а документи, які стосуються однотипних об'єктів, – за державами, фірмами й роками випуску.

Після систематизації всієї відібраної документації виконують попередній аналіз, у результаті якого відбирають найбільш цікаві технічні рішення. Після цього детально аналізують ці рішення залежно від виду виконуваних робіт і остаточно оформлюють звіт про патентні дослідження (ДСТУ 3575–97).

У навчальному процесі звіт про патентні дослідження можна оформляти за спрощеною формою. Приклад оформлення розділу «Патентні дослідження» розрахунково-пояснювальної записки курсового (дипломного) проекту наведено в дод. Е.

Найчастіше предметом пошуку під час курсового й дипломного проектування є пристрій (апарат, машина, технологічна лінія або їх складові частини), рідше – спосіб і речовина.

Установивши предмет пошуку, виконують його аналіз, тобто розчленовують об'єкт на елементи. При цьому ознаки об'єкта можна виписати у вигляді таблиці, розміщуючи їх у певній послідовності.

Під час аналізу технічного рішення, що належить до пристроїв, спочатку в таблицю вписують усі його основні функціональні елементи (вузли, складові частини, деталі) із зазначенням виконуваних ними функцій. Далі зазвичай визначають ознаки, які характеризують конструктивні особливості окремих функціональних елементів, тобто геометричну форму, матеріал, з якого виготовляють цей елемент, співвідношення розмірів (якщо вони впливають на ефективну роботу предмета пошуку) та ін.

Під час аналізу технічного рішення, що належить до способів, перш за все слід виділити ознаки, які характеризують наявність операцій і прийомів, які складають спосіб. Потім виписують ознаки, що характеризують послідовність здійснення операцій і прийомів у часі. (Для цього в попередній графі (стовпчику) таблиці операції записують відповідно до їх слідування під час реалізації способу.) Далі зазначають параметри проведення кожної операції і прийомів (температуру, тиск, швидкість тощо) та засоби, використовувані

під час реалізації цих операцій і прийомів (речовини, інструменти, пристрої тощо).

Під час аналізу технічного рішення щодо речовин передусім виписують компоненти, які складають речовину, а потім – ознаки, що характеризують кількісний склад речовини (зазвичай кількісний склад характеризують в інтервалі співвідношень компонентів, наприклад, Ni – 8...12 % мас.). Після цього зазначають ознаки, які можуть характеризувати геометричні й фізичні властивості речовини або її компонентів (наприклад, форму частинки, довжину й діаметр волокон, агрегатний стан та ін.).

Після виділення всіх ознак об'єкта треба виділити суттєві ознаки, тобто такі ознаки, кожна з яких необхідна, а всі разом достатні для того, щоб відрізнити цей об'єкт від усіх інших і характеризувати його з метою досягнення цим об'єктом потрібного *технічного результату**. Тобто суттєвою ознакою можна вважати лише таку ознаку об'єкта, за відсутності якої в сукупності його ознак не можна одержати потрібний технічний результат. Якщо розглядають винахід (або корисну модель), то всі його суттєві ознаки наведено у формулі винаходу, що значно спрощує аналіз.

Формула винаходу (корисної моделі) – це стисла словесна характеристика технічної суті винаходу, що містить сукупність його (її) суттєвих ознак, достатніх, щоб досягти зазначеного заявником технічного результату. У разі визнання об'єкта винаходом лише формула набуває правового значення і є єдиним критерієм визначення обсягу винаходу (за нею встановлюють факт використання чи невикористання винаходу).

* Під технічним результатом, якого можна досягти під час реалізації винаходу (корисної моделі), розуміють виявлення нових технічних властивостей об'єкта винаходу (корисної моделі), обумовлених уведенням до нього нових суттєвих ознак. Технічний результат може бути виражений, наприклад, у зменшенні чи збільшенні крутного моменту, у зниженні чи підвищенні коефіцієнта тертя, зменшенні чи збільшенні поверхні контакту фаз, у структурному перетворенні в процесі кристалізації, у поліпшенні контакту робочого органа із середовищем тощо.

Формула має:

- стисло й чітко виражати технічну суть винаходу (відобразити в логічному визначенні об'єкт винаходу сукупністю його суттєвих ознак);
- визначати обсяг винаходу (межі прав власника патенту, встановлені нормативними актами);
- бути засобом вирізнення об'єкта винаходу з-поміж інших об'єктів або визначення подібності для встановлення факту використання винаходу.

Формула може бути одноланковою чи багатоланковою і включати відповідно один або декілька пунктів.

Одноланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики технічної суті одного винаходу (корисної моделі) сукупністю суттєвих ознак, які не можуть розвиватися чи уточнюватися стосовно окремих випадків його виконання або використання.

Багатоланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) з розвитком і (або) уточненням окремих суттєвих ознак стосовно деяких випадків виконання й використання винаходу (корисної моделі) або для характеристики групи винаходів.

Багатоланкова формула, що характеризує один винахід (корисну модель), має один незалежний пункт і наступний (наступні) за ним залежний (залежні) пункт (пункти).

Багатоланкова формула, що характеризує групу винаходів, має декілька незалежних пунктів, кожний з яких характеризує один з винаходів групи. При цьому кожний з винаходів групи можна охарактеризовувати із залученням залежних пунктів, підпорядкованих відповідному незалежному пункту.

Незалежний пункт формули має починатися з назви винаходу (корисної моделі), яку зазначено в заяві та описі, і складатися зазвичай з обмежувальної й відмітної (відрізняльної) частин формули, що відокремлюють одну від одної виразом «який (яка, яке) відрізняється тим, що...». Обме-

жувальна частина формули включає ознаки, спільні для об'єкта, який заявляють, і найближчого аналога (тобто відомі ознаки), а відмітна – нові ознаки, що відрізняють об'єкт від найближчого аналога (тобто відмітні ознаки). При цьому слід мати на увазі, що відрізнитись об'єкт може лише наявністю ознак, а не їх відсутністю.

У залежний пункт формули винаходу (корисної моделі) включають суттєві ознаки, що уточнюють сукупність ознак, зазначену в незалежному пункті формули винаходу, зокрема через розвиток чи уточнення окремих ознак цієї сукупності, та потрібні лише в окремих випадках, у конкретних формах виконання винаходу або за особливих умов його використання.

Залежний пункт формули включає родові поняття, що відображає призначення винаходу зазвичай скорочено порівняно з тим, що було наведено в незалежному пункті, і посилання на незалежний пункт і (або) залежний (залежні) пункт (пункти), якого (яких) він стосується.

У залежному пункті формули, що характеризує один об'єкт, в усіх випадках під поняттям «пристрій за п. 1» розуміють повний зміст першого пункту формули, а саме: сукупність усіх без винятку ознак, наведених у його обмежувальній та відмітній частинах.

Формулу (або кожний пункт багатоланкової формули) викладають у вигляді одного речення, окремі частини якого відокремлюють одну від одної комами, а не крапками із комою, бо це сприяє включенню у формулу мінімальної кількості ознак, підкреслює їх єдність і чітко виражає суть винаходу.

Найближчий аналог серед аналогів визначають зазвичай за одним із двох таких способів:

- 1) за максимальною кількістю подібних суттєвих ознак об'єкта та ознак аналогів;
- 2) за однією (двома) суттєвою ознакою, яка значною мірою, порівняно з іншими, впливає на досягнення технічного результату, та яку можна виділити із сукупності схожих з ознаками аналога.

На практиці найчастіше використовують перший із зазначених способів. Так, якщо проєктований об'єкт характеризується суттєвими ознаками А, Б, В, Г, Д, Е і під час патентних досліджень виявлено три аналоги І, ІІ, ІІІ, кожний з яких характеризується суттєвими ознаками:

І – А, Б, В, Ж, И, К;

ІІ – А, Б, В, Г;

ІІІ – А, Б, В, Г, Д, Ж, К, М,

то як найближчий аналог вибирають аналог ІІІ (спільні суттєві ознаки – А, Б, В, Г, Д)*.

Новизну технічного рішення перевіряють через порівняння сукупності ознак об'єкта, який заявляють, із сукупністю ознак найближчого аналога. При цьому виявляють подібні ознаки, тобто ідентичні чи еквівалентні одна одній ознаки.

Ідентичними називають ознаки, що збігаються за функцією, яку вони виконують, і за формою їх виконання, а еквівалентними – ознаки, що збігаються за функцією, яку вони виконують, і за результатом, якого досягають, використовуючи заявлений винахід.

Винахід не визнають як такий, що відповідає умові новизни, а, отже, і умові патентоспроможності, якщо в рівні техніки виявлено засіб, якому властиві ознаки, ідентичні або еквівалентні всім ознакам, що і в запропонованій заявником формулі винаходу.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не впливає з рівня техніки.

Винахід відповідає винахідницькому рівню, якщо не виявлено рішення, які мають ознаки, що збігаються з відмітними ознаками заявленого винаходу, або якщо такі рішення виявлено, але не підтверджено вплив відмітних ознак заявленого винаходу на зазначений заявником технічний результат.

Умові винахідницького рівня також відповідають:

- індивідуальна сполука, яка підпадає під загальну структурну формулу групи відомих сполук, але її не

* Незважаючи на відповідність проєктованого об'єкта умові новизни, всі ознаки (А, Б, В, Г) аналога ІІ використано в проєктованому об'єкті. Отже, останній визнається таким, що підпадає під дію патенту, яким охороняється аналог ІІ, і під час використання проєктованого об'єкта будуть порушені права власника зазначеного патенту.

описано як спеціально одержану чи досягнену, і виявляє при цьому нові невідомі для цієї групи сполук властивості в кількісному та якісному вираженні (селективний винахід);

- композиція, яка складається принаймні з двох відомих інгредієнтів, що забезпечують синергетичний ефект, можливість досягнення якого не впливає з рівня техніки, тобто який виявляє властивості інгредієнтів таким чином, що кількісні показники хоча б однієї з них вищі, ніж показники тієї самої властивості окремого інгредієнта;
- способи одержання нових індивідуальних сполук (класу, групи) із встановленою структурою;
- способи одержання відомих індивідуальних сполук (класу, групи) із встановленою структурою, якщо в їх основу покладено нову для цього класу чи групи сполук реакцію, або невідомі умови проведення відомої для цього класу чи групи сполук реакції.

Винаходи не визнають як такі, що відповідають умові винахідницького рівня, якщо в основу їх покладено:

- доповнення відомого засобу будь-якою відомою частиною (частинами), яка (які) додається (додаються) до нього за відомими правилами, для досягнення технічного результату, щодо якого встановлено вплив саме таких доповнень;
- заміну будь-якої частини (частин) відомого засобу іншою відомою частиною (частинами) для досягнення технічного результату, щодо якого встановлено вплив саме такої заміни;
- вилучення будь-якого засобу (елемента, дії) з одночасним вилученням обумовленої його наявністю функції й досягненням звичайного для такого вилучення технічного результату (спрощення конструкції, зменшення маси, габаритів, матеріаломісткості, підвищення надійності, скорочення тривалості процесу тощо);

- збільшення кількості однотипних елементів чи дій для посилення технічного результату, який обумовлено наявністю в засобі саме таких елементів чи дій;
- виконання відомого засобу або його частини (частин) з відомого матеріалу для досягнення технічного результату, який обумовлено відомими властивостями цього матеріалу;
- створення засобу, який складається з відомих частин, вибір яких і зв'язок між якими здійснено за відомими правилами й рекомендаціями, і технічний результат, якого при цьому досягають, обумовлений лише відомими властивостями зазначених частин і зв'язків між ними;
- використання відомих речовин, штаму мікроорганізму за новим призначенням, якщо нове призначення обумовлено його відомими властивостями, структурою, виконанням і відомо, що саме такі властивості, структура, виконання потрібні для реалізації зазначеного призначення.

Винахід не визнають як такий, що відповідає умові винахідницького рівня, якщо в його основу покладено заміну кількісної ознаки (ознак), показ такої ознаки у взаємозв'язку або в заміні його виду за умови, що факт впливу кожної з них на зазначений технічний результат відомий і нові значення цих ознак або їх взаємозв'язок можна одержати, виходячи з відомих залежностей, закономірностей.

І, нарешті, якщо розроблюваний об'єкт відповідає умовам новизни й винахідницького рівня, то перевіряють чи об'єкт промислово придатний, тобто чи можна його використовувати в промисловості, сільському господарстві, медицині чи іншій сфері діяльності.

Отже, якщо об'єкт новий, має винахідницький рівень і промислово придатний, то він відповідає умовам патентоспроможності.

5. Ліцензування та передавання технології

5.1. Загальні положення

Один із засобів розвитку національної економіки будь-якої держави – передача й придбання передових технологій, і передусім, на комерційній основі. Зазвичай технологіями можна обмінюватися і на некомерційній основі (обмін інформацією або її передавання; проведення науково-технічних конференцій, семінарів, відвідування виставок і ярмарків тощо), проте, якщо наявні знання недостатні, ефективно впровадити ці технології у сферу виробництва чи надання послуг навіть висококваліфікованим фахівцям досить важко.

Основні юридичні форми передавання й придбання технології на комерційній основі такі:

- передавання права власності на об'єкти інтелектуальної власності;
- ліцензування, тобто надання власником об'єкта інтелектуальної власності іншій фізичній або юридичній особі дозволу на здійснення на певній території (зазвичай на території певної держави) протягом певного часу дій, на які має права власник цього об'єкта;
- передавання ноу-хау.

Іншими формами передавання й придбання технологій на комерційній основі є продаж і придбання основних фондів; проекти «під ключ»; спільні підприємства; надання інжинірингових послуг; франчайзинг та ін.

Будь-яка форма обміну технологіями переслідує одну мету: реалізувати або придбати передові технології, щоб підвищити конкурентоспроможність продукції, що виготовляють на основі цих технологій. В умовах держави це дає змогу вітчизняним виробам певною мірою замінити імпорتنу продукцію, а також задовольнити потреби внутрішнього ринку з подальшим виходом на зовнішній ринок.

5.2. Передавання права власності на об'єкти інтелектуальної власності

Передавання права власності на об'єкт інтелектуальної власності означає зміну власника цього об'єкта. Після цього сторона (фізична або юридична особа), що передала права на запатентоване технічне рішення, повністю їх втрачає, а сторона, яка стає власником цього рішення, набуває всіх виключних прав, що виникають у зв'язку з видачею охоронного документа на об'єкт інтелектуальної власності.

Юридичний документ, який засвідчує факт передавання прав, зазвичай називається «актом передачі прав» або «передачею прав» і підписується представниками обох сторін.

5.3. Ліцензійні договори

Передавання прав на об'єкти інтелектуальної власності, реалізоване у формі купівлі-продажу ліцензій, на сьогодні – одна з найпоширеніших форм передавання технологій майже в будь-якій державі світу.

Зазвичай під ліцензійним договором (ліцензійною угодою) розуміють договір, відповідно до якого надається *ліцензія* – право на використання об'єкта інтелектуальної власності.

Сторонами ліцензійного договору є *ліцензіар* (продавець) і ліцензіат (покупець).

Предметом ліцензійного договору може бути як запатентоване, так і не запатентоване технічне рішення. Отже, за своєю юридичною формою ліцензії можуть бути патентними й безпатентними. *Патентна ліцензія* – це ліцензія на використання об'єкта інтелектуальної власності, захищеного охоронним документом (залежно від типу об'єкта патентні ліцензії поділяють на ліцензії на винаходи, на промислові зразки, на знаки для товарів і послуг тощо). *Безпатентна ліцензія* – це ліцензія на використання науково-технічних рішень, що не мають правової охорони (непатентоспроможні рішення або рішення, термін правової охорони яких закінчився, ноу-хау тощо).

За обсягом прав, що передаються згідно з ліцензійним договором, ліцензії поділяють на повні, виключні та невиключні (прості).

Повна ліцензія надає ліцензіату всіх прав на використання об'єкта інтелектуальної власності без обмеження території на весь строк його дії. Але, на відміну від передавання прав власності, якщо надають повну ліцензію, власник об'єкта залишається тим самим.

Виключна ліцензія надає ліцензіату право на узгоджених умовах і території протягом обумовленого строку використовувати предмет ліцензії на монопольних засадах. При цьому ліцензіар не має права використовувати предмет ліцензії на відповідній території, а також надавати ліцензії іншим особам.

Невиключна ліцензія надає ліцензіату право на узгоджених умовах і території протягом обумовленого строку використовувати предмет ліцензії. При цьому за ліцензіаром зберігається право використовувати предмет ліцензії, а також надавати ліцензії іншим особам.

У практиці ліцензійної торгівлі трапляються і *перехресні ліцензії* (крос-ліцензії), згідно з якими обидві сторони обмінюються ліцензіями, особливо в тому разі, якщо власники різних патентів не можуть здійснювати виробничу або комерційну діяльність, не порушуючи прав один одного.

Часто мають місце і *супровідні ліцензії*, які передбачають передавання прав на використання об'єктів інтелектуальної власності у складі інших комерційних угод, наприклад, на поставку комплектного обладнання, інжиніринг, надання технічної допомоги тощо. У цих випадках предмети ліцензії відіграють допоміжну, супровідну роль, а їх передають у рамках ліцензійних договорів, що є доповненнями до основних угод, або у вигляді окремих розділів контрактів за цими угодами.

За передані згідно з ліцензійним договором права на предмет цього договору ліцензіат виплачує ліцензіару певну суму (ліцензійну винагороду).

Ціна (вартість) ліцензії залежить від значної кількості чинників, але зазвичай вона становить третину від розміру очікуваного прибутку ліцензіата.

У ліцензійних договорах використовують дві основні форми платежів: паушальні платежі (внески) і роялті. *Паушальний платіж* – це одноразовий внесок за придбання ліцензії, який найчастіше сплачують у початковий період дії ліцензійного договору, а *роялті* – це періодичні відрахування ліцензіата на користь ліцензіара, здійснювані протягом усього терміну дії ліцензії; їх найчастіше встановлюють або у формі визначених відрахувань, або залежно від вартості виробленої за ліцензією продукції (розмір роялті зазвичай становить 15–20 % прибутку, одержаного ліцензіатом завдяки використанню предмета ліцензії).

Вибір форми платежу залежить від конкретних умов. Так, наприклад, паушальні платежі часто встановлюють тоді, коли ліцензіар не впевнений, що предмет ліцензії ефективно використовуватиметься ліцензіатом.

Ліцензійний договір найчастіше містить преамбулу із зазначенням сторін, що уклали договір; тлумачення використовуваних термінів; опис предмета договору; наміри й відповідальності сторін; надані права, зону їх поширення й обмеження; процес передавання предмета договору; обставини й гарантії; вид, суму й валюту платежів; обмін удосконаленнями предмета договору під час дії договору; методи вирішення суперечок й захисту від претензій третіх осіб; умови надання субліцензій*; наслідки виконання договору; форс-мажорні обставини; процедуру набрання чинності договору, термін його дії й умови розірвання договору сторонами; наслідки закінчення терміну дії договору; форми сплати податків; мову договору; автентичність текстів і юридичні адреси сторін, що уклали договір.

* *Субліцензія* – це надання ліцензіатом права на використання об'єкта інтелектуальної власності третім особам за згодою ліцензіара й на умовах, зумовлених переважно в основному ліцензійному договорі між ліцензіаром і ліцензіатом.

Відповідно до законодавства України щодо охорони прав на об'єкти промислової власності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії ІМС і сорти рослин – ліцензійний договір вважається дійсним, якщо його складено в письмовій формі й підписано всіма сторонами. При цьому договір набуває чинності щодо третіх осіб лише після його реєстрації в патентному відомстві. Неподання ліцензійного договору для реєстрації може призвести до визнання цього договору недійсним. Це робиться для того, щоб ліцензійні договори не накладали невиправданих обмежень на ліцензіата, у результаті яких договір у цілому може виявитися економічно недоцільним для держави-одержувача технології.

5.4. Передавання ноу-хау

Ноу-хау, як уже було зазначено, – це конфіденційна інформація (наукова, технічна, виробнича, адміністративна, фінансова, комерційна або інша), яку застосовують у практичній діяльності юридична або фізична особи і яка ще не стала загальним надбанням.

Ноу-хау, як і охоронювані об'єкти інтелектуальної власності, може бути предметом ліцензійного договору, який складають зазвичай за принципом ліцензійного.

Ноу-хау можна передавати в матеріальній (речовій) формі: у вигляді документів, фотокарток, мікрофільмів тощо. У такій формі можна передавати архітектурні плани споруд, діаграми, схеми розміщення обладнання, креслення машин і апаратів, характеристики сировини й матеріалів, інструкції для технічного персоналу та спеціалістів тощо. Ноу-хау в матеріальній формі ще називають технічною інформацією або технічними даними.

Ноу-хау можна передавати також і в нематеріальній формі (наприклад, у вигляді пояснення процесів особою, що передає ноу-хау, особі-співробітнику одержувача ноу-хау). Таку форму ноу-хау іноді називають технічними послугами, технічною допомогою або управлінськими послугами.

Основна відмінність процесу передавання ноу-хау – це великий ризик, пов'язаний з розкриттям конфіденційної суті ноу-хау до укладання договору, а також несанкціоноване передавання ноу-хау його одержувачем третім особам після укладання договору.

На відміну від охоронюваних об'єктів інтелектуальної власності ноу-хау в більшості держав не має прямого правового захисту. Проте для його охорони можна використати інші закони, наприклад, про захист від недобросовісної конкуренції.

5.5. Інші форми передавання та придбання технологій на комерційній основі

Інжиніринг. Інжиніринг – це виконання різних інженерних робіт, а також надання інженерно-консультаційних послуг на комерційній основі. До них належать: проведення попередніх досліджень; підготовка техніко-економічних обґрунтувань проектів; консультації; будівельний, інвесторський і технічний нагляди; розроблення нової технології; розроблення рекомендацій щодо організації виробництва й управління; умови експлуатації обладнання; реалізація продукції тощо.

Часто надання інжинірингових послуг пов'язане з продажем обладнання великими фірмами. Контракт на інжинірингові послуги зазвичай потребує їх переліку, організаційних умов вткнення, вартості і порядку оплати тощо.

На практиці види інжинірингу найчастіше поділяють на дві групи:

- 1) послуги, пов'язані з підготовкою виробничого процесу (передпроектні, проектні, післяпроектні та спеціальні послуги; до спеціальних послуг належать економічні дослідження, проблеми утилізації відходів, юридичні послуги тощо);
- 2) послуги, які забезпечують нормальний хід виробничого процесу й реалізації продукції (оптимізація процесів

експлуатації обладнання й управління підприємством; підбір і підготовка кадрів; пропозиції щодо фінансової політики підприємства тощо).

Промислова кооперація. Значний обсяг технологій передається в процесі промислової кооперації. Розрізняють такі основні форми промислової кооперації:

- 1) постачання комплектного обладнання, ліній, ділянок, цехів, підприємств, зокрема проектів «під ключ»;
- 2) спільні виробництва, спільні підприємства;
- 3) спеціалізація у виробництві готової продукції.

Особливістю укладання коопераційних угод щодо передавання технології, є нарахування платежів зазвичай не від обсягу виготовленої продукції, а від одержаного прибутку або економії витрат як результат промислової кооперації.

Франчайзинг (комерційна концесія). Останнім часом у державах з розвинутою ринковою економікою значного поширення набув продаж товарів і технологій, а також надання послуг на умовах франчайзингу (англ. franchising).

Франчайзинг (у широкому розумінні – пільга, привілей, особливе право) позначає спосіб ведення бізнесу, за яким одна сторона (правовласник, франчайзер), яка володіє певною технологією, ноу-хау тощо, надає другій стороні (користувачу, франчайзі) право на здійснення певного виду господарської діяльності з використанням знака для товарів і послуг першої сторони. Крім того, франчайзер консультує франчайзі під час вибору сфери виробництва або послуг, організації торговельної мережі, проведення рекламної компанії, професійної підготовки персоналу тощо. Договори франчайзингу укладаються найчастіше між крупними фірмами з солідною репутацією й невеликими фірмами або приватними особами, які тільки починають бізнес.

Отже, франчайзинг можна розглядати як угоду, за якої виробник чи одноособовий розповсюджувач продукту або послуги, захищених товарним знаком, надає ексклюзивні права на розповсюдження на певній території цієї продукції чи послуги незалежним підприємцям в обмін на одержання

від них платежів (роялті) за умови дотримання технологій виробничих і обслуговуючих операцій.

Наведемо декілька прикладів використання франчайзингової системи в бізнесі [6].

У сфері суспільного харчування Ларрі Аронсон одним з перших запропонував американцям піцу. 1956 р. він відкрив свій перший ресторан у Чикаго, який майже миттєво окупився. Отриманий прибуток дав змогу йому відкрити в наступні роки ще 28 подібних ресторанів. Натепер у Чикаго є понад 3500 ресторанів і кафе-піцерій, багато з яких входять до складу франчайзингової системи. Як приклад можна також навести етапи розвитку й розширення бізнесу на основі франчайзингу компанії «МакДональдс» з новою стратегією швидкого обслуговування клієнтів у США і за кордоном.

В індустрії пляшкових безалкогольних напоїв компанії «Кока-Кола», «Пепсі» і «Севен-Ап» завдяки франчайзингу одержали можливість виготовляти концентрований сироп централізовано й поставляти його спеціалізованим на розлив місцевим заводам, власники яких у результаті ставали керуючими місцевого роздрібного продажу.

Найчастіше виділяють три основні види франчайзингу: виробничий, товарний і сервісний.

За *виробничого франчайзингу* франчайзер, який володіє технологією певного продукту, надає франчайзі сировину (зазвичай один чи декілька найважливіших інгредієнтів) для виробництва цього продукту, а також забезпечує франчайзі технічною інформацією і надає йому повноваження на виробництво і продаж товарів з товарним знаком франчайзера. Прикладами такого франчайзингу можуть бути, наприклад, ресторани й підприємства швидкого обслуговування.

За *товарного франчайзингу* франчайзі набуває право розповсюджувати товари франчайзера з його товарним знаком. Прикладами такого франчайзингу можуть бути, наприклад, продаж автомобільного палива, косметики або побутової техніки.

За *сервісного франчайзингу* франчайзер розробляє систему певних послуг, які за умовами договору франчайзі обов'язково надає своїм споживачам. Прикладами такого франчайзингу можуть бути, наприклад, послуги з техобслуговування й ремонту автомобілів або з обслуговування за кредитними картками.

Основні переваги, які отримують всі сторони франчайзингу:

- *франчайзер* набуває можливості одержувати вигоду від швидкого розширення свого бізнесу, не вдаючись до кредитів і не беручи на себе серйозних фінансових зобов'язань (відповідні витрати має франчайзі); франчайзеру успіх франчайзі може бути більш вигідний, ніж експлуатація власного підприємства або торговельної точки з менеджером, що не вклав власних коштів у справу; розширюється мережа розподілу власного товару (послуг), особливо з укладенням франчайзингових контрактів, за якими франчайзі зобов'язаний купувати у франчайзера потрібне обладнання та інгредієнти для виготовлення кінцевого товару; у випадку міжнародного франчайзингу франчайзер ближче ознайомлюється із закордонним законодавством і веденням бізнесу в місцевих умовах, тобто набуває знань, одержання яких іншими шляхами коштувало б йому набагато дорожче;
- *франчайзі* набуває спеціальних знань за допомогою програм навчання і професійних консультацій з управління підприємством, які дають йому змогу конкурувати на ринку; використання відомого товарного знака або знака обслуговування франчайзера спрощує входження франчайзі в ринок (крім того, франчайзер провадить постійну рекламну кампанію на загальнонаціональному й місцевому рівнях у таких масштабах, які не під силу малій або середній фірмі; це дозволяє франчайзі повністю зосередитися на організації та роботі свого підприємства і не турбуватися про просування товару на ринку); франчайзі надається можливість придбання у франчайзера обладнання або інгредієнтів, потрібних для виробництва кінцевого товару або надання послуг, за цінами, нижчими за ринкові;

– *споживач товарів або послуг* набуває можливості одержати товари й послуги, які відповідають сучасному рівню; за рахунок надходження іноземних інвестицій створюються нові робочі місця на території розповсюдження товарів і надання послуг; створюються умови для надходження коштів від оподаткування до бюджету держави франчайзі, а також розвитку суміжних галузей промисловості.

6. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності

6.1. Загальні положення

Майже до середини XIX століття одержати охорону інтелектуальної власності, і в першу чергу промислової, у різних державах світу було досить важко, оскільки закони в цих державах дуже відрізнялися один від одного. Більше того, патентні заявки доводилося подавати у всіх державах, у яких здійснювалося патентування, в один і той же час з метою уникнення передчасної публікації заявок в одних державах, що позбавляло новизни об'єкта в інших. Крім того, у міру того, як дедалі більше держав водночас створювали свої системи захисту об'єктів інтелектуальної власності, виникло загальне бажання гармонізувати відповідні закони на міжнародному рівні.

Початком реалізації цих ідей вважають 1873 р., коли уряд Австро-Угорської імперії запропонував іншим державам взяти участь у першій міжнародній виставці винаходів у Відні. Тоді деякі держави відмовилися від участі в ній через неадекватну правову охорону винаходів, що демонструвалися на виставці. Занепокоений станом у цій сфері Віденський конгрес з патентних реформ цього ж року прийняв головні принципи патентування винаходів.

Як наслідок Віденського конгресу, у Парижі 1878 р. було проведено Міжнародний конгрес з промислової власності, результатом якого було рішення про скликання міжнародної конференції з метою розроблення гармонізованих вимог до національних законодавств у цій сфері. Така конференція відбулася 1880 р. у Парижі. На ній було підготовлено проект документа, який незабаром став основою однієї з найважливіших угод – Паризької конвенції з охорони промислової власності. Цю конвенцію було остаточно схвалено й прийнято 1883 р. у Парижі.

Пізніше було прийнято ще п'ять спеціальних угод, які стали розвитком ідей і принципів, закладених Паризькою конвенцією:

- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (Мадридська угода, 1891 р.);
- Мадридська угода про недопущення фальшивих або таких, що можуть ввести в оману, позначень товарів (1891 р.);
- Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків (Гаазька угода, 1925 р.);
- Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації знаків (Ніццька угода, 1957 р.);
- Лісабонська угода про охорону найменування місць походження та їх міжнародної реєстрації (Лісабонська угода, 1958 р.).

На Дипломатичній конференції в Стокгольмі 1967 р. підписано конвенцію, що заснувала *Всесвітню організацію інтелектуальної власності*. З 1974 р. ВОІВ одержала статус спеціалізованої установи ООН. Діяльність ВОІВ спрямовано на сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом співробітництва між державами й міжнародними організаціями, а також на забезпечення адміністративного співробітництва між союзами у сфері охорони інтелектуальної власності.

6.2. Міжнародні договори, конвенції та угоди у сфері інтелектуальної власності

У рамках ВОІВ функціонують різні міжнародні угоди. Їх поділяють на програмні, класифікаційні та реєстраційні.

До *програмних міжнародних угод* належать:

- Паризька конвенція про охорону промислової власності;
- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів;
- Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій ефірного мовлення (Римська конвенція);

- Найробський договір про охорону олімпійського символу;
- Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури;
- Мадридська угода про недопущення неправдивих або таких, що вводять в оману, зазначень походження товарів;
- Договір про закони щодо товарних знаків;
- Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень.

Паризька конвенція про охорону промислової власності.

Прийняту на Дипломатичній конференції в Парижі 1883 р. і доповнену Мадридським протоколом 1981 р. конвенцію неодноразово переглядали (останній раз у Стокгольмі 1979 р.).

Головна мета Паризької конвенції – утворення Союзу з охорони промислової власності та встановлення єдиних для держав-учасниць правил надання правової охорони винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам, знакам для товарів і послуг (товарним знакам і знакам обслуговування), фірмовим найменуванням, зазначенням походження або найменування місць походження товарів, а також запобігання недобросовісній конкуренції.

Положення Паризької конвенції можна поділити на чотири категорії.

Перша категорія положень містить норми матеріального права, які гарантують основне право, відоме як право національного режиму в кожній з держав-учасниць (згідно з ним громадяни будь-якої держави-учасниці в питаннях охорони промислової власності користуються в інших державах-учасницях Конвенції такими самими правами, які ці держави-учасниці надають своїм громадянам).

Друга категорія положень установлює ще одне основне право, відоме як право пріоритету. Це право означає, що на основі заявки на видачу охоронного документа на об'єкт промислової власності, поданої заявником в одній з держав-учасниць Конвенції, той самий заявник (або його правонаступник) може протягом певного періоду часу (зазвичай 12

місяців) запитувати охорону в усіх інших державах-учасниках. При цьому ці пізніші заявки розглядатимуться, як ніби то їх подано в той самий день, що і першу заявку. Право пріоритету надає заявникові значні практичні переваги за його бажанням одержати охорону в кількох державах: заявнику не потрібно одночасно подавати всі заявки як вдома, так і в інших державах, оскільки в його розпорядженні є зазвичай дванадцять місяців, щоб вирішити, у яких саме державах запитувати охорону.

Третя категорія положень визначає ряд загальних норм у сфері матеріального права, які містять або норми, що встановлюють права й обов'язки фізичних і юридичних осіб, або норми, що потребують або дають змогу державам-учасникам передбачати у своєму законодавстві відповідні цим нормам положення.

Четверта категорія стосується адміністративних рамок, установлених з метою реалізації Конвенції.

Станом на 22.03.2001 учасниками Паризької конвенції є 161 держава. Україна – її учасниця з грудня 1991 р. Паризька конвенція відкрита для всіх держав.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Ця Конвенція, прийнята 9 вересня 1886 р., – це найдавніший міжнародний договір у сфері авторського права, відкритий для приєднання всім державам. Після прийняття Конвенції її текст неодноразово переглядався з метою вдосконалення міжнародної системи охорони (останній раз у Парижі 1971 р.).

Конвенцію засновано на трьох основних принципах: перший – це принцип «національного режиму», відповідно до якого твори, створені в одній з держав-учасниць Конвенції, обов'язково одержують у всіх інших державах-учасниках таку саму охорону, яку ці держави надають своїм власним громадянам; другий – це принцип автоматичної охорони, згідно з яким такий національний режим не залежить від яких-небудь формальних умов, відповідно до якого охорона надається автоматично й не передбачає формальних умов ре-

естрації; третій принцип – це принцип незалежності охорони, за яким володіння наданими правами та їх здійснення не залежить від існування охорони в державі походження твору.

Згідно з Бернською конвенцією охороні підлягають усі твори у сфері літератури, науки й мистецтва, яким би способом і в якій формі їх би не було виражено.

Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій ефірного мовлення (Римська конвенція). Підписана 1961 р. Римська конвенція стосується охорони суміжних прав і за своїми принципами аналогічна Бернській конвенції.

Найробський договір про охорону олімпійського символу. Договір підписано 1981 р. Усі держави-учасниці договору зобов'язані захищати олімпійський символ (п'ять переплечених кілець) від використання в комерційних цілях (у рекламі, на товарах тощо) без дозволу Міжнародного олімпійського комітету.

Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури. Її підписано 1977 р. Україна – член договору з 2 липня 1997 р.

Договір дає змогу заявнику винаходу в галузі генної інженерії й мікробіології замість депонування мікроорганізму в кожній окремій державі депонувати лише один раз і сплачувати одне мито.

Мадридська угода про недопущення неправдивих або таких, що вводять в оману, зазначень походження товарів. Підписано 1891 р. і неодноразово переглянуто (останній раз у Стокгольмі 1967 р.).

Відповідно до цієї Угоди на всі товари, які містять неправдиве або таке, що може ввести в оману, зазначення походження, яке прямо чи опосередковано вказує на одну з держав-учасниць Мадридської угоди або на місце, що знаходиться в такій державі, як на сторону або місце походження товару, треба накласти арешт у разі ввезення в будь-яку державу-учасницю Мадридської угоди.

Договір про закони щодо товарних знаків (Договір ТЛТ – Trademark Law Treaty). Підписано у Женеві 1994 р. Головна мета Договору – зробити національні й регіональні системи реєстрації товарних знаків (знаків для товарів і послуг) зручнішими для користувачів.

Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень. Підписано 1961 р. і неодноразово переглянуто. Україна – учасниця Конвенції.

Мета Конвенції – сприяння розвитку міжнародного співробітництва й надання допомоги державам-учасницям в гармонізації законодавства у сфері охорони сортів рослин.

До *класифікаційних міжнародних угод* належать:

- Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію (Страсбурзька угода);
- Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації знаків (Ніццька угода);
- Віденська угода про введення Міжнародної класифікації образотворчих елементів знаків для товарів (Віденська угода);
- Локарнська угода про введення Міжнародної класифікації промислових зразків (Локарнська угода).

Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію (Страсбурзька угода). Підписано 1971 р.

Угодою введено міжнародну патентну класифікацію – засіб досягнення уніфікованого класифікування патентних документів на винаходи та корисні моделі в міжнародному плані. З 1 січня 2000 р. уведено в дію сьому редакцію МПК, яка розподіляє всю техніку на 8 розділів, 118 класів, 624 підкласи й понад 67 000 дробових рубрик.

Україна не є членом Страсбурзького союзу, проте МПК використовується на її території.

Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації знаків (Ніццька угода). Угоду підписано 1957 р.

Угодою введено міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою їх реєстрації, що містить 42 класи: 34 для то-

варів і 8 для послуг. З 1 січня 1997 р. введено сьому редакцію МКТП.

Віденська угода про введення Міжнародної класифікації образотворчих елементів знаків для товарів (Віденська угода). Підписано 1973 р.

Угодою введено класифікацію для знаків, що містять образотворчі елементи або які є такими.

Локарнська угода про введення Міжнародної класифікації промислових зразків (Локарнська угода). Підписано 1968 р.

Угодою введено Міжнародну класифікацію промислових зразків (МКПЗ), яка містить 32 класи і 223 підкласи. З 1 січня 1999 р. діє сьома редакція МКПЗ.

І, нарешті, до *реєстраційних міжнародних угод* належать:

- Договір про патентну кооперацію;
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (Мадридська угода) і Протокол до Мадридської угоди (Мадридський протокол);
- Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків (Гаазька угода);
- Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їх міжнародної реєстрації (Лісабонська угода).

Договір про патентну кооперацію (Договір РСТ – Patent Cooperation Treaty). Підписано 1970 р. у Вашингтоні (переглянуто в 1979 і 1984 рр.). На 17.05.2001 учасницями договору є 110 держав. Україна бере участь у договорі з 26 серпня 1992 р.

Подання заявок з метою одержання патентів на один і той самий винахід (корисну модель) у різних державах за традиційною системою означає, що ці заявки мають подаватися зазвичай до окремих патентних відомств, яким доводиться здійснювати формальну експертизу відповідної заявки. При цьому відповідні заявки слід підготувати, що передбачає певні витрати на переклад, на патентних повірених у різних державах і сплату зборів патентним відомствам (до того ж

заявник ще не знає, чи є в нього шанси отримати патенти, чи його технічне рішення – уже рівень техніки, тобто не нове). Якщо ці патентні відомства проводять кваліфікаційну експертизу (експертизу заявок по суті), то кожному відомству доводиться виконувати відповідний пошук.

Договір РСТ значно спрощує процедуру одержання патентів на певний винахід (корисну модель) або на групу винаходів (корисних моделей) у різних державах.

Договір РСТ:

- установлює міжнародну систему, за допомогою якої через подання однієї заявки («міжнародної заявки») до одного патентного відомства («відомство-одержувач») однією мовою будь-якої держави-учасниці РСТ, яку заявник зазначає у своїй заяві («зазначені держави»);
- передбачає проведення формальної експертизи міжнародної заявки одним патентним відомством – відомством-одержувачем;
- піддає кожен міжнародну заявку міжнародному пошуку, результати якого наводять у звіті про пошук, який містить перелік посилань на опубліковані патентні документи, що можуть впливати на патентоспроможність винаходу за міжнародною заявкою;
- передбачає централізовану міжнародну публікацію міжнародних заявок з міжнародними звітами про пошук, а також їх відправлення зазначеним відомствам;
- надає звіт, що містить відомості про те, чи відповідає заявлений винахід певним міжнародним критеріям патентоспроможності.

Розглянуту сукупність дій зазвичай називають міжнародною фазою процедури РСТ, після чого настає національна фаза міжнародної заявки в кожній державі, зазначеній у заяві міжнародної заявки. Процедура національної фази міжнародної заявки в нашій державі регламентується Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (Мадридська угода) і Протокол до Мадридської угоди (Ма-

дридський протокол). Мадридську угоду підписано 1891 р. і доповнено Мадридським протоколом 1989 р. Україна – учасниця Угоди з грудня 1991 р.

Угодою передбачено міжнародну реєстрацію знаків для товарів і послуг Міжнародним бюро ВОІВ. Ця угода надає власникам знака ряд переваг. Так, фізична або юридична особа, яка бажає одержати охорону свого товарного знака в кількох державах, зазвичай має виконати формальні вимоги щодо реєстрації товарних знаків національних відомств кожної окремої держави (різні процедури, потреба подання заявки різними мовами, різні строки охорони та ін.). Крім того, потреба подання національних заявок у кожній державі призводить до певних матеріальних витрат (національні збори, гонорари патентним повіреним і перекладачам тощо). Мадридська угода передбачає подання однієї заявки на міжнародну реєстрацію, що поширює свою дію на держави-учасниці угоди. Цю заявку подають однією мовою (французькою), а збори сплачують лише один раз до Міжнародного бюро ВОІВ; строк дії охорони становить двадцять років для всіх держав, на які поширюється охорона, з можливістю подовження реєстрації (кожні 20 років).

Мадридський протокол являє собою доповнення до Мадридської угоди і прийнятий з метою введення в систему міжнародної реєстрації знаків деяких нових елементів, які спрощують приєднання до угоди окремих держав (зокрема, заявки на міжнародну реєстрацію знаків можна складати не лише французькою, а й англійською мовою).

Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків (Гаазька угода). Підписано 1925 р., після чого неодноразово переглянуто й доповнено. Угоду відкрито для держав-учасниць Паризької конвенції (Україна не є учасницею угоди).

Основна мета угоди – забезпечення охорони промислових зразків у державах-учасницях Гаазької угоди з виконанням мінімальних формальностей та з мінімальними витратами шляхом подання лише однієї заявки безпосередньо до Між-

народного бюро ВОІВ або через національне відомство держави-учасниці, якщо цього потребує її національне законодавство.

Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їх міжнародної реєстрації (Лісабонська угода). Підписано 1958 р. Україна не є учасницею Лісабонської угоди.

Угода передбачає захист зареєстрованого за міжнародною процедурою найменування місця походження зазвичай в усіх державах-учасниках доти, доки це найменування охороняється в державі походження.

Крім того, одна з угод, що регулює відносини щодо прав інтелектуальної власності, – **Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS).** Основи створення цивілізованої системи світової торгівлі закладено ще 1948 р., коли на Женевській конференції було підписано Генеральну угоду з тарифів і торгівлі (ГАТТ), метою якої було розроблення та узгодження принципів створення нормативно-правової бази для лібералізації міжнародних торгових відносин. Багаторічні переговори та консультації в рамках ГАТТ завершилися створенням Світової організації торгівлі (СОТ), яка почала діяти з 1 січня 1995 р.

У межах договору про створення СОТ і діє Угода TRIPS, метою якої є усунення перешкод на шляху розвитку міжнародної торгівлі, сприяння забезпеченню ефективного захисту прав інтелектуальної власності, з тим, щоб заходи щодо реалізації прав цієї форми власності не створювали перешкод для законної торгівлі.

Угоду побудовано на підставі існуючих міжнародних конвенцій щодо прав інтелектуальної власності. Її положення стосуються таких прав інтелектуальної власності, як авторські й суміжні права, товарні знаки, географічні позначення, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, топографії ІМС, конфіденційна інформація.

6.3. Регіональні міжнародні організації з питань охорони інтелектуальної власності

Одна з форм міжнародного співробітництва у сфері охорони інтелектуальної власності – діяльність регіональних міжнародних організацій.

Європейська патентна організація (ЄПО). ЄПО засновано 1973 р. відповідно до Європейської патентної конвенції. Основна мета Конвенції – запобігання дублюванню діяльності патентних служб щодо пошуку та експертизи патентних заявок. Конвенція передбачає видачу Європейського патенту Європейським патентним відомством. У кожній державі-учасниці Конвенції, за винятком держав спільного ринку, виданий Європейський патент діє як національний.

Євразійська патентна організація (ЄАПО). ЄАПО створено відповідно до Євразійської патентної конвенції, яку підписано в Москві 1994 р.

Конвенція передбачає видачу Євразійського патенту, дія якого регулюється тими самими положеннями, що і дія національного патенту, виданого в державі-учасниці. Конвенція дає можливість заявнику подати одну заявку однією мовою (російською) до одного відомства-одержувача. У 2001 р. Конвенція діяла на території дев'яти держав СНД (Азербайджану, Armenії, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Російської Федерації, Таджикистану й Туркменистану; Україною Конвенцію не ратифіковано).

Міждержавна рада для координації спільної діяльності зі створення Міждержавної системи охорони промислової власності держав СНД (МДР). Підписано в Москві 1993 р. Конвенція об'єднує більшість держав – колишніх республік СРСР. МДР створено з метою координації спільної діяльності держав-учасниць, гармонізації національних законодавств, а також допомоги в становленні та розвитку національних патентних систем.

На Африканському континенті діють:

- 1) **Африканська організація інтелектуальної власності (ОАПІ)**, створена 1977 р. для франкомовних держав Центральної та Західної Африки;
- 2) **Африканська регіональна організація промислової власності (ARIPO)**, створена 1976 р. для англomовних держав Африки.

6.4. Патентування винаходів і корисних моделей в іноземних державах

Патент на винахід (корисну модель) надає охорону винаходу (корисній моделі) на певній території, тобто в конкретній державі (державих), протягом певного часу. У всіх інших державах це технічне рішення може безперешкодно використовувати будь-яка особа.

За допомогою патенту його власник (або правонаступник) – монополіст у використанні запатентованого технічного рішення в обсязі прав, що надаються йому законодавством держави, на території якої діє патент.

Комплекс заходів, спрямованих на одержання правової охорони на винахід (корисну модель), здійснюються відповідно до національних законодавств держав патентування чи міжнародних договорів, називають патентуванням. До цих заходів належать: визначення доцільності патентування; визначення об'єкта патентування; вибір держав патентування; вибір процедури патентування; підготовка заявки на винахід (або корисну модель, далі – винахід) для патентування в іноземних державах; подання заявки на патент у відповідні іноземні патентні відомства; сплата зборів за дії, пов'язані з діловодством за заявкою, а також послуг патентних повірених; ведення листування з патентними відомствами в процесі проведення експертизи заявок на патенти; одержання патентів на винахід; підтримання чинності патентів відповідно до національних законодавств; ведення листування

з адміністративними й судовими органами, якщо порушено справи про патентні суперечки, а також інші дії [7].

Перше питання, яке постає під час вирішення доцільності одержання правової охорони на технічне рішення, – це визначення можливості одержання такої правової охорони. У цьому разі слід відповісти на такі запитання:

- 1) чи відповідає технічне рішення критеріям охороноздатності;
- 2) чи можливо скласти формулу винаходу так, щоб вона забезпечувала правовий захист у достатньому обсязі;
- 3) чи можливо, виконуючи вимоги національного законодавства про повноту розкриття суті винаходу, скласти опис винаходу, не розкриваючи при цьому повністю секретів, що унеможливило його несанкціоноване використання;
- 4) чи можливий контроль за використанням винаходу.

Якщо на ці запитання можна дати позитивні відповіді, то виникають нові:

- 1) яка конкретна мета патентування;
- 2) у яких державах доцільно патентувати технічне рішення;
- 3) яку процедуру патентування доцільно використати;
- 4) на який вид об'єктів промислової власності доцільно одержати правову охорону;
- 5) на які кошти здійснювати патентування.

Отже, одержання охорони технічного рішення містить три головні аспекти:

- 1) *функціональний* – вид правової охорони (патент на винахід, корисну модель, промисловий зразок, свідоцтво на топографію ІМС або охорону ноу-хау), строки й системи патентування;
- 2) *географічний* – у яких державах доцільно одержати правову охорону;
- 3) *фінансовий* – на які кошти здійснювати заходи щодо охорони технічного рішення.

З якою ж метою найчастіше здійснюють патентування технічних рішень в іноземних державах?

Патентування доцільне з метою експорту продукції. Патентна охорона підвищує шанси виходу на ринок із запа-

тентованою продукцією, а у випадку недобросовісної конкуренції дає змогу вжити цивілізованих заходів щодо її припинення. Проте патентування доцільне не у разі будь-якого експорту, а найчастіше у разі стабільного експорту в державу патентування. У випадку разового контракту незначного обсягу патентування зазвичай недоцільне.

Велике значення має патентна охорона науково-технічних розробок під час планування продажу ліцензій на технології, які розроблені на основі таких розробок і мають патентоспроможності об'єкти промислової власності.

Іноді особа проводить патентування технічних рішень з метою створення сприятливого клімату для подальшого виходу на ринок. У цьому разі патентування зазвичай здійснюють з метою спостереження за потенційними конкурентами й досить ефективної реклами нового товару.

Патентування можливе з метою витіснення конкурентів і захоплення ринку (реалізація політики «експансії»).

Патентування здійснюють для експонування продукції на виставках, ярмарках тощо з можливістю наступної реалізації продукції за кордоном.

Вибір виду правової охорони залежить від об'єкта правової охорони (винахід, корисна модель, промисловий зразок, знак для товарів і послуг тощо) і від національних законодавств держав, у яких визначено доцільність отримати правову охорону.

Процедуру патентування вибирають залежно від передбачуваних ринків збуту технічного рішення, строків оформлення та умов одержання охоронного документа, участі держав у міжнародних і регіональних договорах з охорони промислової власності, наявності коштів на патентування та інших чинників.

Слід пам'ятати, що одержання охоронних документів на технічне рішення передбачає витрати коштів не тільки на саму процедуру оформлення заявок і одержання цих документів, а й на щорічне підтримання чинності охоронних документів зазвичай у кожній державі, на території яких діють ці документи.

Додатки

Додаток А

ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА

(№ 3792-ХІІ від 23.12.1993

із змінами й доповненнями, внесеними Законом України
№ 2627-ІІІ від 11.07.2001)

Цей Закон охороняє особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури й мистецтва — авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організації мовлення — суміжні права.

Розділ І. Загальні положення

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

автор — фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір;

аудіовізуальний твір — твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і прийняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими;

база даних (компіляція даних) — сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі — електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів;

виключне право — майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого цим Законом;

виконавець — актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів;

виробник відеограми — фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього);

виробник фонограми — фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків;

відеограма — відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору. Відеограма є вихідним матеріалом для виготовлення її копій;

відтворення — виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер;

інформація про управління правами — інформація, в тому числі в електронній (цифровій) формі, що ідентифікує об'єкт авторського права і (або) суміжних прав і автора чи іншу особу, яка має на цей об'єкт авторське право і (або) суміжні права, або інформація про умови використання об'єкта авторського права і (або) суміжних прав, або будь-які цифри чи коди, у яких представлена така інформація, коли будь-який із цих елементів інформації прикладений до примірника об'єкта авторського права і (або) суміжних прав або вміщений у нього чи з'являється у зв'язку з його повідомленням до загального відома;

ім'я автора — сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо;

запис (звукозапис, відеозапис) — фіксація за допомогою спеціальних технічних засобів (у тому числі й за допомогою числового представлення) на відповідному матеріальному носії звуків і (або) рухомих зображень, яка дозволяє здійснювати їх сприйняття, відтворення або сповіщення за допомогою відповідного пристрою;

здавання у майновий найм — передача права користування і (або) володіння оригіналом чи примірником твору, фонограми, відеограми на певний строк з метою одержання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди;

комп'ютерна програма — набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах);

контрафактний примірник твору, фонограми, відеограми — примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, у яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися;

оприлюднення (розкриття публіці) твору — здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо;

опублікування твору, фонограми, відеограми — випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами. Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми;

організація колективного управління (організація колективного управління майновими правами) — організація, що управляє на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і не має на меті одержання прибутку;

організація мовлення — організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення;

організація ефірного мовлення — телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів

тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників);

організація кабельного мовлення — телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі на віддаль сигналу за допомогою того чи іншого виду наземного, підземного чи підводного кабелю (провідникового, оптоволоконного чи іншого виду);

особа — фізична або юридична особа;

похідний твір — твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів);

примірник твору — копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі;

примірник фонограми — копія фонограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї фонограми і містить усі зафіксовані на ній звуки чи їх частину;

примірник відеограми — копія відеограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї відеограми і містить усі зафіксовані на ній рухомі зображення чи їх частину (як із звуковим супроводом, так і без нього);

продюсер аудіовізуального твору — особа, яка організує або організує та фінансує створення аудіовізуального твору;

псевдонім — вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства;

публічне виконання — подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час;

публічна демонстрація аудіовізуального твору, відеограми — публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у приміщенні, у якому можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола однієї сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень;

публічний показ — будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав безпосеред-

ньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола однієї сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності);

публічне сповіщення (доведення до загального відома) — передача за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів тощо), у тому числі з використанням супутників, чи передача на віддаль за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (провідникового, оптоволоконного та інших видів) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли зазначена передача може бути прийнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуки не можуть бути прийнятні;

репрографічне відтворення (репродукування) — факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (у тому числі збільшеному чи зменшеному) оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній (у тому числі цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер;

розповсюдження об'єктів авторського права і (або) суміжних прав — будь-яка дія, за допомогою якої об'єкти авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці, в тому числі доведення цих об'єктів до відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором;

службовий твір — твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем;

суспільне надбання — твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчився;

твір архітектури — твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо);

твір образотворчого мистецтва — скульптура, картина, малюнок, граюра, літографія, твір художнього (у тому числі сценічного) дизайну тощо;

твір ужиткового мистецтва — твір мистецтва, в тому числі твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування;

технічні засоби захисту — технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав;

установа — центральний орган виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності;

фонограма — звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій);

цитата — порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілішими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні.

Стаття 2. Законодавство України про авторське право і суміжні права

Законодавство України про авторське право і суміжні права базується на Конституції України і складається з відповідних норм Цивільного кодексу України, цього Закону, законів України «Про власність», «Про кінематографію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про видавничу справу», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм» та інших законів України, що охороняють особисті немайнові права та майнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Стаття 3. Сфера дії Закону

1. Дія цього Закону поширюється на:

- а) твори, зазначені у частині першій статті 8 цього Закону, і об'єкти суміжних прав, зазначені у статті 35 цього Закону, незалежно від місця їх першого оприлюднення (або не оприлюднені, але знаходяться в об'єктивній формі на території України), авторами яких або особами, яким належить авторське право і (або) суміжні права на них, є фізичні особи, які є громадянами України або не є її громадянами, але мають постійне місце проживання на території України, або юридичні особи, які мають місцезнаходження на території України;
- б) твори, зазначені у частині першій статті 8 цього Закону, і об'єкти суміжних прав, зазначені у статті 35 цього Закону, вперше оприлюднені на території України або вперше оприлюднені за межами України, але після цього протягом 30 днів оприлюднені на території України;

- в) передачі організацій мовлення, що мають місцезнаходження на території України і здійснюють передачі за допомогою передавачів, розташованих на території України;
- г) твори архітектури і скульптури, які об'єктивно знаходяться на території України;
- д) твори та об'єкти суміжних прав, які охороняються відповідно до міжнародних договорів України.

2. Положення цього Закону спрямовані на захист особистих немайнових прав і майнових прав:

- а) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, які є громадянами України або не є громадянами України, але мають постійне місце проживання на території України (для юридичних осіб — місцезнаходження на території України), незалежно від того, на якій території вперше були оприлюднені їх твори чи об'єкти суміжних прав;
- б) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, незалежно від їх громадянства і постійного місця проживання (для юридичних осіб — їх місцезнаходження), твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені на території України або не оприлюднені, але які знаходяться в об'єктивній формі на території України;
- в) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, незалежно від їх громадянства і постійного місця проживання, твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені в іншій країні та протягом 30 днів після цього оприлюднені на території України;
- г) інших осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права.

3. Суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав, незалежно від їх громадянства, твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені на території іншої держави або не оприлюднені, але знаходяться в об'єктивній формі на території іншої держави, правова охорона надається відповідно до міжнародних договорів України.

Стаття 4. Повноваження Установи у сфері охорони авторського права і суміжних прав

1. Установа забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони авторського права і суміжних прав, здійснює свої повноваження у межах, що передбачені законом, і виконує такі функції:

- реалізує моніторинг застосування і дотримання національного законодавства і міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав;
- веде облік організацій колективного управління після їх реєстрації, здійснює нагляд за діяльністю цих організацій і надає їм методичну допомогу;

здійснює контроль за виконанням цього Закону у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

здійснює посередництво у переговорах і при вирішенні конфліктів між організаціями колективного управління, а також між цими організаціями і суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав;

організує розробку нормативів і таблиць щодо розміру мінімальної винагороди і її розподілу між авторами і іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав і подає їх для затвердження Кабінетові Міністрів України;

забезпечує відтворювачів, імпортерів і експортерів примірників аудіовізуальних творів, фонограм (відеограм) контрольними марками відповідно до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм», веде Єдиний реєстр одержувачів контрольних марок;

організує приймання і розгляд заявок на державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва, а також на реєстрацію договорів, які стосуються прав авторів на твори, і здійснення їх реєстрації;

забезпечує складання і періодичне видання каталогів усіх державних реєстрацій авторського права;

організує публікацію офіційного бюлетеня з питань охорони авторського права і суміжних прав;

забезпечує розробку і реалізацію освітніх програм у сфері охорони авторського права і суміжних прав;

представляє інтереси України з питань охорони авторського права і суміжних прав у міжнародних організаціях відповідно до чинного законодавства;

доручає закладам, які входять до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, відповідно до їх спеціалізації, виконувати окремі завдання, що визначені цим Законом, Положенням про Установу, іншими нормативно-правовими актами у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

виконує інші функції відповідно до Положення про Установу, затвердженого в установленому порядку.

2. Установа має право вимагати від організацій колективного управління передбачену частиною сьомою статті 48 цього Закону інформацію.

3. Фінансування діяльності Установи провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України.

Стаття 5. Застосування правил міжнародного договору

Якщо чинним міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про авторське право і суміжні права, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 6. Права іноземних осіб та осіб без громадянства

Іноземні особи та особи без громадянства, відповідно до міжнародних договорів чи на основі принципу взаємності, мають однакові з особами України права, передбачені цим Законом.

Розділ II. Авторське право

Стаття 7. Суб'єкти авторського права

Суб'єктами авторського права є автори творів, зазначених у частині першій статті 8 цього Закону, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права.

Стаття 8. Об'єкти авторського права

1. Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме:

- 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- 3) комп'ютерні програми;
- 4) бази даних;
- 5) музичні твори з текстом і без тексту;
- 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;
- 7) аудіовізуальні твори;
- 8) твори образотворчого мистецтва;
- 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- 11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо, якщо вони не охороняються законами України про правову охорону об'єктів промислової власності;
- 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;
- 13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;
- 14) похідні твори;
- 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;

- 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;
- 17) інші твори.

2. Охороні за цим Законом підлягають всі твори, зазначені у частині першій цієї статті, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

3. Передбачена цим Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Стаття 9. Охорона авторського права на частину твору

Частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір і охороняється відповідно до цього Закону.

Стаття 10. Об'єкти, що не охороняються

Не є об'єктом авторського права:

- а) повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;
- б) твори народної творчості (фольклор);
- в) видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;
- г) державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;
- д) грошові знаки;
- е) розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право sui-generis (своєрідне право, право особливого роду).

Проекти офіційних символів і знаків, зазначених у пунктах «г» і «д» частини першої цієї статті, до їх офіційного затвердження розглядаються як твори і охороняються відповідно до цього Закону.

Стаття 11. Виникнення і здійснення авторського права. Презумпція авторства.

1. Первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору.

За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства).

Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

2. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

3. Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера «с», обведена колом, — ©;
- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

4. Якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку, коли псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє до того часу, поки автор твору не розкриє своє ім'я і не заявить про своє авторство.

5. Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, здійснюється Установою відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України порядку. Установа складає і періодично видає каталоги всіх державних реєстрацій.

За підготовку Установою до державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, сплачуються збори, розміри яких визначаються Кабінетом Міністрів України.

Про реєстрацію авторського права на твір Установою видається свідоцтво. За видачу свідоцтва сплачується державне мито, кошти від сплати якого перераховуються до Державного бюджету України. Розмір і порядок сплати державного мита за видачу свідоцтва визначаються законодавством.

Особа, яка володіє матеріальним об'єктом, у якому втілено (виражено) твір, не може перешкоджати особі, яка має авторське право, у його реєстрації.

Стаття 12. Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено твір

1. Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено твір, не залежать одне від одного. Відчуження матеріального об'єкта, у якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки.

2. Власникові матеріального об'єкта, у якому втілено оригінал твору об'єкта ризотворчого мистецтва чи архітектури, не дозволяється руйнувати цей об'єкт

без попереднього пропонування його авторові твору за ціну, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення. Якщо збереження об'єкта, у якому втілено оригінал твору, є неможливим, власник матеріального об'єкта, у якому виражено оригінал твору, повинен дозволити авторові зробити копію твору у відповідній формі, а якщо це стосується архітектурної споруди — фотографії твору.

Стаття 13. Співавторство

1. Співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір.

Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення.

Відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними.

Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам.

Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору.

У разі порушення спільного авторського права кожен співавтор може доводити своє право в судовому порядку.

2. Якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами.

3. Співавторством є також авторське право на інтерв'ю. Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю, та особа, яка його взяла.

Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв'ю.

4. Винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді між ними не передбачається інше.

Стаття 14. Особисті немайнові права автора

1. Автору належать такі особисті немайнові права:

- 1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;
- 2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;
- 3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;
- 4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

2. Особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

Стаття 15. Майнові права автора

1. До майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать:

- а) виключне право на використання твору;
- б) виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі згідно з положеннями статті 31 цього Закону, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права.

2. Виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі і будь-яким способом.

3. Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти:

- 1) відтворення творів;
- 2) публічне виконання і публічне сповіщення творів;
- 3) публічну демонстрацію і публічний показ;
- 4) будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;
- 5) переклади творів;
- 6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів;
- 7) включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;
- 8) розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору;
- 9) подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором;
- 10) здавання в майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі або у формі, яку зчитує комп'ютер;
- 11) імпорт примірників творів.

Цей перелік не є вичерпним.

4. Виключні права авторів на використання творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва передбачають і право їх участі у реалізації проектів цих творів.

5. За винятком випадків, передбачених статтями 21–25 цього Закону, автор (чи інша особа, яка має авторське право) має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Винагорода може здійснюватися у формі одноразового (паушального) платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або комбінованих платежів.

Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі або у договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори.

Кабінетом Міністрів України можуть установлюватися мінімальні ставки авторської винагороди та порядок їх індексації.

6. Обмеження майнових прав, встановлені статтями 21–25 цього Закону, здійснюються за умови, що вони не завдаватимуть шкоди використанню твору і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси автора.

7. Якщо примірники правомірно опублікованого твору законним чином введені у цивільний обіг шляхом їх першого продажу в Україні, то допускається їх повторне введення в обіг шляхом продажу, дарування тощо без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди, а щодо творів образотворчого мистецтва — з урахуванням положень статті 27 цього Закону. Проте у цьому випадку право здавання у майновий найм чи комерційний прокат залишається виключно за особою, яка має авторське право.

Стаття 16. Авторське право на службові твори

1. Авторське особисте немайнове право на службовий твір належить його автору.

2. Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

3. За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Стаття 17. Авторське право на аудіовізуальний твір

1. Авторами аудіовізуального твору є:

- а) режисер-постановник;
- б) автор сценарію і (або) текстів, діалогів;
- в) автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього;
- г) художник-постановник;
- д) оператор-постановник.

Одна і та сама фізична особа може суміщати дві або більше із наведених у цій частині авторських функцій.

2. Якщо інше не передбачено у договорі про створення аудіовізуального твору, автори, які зробили внесок або зобов'язалися зробити внесок у створення аудіовізуального твору і передали майнові права організації, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи продюсеру аудіовізуального твору, не мають права заперечувати проти виконання цього твору, його відтворення, розповсюдження, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення, а також субтитрування і дублювання його тексту, крім права на окреме публічне виконання музичних творів, включених до аудіовізуального твору. За оприлюднення і кожне публічне виконання, показ, демонстрацію чи сповіщення аудіовізуального твору, його здавання у майновий найм і (або) комерційний прокат його примірників за всіма авторами аудіовізуального твору зберігається право на справедливую винагороду, що розподіляється і виплачується організаціями колективного управління або іншим способом.

3. Автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи з продюсером аудіовізуального твору не передбачено інше.

Стаття 18. Авторське право на комп'ютерні програми

Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

Стаття 19. Авторське право на збірники та інші складені твори

1. Авторів збірника та інших складених творів (упорядників) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування).

Упорядник збірника користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору.

Автори творів, включених до складеного твору, мають право використовувати свої твори незалежно від складеного твору, якщо інше не передбачено авторським договором з упорядником збірника.

Авторське право упорядника збірника не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів.

Передбачена цією частиною правова охорона баз даних не поширюється на самі дані чи інформацію і не зачіпає будь-яке авторське право, що відноситься до самих даних чи інформації, які містяться у базі даних.

2. Видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначити в них своє ім'я або вимагати такого зазначення.

Автори творів, включених до таких видань, зберігають виключні права на використання своїх творів незалежно від видання в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором.

Стаття 20. Авторське право перекладачів і авторів інших похідних творів

1. Перекладачам і авторам інших похідних творів належить авторське право на здійснені ними переклад, адаптацію, аранжування або іншу переробку.

Перекладачі і (або) автори інших похідних творів користуються авторським правом на створений ними твір за умови дотримання ними прав автора, твір якого зазнав перекладу, адаптації, аранжування або іншої переробки.

2. Авторське право перекладачів і (або) авторів інших похідних творів не перешкоджає іншим особам здійснювати свої переклади і переробки тих самих творів.

Стаття 21. Вільне використання твору із зазначенням імені автора

Без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається:

- 1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення;
- 2) використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;
- 3) відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором;
- 4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою;
- 5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях;

- 6) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;
- 7) відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;
- 8) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній;
- 9) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою;
- 10) відтворення твору в цілях і за умов, передбачених статтями 22–25 цього Закону.

Цей перелік вільного використання творів є вичерпним.

Стаття 22. Вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом

Допускається без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право, репрографічне відтворення одного примірника твору бібліотеками та архівами, діяльність яких не спрямована прямо або опосередковано на одержання прибутку, за таких умов:

1) у разі, коли відтворюваним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і коли це відтворення здійснюється за запитом фізичних осіб за умови, що:

- а) бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання і приватного дослідження;
- б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру;
- в) немає обмежень зі сторони організацій колективного управління щодо умов виготовлення таких примірників;

2) у разі, коли відтворення здійснюється для збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника даної бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також коли відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Стаття 23. Вільне відтворення примірників твору для навчання

Допускається без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право:

1) відтворення уривків з опублікованих письмових творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

2) репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли:

- а) обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;
- б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру;
- в) немає обмежень зі сторони організацій колективного управління щодо умов такого відтворення.

Стаття 24. Вільне копіювання, модифікація і декомпіляція комп'ютерних програм

1. Особа, яка правомірно володіє примірником комп'ютерної програми, має право без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право на цю програму:

- 1) внести до комп'ютерної програми зміни (модифікації) з метою забезпечення її функціонування на технічних засобах особи, яка використовує ці програми, і вчинення дій, пов'язаних з функціонуванням комп'ютерної програми відповідно до її призначення, зокрема запис і збереження в пам'яті комп'ютера, а також виправлення явних помилок, якщо інше не передбачено угодою з автором чи іншою особою, яка має авторське право;
- 2) виготовити одну копію комп'ютерної програми за умови, що ця копія призначена тільки для архівних цілей або для заміни правомірно придбаного примірника у випадках, якщо оригінал комп'ютерної програми буде втраченим, знищеним або стане непридатним для використання. При цьому копія комп'ютерної програми не може бути використана для інших цілей, ніж зазначено у цьому пункті та пункті 1 цієї частини, і має бути знищена у разі, якщо володіння примірником цієї комп'ютерної програми перестає бути правомірним;
- 3) декомпілювати комп'ютерну програму (перетворити її з об'єктного коду у вихідний текст) з метою одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії із незалежно розробленою комп'ютерною програмою, за дотримання таких умов:
 - а) інформація, необхідна для досягнення здатності до взаємодії, раніше не була доступною цій особі з інших джерел;
 - б) зазначені дії здійснюються тільки щодо тих частин комп'ютерної програми, які необхідні для досягнення здатності до взаємодії;
 - в) інформація, одержана в результаті декомпіляції, може використовуватися лише для досягнення здатності до її взаємодії з іншими програмами, але не може передаватися іншим особам, крім випадків, якщо це необхідно для досягнення здатності до взаємодії з іншими програмами, а також не може використовуватися для розроблення комп'ютерної програми, схожої на декомпільовану комп'ютерну

програму, або для вчинення будь-якої іншої дії, що порушує авторське право;

- 4) спостерігати, вивчати, досліджувати функціонування комп'ютерної програми з метою визначення ідей і принципів, що лежать в її основі, за умови, що це робиться в процесі виконання будь-якої дії із завантаження, показу, функціонування, передачі чи запису в пам'ять (збереження) комп'ютерної програми.

2. Застосування положень цієї статті не повинно завдавати шкоди використанню комп'ютерної програми і не повинно обмежувати законні інтереси автора та (або) іншої особи, яка має авторське право на комп'ютерну програму.

Стаття 25. Вільне відтворення творів у особистих цілях

1. Допускається без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди відтворювати виключно в особистих цілях або для звичайного кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднені твори, крім:

- а) творів архітектури у формі будівель і споруд;
- б) комп'ютерних програм, за винятком випадків, передбачених статтею 24 цього Закону;
- в) репрографічного відтворення книг, нотних текстів і оригінальних творів образотворчого мистецтва, за винятком випадків, передбачених статтями 22 і 23 цього Закону;
- г) творів, виконання яких зафіксовані у фонограмах, відеограмах та їх примірниках.

2. Твори і виконання, зафіксовані у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, допускається відтворювати у домашніх умовах і виключно в особистих цілях або для звичайного кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї без дозволу автора (авторів), виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм, але з виплатою винагороди. Особливості виплати винагороди у цьому випадку визначені статтею 42 цього Закону.

Стаття 26. Право доступу до твору образотворчого мистецтва

При передачі твору образотворчого мистецтва чи матеріального об'єкта, у якому втілено цей твір, у власність іншій особі автор має право вимагати доступу до цього твору з метою його використання для відтворення (виготовлення примірників, слайдів, карток, переробок тощо) за умови, що це не порушує законні права та інтереси власника твору образотворчого мистецтва. Власник не може відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав. При цьому від власника твору не можна вимагати доставки твору авторіві.

Стаття 27. Право слідування

Автор твору образотворчого мистецтва, а у разі його смерті — спадкоємці впродовж встановленого статтею 28 цього Закону строку користуються щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу твору через аукціон, галерею, салон, крамницю тощо, що йде за першим

його продажем, здійсненим автором твору (право слідування). Виплата винагороди у цьому випадку здійснюється зазначеними аукціонами, галереями, салонами, крамницями тощо.

Збір і виплата винагороди, одержаної в результаті використання права слідування, здійснюються особисто автором, через його повіреного або через організації колективного управління.

Стаття 28. Строк дії авторського права

1. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору.

2. Авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених цією статтею.

3. Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору, оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше ніж через 70 років після оприлюднення твору, застосовується строк, передбачений частиною другою цієї статті.

4. Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора.

5. У разі, коли весь твір публікується (оприлюднюється) не водночас, а послідовно у часі томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначається окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору.

6. Авторське право на твори помертві реабілітованих авторів діє протягом 70 років після їх реабілітації.

7. Авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування.

8. Будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права по відношенню до неоприлюдненого твору вперше його оприлюднює, користується захистом, що є рівноцінним захисту майнових прав автора. Строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був вперше оприлюднений.

9. Дія строку охорони авторського права, встановленого частинами другою — сьомою цієї статті, закінчується 1 січня року, наступного за роком, у якому мали місце юридичні факти, передбачені у зазначених частинах.

10. Особисті немайнові права автора, передбачені статтею 14 цього Закону, охороняються безстроково.

Стаття 29. Перехід авторського права у спадщину

1. Майнові права авторів та інших осіб, які мають виключне авторське право, переходять у спадщину. Не переходять у спадщину особисті немайнові права автора.

2. Спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекурченню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора.

Стаття 30. Перехід творів у суспільне надбання

1. Закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання.

2. Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора, передбачених статтею 14 цього Закону.

3. Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.

Стаття 31. Передача (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права

1. Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права, зазначені у статті 15 цього Закону, будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором.

Майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані.

2. Майнове право суб'єкта авторського права, який є юридичною особою, може бути передане (відчужене) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації цієї юридичної особи — суб'єкта авторського права.

Стаття 32. Передача права на використання твору

1. Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору.

Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком випадків, передбачених статтями 21—25 цього Закону.

2. Передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору.

3. За авторським договором про передачу виключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, за-

лишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.

4. За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим особам.

5. Право на передачу будь-яким особам невиключних прав на використання творів мають організації колективного управління, яким суб'єкти авторського права передали повноваження на управління своїми майновими авторськими правами.

6. Права на використання твору, що передаються за авторським договором, вважаються невиключними, якщо у договорі не передбачено передачі виключних прав на використання твору.

Стаття 33. Договори на право використання творів

1. Договори про передачу прав на використання творів укладаються у письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо).

2. Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди).

Авторська винагорода визначається у договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином. При цьому ставки авторської винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

3. Предметом договору про передачу прав на використання твору не можуть бути права, яких не було на момент укладання договору.

4. Відповідні відомства і творчі спілки можуть розробляти примірні авторські договори (зразки авторських договорів).

5. Умови договору, що погіршують становище автора (його правонаступника) порівняно із становищем, встановленим чинним законодавством, є недійсними.

6. За авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Договором може передбачатися виплата замовником авторові авансу як частини авторської винагороди.

7. Умови договору, що обмежують право автора на створення майбутніх творів на зазначену у договорі тему чи у зазначеній галузі, є недійсними.

8. Усі майнові права на використання твору, які передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені

в авторському договорі як передані суб'єктом авторського права, вважаються такими, що не передані, і зберігаються за ним.

Стаття 34. Відповідальність за невиконання авторського договору

1. Сторона, яка не виконала або неналежним чином виконала зобов'язання за авторським договором, зобов'язана відшкодувати іншій стороні всі збитки, в тому числі упущену вигоду.

2. Якщо автор не передав твір замовникові відповідно до умов авторського договору замовлення, він повинен відшкодувати замовникові збитки, в тому числі упущену вигоду.

3. Спори щодо відповідальності за невиконання умов авторських договорів вирішуються у суді.

Розділ III. Суміжні права

Стаття 35. Об'єкти суміжних прав

Об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є:

- а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;
- б) фонограми, відеограми;
- в) передачі (програми) організацій мовлення.

Стаття 36. Суб'єкти суміжних прав

1. Суб'єктами суміжних прав є:

- а) виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;
- б) виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;
- в) виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;
- г) організації мовлення та їх правонаступники.

2. Виконавці здійснюють свої права за умови дотримання ними прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права. Виробники фонограм, виробники відеограм повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права і виконавців. Організації мовлення повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм (відеограм).

Стаття 37. Виникнення і здійснення суміжних прав

1. Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення.

2. Суміжне право виникає внаслідок факту виконання твору, виробництва фонограми, виробництва відеограми, оприлюднення передачі організації мовлення.

3. Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей.

Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак складається з таких елементів:

латинська літера «Р», обведена колом, — (P);
імена (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права;
рік першої публікації фонограми (відеограми).

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їх примірниках або на їх упаковці.

4. Кабінетом Міністрів України можуть установлюватися мінімальні ставки винагороди за використання об'єктів суміжних прав та порядок їх індексації.

Стаття 38. Особисті немайнові права виконавців та права на ім'я (назву) виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення

1. Виконавцеві твору належать такі особисті немайнові права:

- а) вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;
- б) вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням (у разі, якщо це можливо);
- в) вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і репутації.

2. Виробник фонограми, виробник відеограми має право зазначати своє ім'я (назву) на кожному носії запису або його упаковці поряд із зазначенням авторів, виконавців і назв творів, вимагати його згадування у процесі використання фонограми (відеограми).

3. Організація мовлення має право вимагати згадування своєї назви у зв'язку із записом, відтворенням, розповсюдженням своєї передачі і публічним повторним сповіщенням її іншою організацією мовлення.

Стаття 39. Майнові права виконавців

1. Майновим правом виконавців є їх виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- а) публічне сповіщення своїх незафіксованих виконань (прямий ефір);
- б) фіксацію у фонограмах чи відеограмах своїх раніше незафіксованих виконань;
- в) відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх виконань, зафіксованих без їх згоди у фонограмі чи відеограмі, чи за їх згодою, але якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку вони дали свою згоду;

г) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, шляхом першого продажу або іншої передачі права власності у разі, коли вони при першій фіксації виконання не дали дозволу виробнику фонограми (виробнику відеограми) на її подальше відтворення;

д) комерційний прокат, майновий найм своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, якщо при фіксації не було їх згоди на комерційний прокат і майновий найм, навіть після розповсюдження виконань, здійсненого виробником фонограми (відеограми) або за його дозволом;

е) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмах чи відеограмах, через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором, якщо при першій фіксації виконання не було їх згоди на такий вид розповсюдження.

2. Майнові права виконавців можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, у якому визначаються спосіб використання виконань, територія, на яку розповсюджуються передані права тощо. Визначені договором ставки винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

3. У разі, коли виконання використовується в аудіовізуальному творі, вважається, що виконавець передає організації, яка здійснює виробництво аудіовізуального твору, або продюсеру аудіовізуального твору всі майнові права на виконання, якщо інше не передбачено договором.

4. У разі, коли виконавець під час першої фіксації виконання безпосередньо дозволить виробнику фонограми чи виробнику відеограми її подальше відтворення, вважається, що виконавець передав виробнику фонограми чи виробнику відеограми виключне право на розповсюдження фонограм, відеограм і їх примірників способом першого продажу або іншої передачі у власність чи володіння, а також способом здавання у майновий найм, комерційний прокат та іншої передачі. При цьому виконавець зберігає право на одержання справедливої винагороди за зазначені види використання свого виконання через організації колективного управління або іншим способом.

Стаття 40. Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм

1. До майнових прав виробників фонограм і виробників відеограм належить їх виключне право на використання своїх фонограм, відеограм і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- а) відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх фонограм і відеограм у будь-якій формі і будь-яким способом;

- б) розповсюдження серед публіки фонограм, відеограм та їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі права власності;
- в) комерційний прокат фонограм, відеограм і їх примірників, навіть після їх розповсюдження, здійсненого виробником фонограми чи відеограми або за їх дозволом;
- г) публічне сповіщення фонограм, відеограм та їх примірників через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором;
- д) будь-яку видозміну своїх фонограм, відеограм;
- е) ввезення на митну територію України фонограм, відеограм та їх примірників з метою їх поширення серед публіки.

2. Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, у якому визначаються спосіб використання фонограми (відеограми), розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору, строк використання фонограми (відеограми), територія, на яку розповсюджуються передані права, тощо. Визначені договором ставки винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Майнові права виробника фонограми чи відеограми, який є юридичною особою, можуть бути також передані (відчужені) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи – суб'єкта суміжних прав.

3. Якщо фонограми, відеограми чи їх примірники введені виробником фонограми (відеограми) чи за його згодою у цивільний обіг шляхом їх першого продажу в Україні, то допускається їх наступне розповсюдження шляхом продажу, дарування тощо без згоди виробника фонограми (відеограми) чи його правонаступника і без виплати йому винагороди. Проте й у цьому випадку право здавання таких примірників фонограм (відеограм) у майновий найм чи комерційний прокат залишається виключно правом виробника фонограми (відеограми).

Стаття 41. Майнові права організацій мовлення

1. До майнових прав організацій мовлення належить їх виключне право на використання своїх програм будь-яким способом і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- а) публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції;
- б) фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення;
- в) публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом.

Організація мовлення також має право забороняти поширення на території України чи з території України сигналу із супутника, що несе їх програми, розповсюджуючим органом, для якого цей сигнал із супутника не призначався.

2. Майнові права організації мовлення можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, у якому визначаються спосіб і строк використання програми мовлення, розмір і порядок виплати винагороди, територія, на яку розповсюджуються передані права, тощо.

Майнові права організації мовлення можуть бути також передані (відчужені) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи – суб'єкта суміжних прав.

Стаття 42. Обмеження майнових прав виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення

1. Допускаються використання виконавць, фонограм, відеограм, програм мовлення, їх фіксація, відтворення і доведення до загального відома без згоди виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення у випадках, передбачених статтями 21–25 цього Закону щодо обмеження майнових прав авторів літературних, художніх і наукових творів, якщо задовольняються такі умови:

- а) відтворення зазначених об'єктів здійснюється виключно з метою навчання чи наукових досліджень;
- б) право на відтворення, передбачене у пункті «а» цієї частини, не поширюється на експорт відтворених примірників фонограм, відеограм, програм мовлення за межі митної території України;
- в) за суб'єктами суміжних прав зберігається право на справедливую винагороду з урахуванням кількості відтворених примірників.

Передбачене цією частиною використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів суміжних прав є можливим лише за умови дотримання особистих немайнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав, передбачених статтями 14 і 38 цього Закону.

2. Допускається відтворення в домашніх умовах і виключно в особистих цілях творів і виконавць, зафіксованих у фонограмах, відеограмах і їх примірниках, без згоди автора (авторів), виконавців і виробників фонограм (відеограм), але з виплатою їм винагороди способом, визначеним частиною четвертою цієї статті.

3. Передбачене частинами першою і другою цієї статті використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів суміжних прав не повинно завдавати шкоди нормальній експлуатації виконавць, виробників фонограм, відеограм і програм мовлення і зачіпати законні інтереси виконавців, виробників фонограм, відеограм і програм мовлення чи інших суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

4. Виплата винагороди виробникам фонограм і відеограм та іншим особам, які мають авторське право і (або) суміжні права, за передбачені частиною другою цієї статті відтворення, здійснюється у формі відрахувань (відсотків) від вартості обладнання і (або) матеріальних носіїв виробниками та (або) імпортнерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких можна здійснити відтворення виключно в особистих цілях у домашніх умовах творів, зафіксованих у фонограмах і відеограмах, крім:

- а) професійного обладнання та (або) матеріальних носіїв, не призначених для використання в домашніх умовах;
- б) обладнання і матеріальних носіїв, що експортуються за митну територію України;
- в) обладнання і матеріальних носіїв, що ввозяться фізичною особою на митну територію України виключно в особистих цілях і без комерційної мети.

5. Розміри зазначених у частинах другій і четвертій цієї статті відрахувань (відсотків), що мають сплачуватися виробниками та (або) імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, визначаються Кабінетом Міністрів України. Ці кошти виробниками та імпортерами обладнання і (або) матеріальних носіїв перераховуються визначеним Установою організаціям колективного управління (далі — уповноваженим організаціям). Зібрані кошти розподіляються між організаціям колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціям колективного управління. Імпортери перераховують ці кошти уповноваженій організації під час ввезення товару на митну територію України, а виробники — у кінці кожного місяця після реалізації обладнання і матеріальних носіїв.

6. Установа і визначені нею для збору коштів уповноважені організації мають право вимагати від виробників та імпортерів інформацію про виробництво, імпорт і реалізацію (продаж) зазначеного у частині четвертій цієї статті обладнання і матеріальних носіїв.

7. Зібрані кошти, що зазначені у частинах другій і четвертій цієї статті, розподіляються між авторами, виконавцями, виробниками фонограм (відеограм). Якщо угодами між організаціям колективного управління не передбачено інше, то ці кошти розподіляються у таких пропорціях: авторам — 50 відсотків, виконавцям — 25 відсотків і виробникам фонограм (відеограм) — 25 відсотків.

Стаття 43. Використання фонограм і відеограм, опублікованих з комерційною метою

1. Допускається без згоди виробників фонограм (відеограм), фонограми (відеограми) яких опубліковані для використання з комерційною метою, і виконавців, виконання яких зафіксовані у цих фонограмах (відеограмах), але з виплатою винагороди, таке пряме чи опосередковане комерційне використання фонограм і відеограм та їх примірників:

- а) публічне виконання фонограми або її примірника чи публічну демонстрацію відеограми або її примірника;
- б) публічне сповіщення виконання, зафіксованого у фонограмі чи відеограмі та їх примірниках, в ефір;
- в) публічне сповіщення виконання, зафіксованого у фонограмі чи відеограмі та їх примірниках, по проводах (через кабель).

2. Збирання винагороди за використання фонограм (відеограм), що зазначені у частині першій цієї статті, і контроль за їх правомірним використанням здійснюються визначеними Установою уповноваженими організаціям колективного управління. Зібрані кошти розподіляються між організаціям колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціям колективного управління. Одержана від уповноваженої організації винагорода розподіляється відповідною організацією колективного управління у таких пропорціях: виконавцям — 50 відсотків, виробникам фонограм (відеограм) — 50 відсотків.

3. Розмір винагороди за використання фонограм (відеограм), що зазначені у частині першій цієї статті, порядок та умови її виплати визначаються Кабінетом Міністрів України.

4. Особи, які використовують фонограми, відеограми чи їх примірники, повинні надавати організаціям, зазначеним у частині другій цієї статті, точні відомості щодо їх використання, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

Стаття 44. Строк дії суміжних прав

1. Майнові права виконавців охороняються протягом 50 років від дати першого запису виконання.

Особисті немайнові права виконавців, передбачені частиною першою статті 38 цього Закону, охороняються безстроково.

2. Права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом 50 років від дати першого опублікування фонограми (відеограми) або їх першого звукозапису (відеозапису), якщо фонограма (відеограма) не була опублікована протягом зазначеного часу.

3. Організації мовлення користуються наданими цим Законом правами протягом 50 років від дати першого публічного сповіщення передачі.

4. Закінчення строків захисту суміжних прав настає 1 січня року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені цією статтею строки захисту.

5. До спадкоємців виконавців і правонаступників виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконань, фонограм, відеограм, публічні сповіщення, а також право на одержання винагороди у межах установленого цією статтею строку.

Розділ IV. Управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав

Стаття 45. Способи управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав

Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть управляти своїми правами:

- а) особисто;
- б) через свого повіреного;
- в) через організацію колективного управління.

Стаття 46. Управління майновими правами через повіреного

Суб'єкт авторського права і (або) суміжних прав може доручити управління своїми майновими правами повіреному на підставі укладеного з ним договору-доручення. Здійснюючи управління майновими правами, ця особа діє у межах повноважень, переданих їй суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав.

Стаття 47. Забезпечення колективного управління майновими правами

1. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав можуть доручати управління своїми майновими правами організаціям колективного управління.

2. Організації колективного управління створюються суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав та мають статус юридичної особи згідно із законом.

3. Допускається утворення окремих організацій, які управляють певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, або організацій, які управляють різними майновими правами в інтересах різних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

4. Особи, які використовують твори, виконання, програми мовлення, примірники фонограм (відеограм), зобов'язані надавати організаціям колективного управління точний перелік використаних творів, виконань, примірників фонограм (відеограм), програм мовлення разом з документально підтвердженими даними про одержані прибутки від їх використання та повинні виплачувати організаціям колективного управління винагороду в передбачений термін і в обумовленому розмірі.

5. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав можуть також доручати управління своїми майновими правами на колективній основі відповідним державним організаціям, установчі документи яких передбачають здійснення таких функцій.

Стаття 48. Діяльність організацій колективного управління

1. Організація колективного управління після її державної реєстрації зобов'язана протягом 30 днів стати на облік в Установі. Про облік організацій колективного управління Установа здійснює публікацію у своєму офіційному бюлетені.

Організації колективного управління діють на основі статутів, що затверджуються в установленому порядку і в межах повноважень, одержаних від суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

2. Організації колективного управління не мають права займатися комерційною діяльністю чи використовувати будь-яким способом об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, доручених їм для управління. На діяльність таких організацій не поширюються обмеження, передбачені антимонопольним законодавством.

3. Повноваження на колективне управління майновими правами передаються організаціям колективного управління авторами та іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів, укладених у письмовій формі.

4. Організації колективного управління можуть управляти на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями, в тому числі й про взаємне представництво інтересів.

Організації колективного управління можуть доручати на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями управляти на колективній основі за кордоном майновими правами українських суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі й про взаємне представництво інтересів.

5. На основі одержаних повноважень організації колективного управління надають будь-яким особам шляхом укладання з ними договорів невиключні права на використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

6. Організація колективного управління має право вимагати від осіб, які використовують об'єкти авторського права і суміжних прав, надання їм документів, що містять точні відомості про використання зазначених об'єктів, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

7. Організація колективного управління зобов'язана надавати Установі таку інформацію:

- а) про зміни, що вносяться до статуту організації;
- б) про укладання двосторонніх чи багатосторонніх договорів з іншими організаціями колективного управління, в тому числі іноземними;
- в) про управління майновими правами осіб, які не передали організації повноважень відповідно до частини третьої цієї статті;
- г) про рішення загальних зборів членів організації, що стосуються договорів управління правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав;
- д) про річний баланс, річний звіт, результати аудиторських перевірок;
- е) про осіб, уповноважених представляти організацію.

Стаття 49. Функції організацій колективного управління

1. Організації колективного управління повинні виконувати від імені суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і на основі одержаних від них повноважень такі функції:

- а) погоджувати з особами, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, розмір винагороди під час укладання договору;
- б) укладати договори про використання прав, переданих в управління. Умови цих договорів повинні відповідати положенням статей 31–33 цього Закону;
- в) збирати винагороду за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав у випадках та на підставах, передбачених цим Законом;
- г) розподіляти і виплачувати зібрану винагороду суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав, правами яких вона управляє, а також іншим суб'єктам прав відповідно до цього Закону;
- д) здійснювати інші дії, передбачені чинним законодавством, необхідні для охорони прав, управління якими здійснює організація.

2. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав, які не передали організаціям колективного управління повноважень на управління своїми правами, в тому числі щодо збирання винагороди, мають право вимагати від організацій колективного управління, які таку винагороду за використання їхніх творів і об'єктів суміжних прав зібрали, виплати цієї винагороди, а також вимагати вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання, які надаються організаціями колективного управління шляхом укладання договорів з особами, які використовують ці об'єкти.

3. Організації колективного управління мають право резервувати на своєму рахунку суми незапитаної винагороди, що надійшла їм від осіб, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав. Після трьох років від дня надходження на рахунок організації колективного управління відповідних сум суми незапитаної винагороди можуть бути використані для чергових виплат суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав або спрямовані на інші цілі, передбачені їх статутами, в інтересах суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Розділ V. Захист авторського права і суміжних прав

Стаття 50. Порушення авторського права і суміжних прав

Порушенням авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, є:

- а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, визначені статтями 14 і 38 цього Закону, та їх майнові права, визначені статтями 15, 39, 40 і 41 цього Закону, з урахуванням передбачених статтями 21–25, 42 і 43 цього Закону обмежень майнових прав;

- б) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав — опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;
- в) плагіат — оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;
- г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;
- д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;
- е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;
- є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;
- ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Стаття 51. Порядок захисту авторського права і суміжних прав

Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Стаття 52. Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав

1. За захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції.

При порушеннях будь-якою особою авторського права і (або) суміжних прав, передбачених статтею 50 цього Закону, недотриманні передбачених договором умов використання творів і (або) об'єктів суміжних прав, використанні творів і об'єктів суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням інформації і (або) документів про управління правами чи створенні загрози неправомірного використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав та інших порушеннях особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають право:

- а) вимагати визнання та поновлення своїх прав;
- б) звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;
- в) подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- г) подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;
- д) вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі припинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, в порядку, передбаченому Митним кодексом України;
- е) брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- є) вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;
- ж) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;
- з) вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав.

2. Суд має право постановити рішення чи ухвалу про:

- а) відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права і (або) суміжних прав, з визначенням розміру відшкодування;
- б) відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права і (або) суміжних прав;
- в) стягнення із порушника авторського права і (або) суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення;
- г) виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат, замість відшкодування збитків або стягнення доходу;

- д) заборону опублікування творів, їх виконань чи постановок, випуску примірників фонограм, відеограм, їх сповіщення, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення, публікацію у пресі інформації про допущене порушення тощо, якщо у ході судового розгляду буде доведено факт порушення авторського права і (або) суміжних прав або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав;
- е) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, інформацію про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів та об'єктів суміжних прав, засобів обходу технічних засобів та про канали розповсюдження.

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, права якої порушено, а також для відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової і моральної шкоди, завданої особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, а також із можливого доходу, який могла б одержати ця особа. У розмір збитків, завданих особі, права якої порушено, додатково можуть бути включені судові витрати, понесені цією особою, а також витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката.

При визначенні компенсації, яка має бути виплачена замість відшкодування збитків чи стягнення доходу, суд зобов'язаний у встановлених пунктом «г» цієї частини межах визначити розмір компенсації, враховуючи обсяг порушення та (або) наміри відповідача.

3. Суд може постановити рішення про накладення на порушника штрафу у розмірі 10 відсотків суми, присудженої судом на користь позивача. Сума штрафів передається у встановленому порядку до Державного бюджету України.

4. Суд може постановити рішення про вилучення чи конфіскацію всіх контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту. Це стосується також усіх кліше, матриць, форм, оригіналів, магнітних стрічок, фотонегативів та інших предметів, за допомогою яких відтворюються примірники творів, фонограм, відеограм, програм мовлення, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх відтворення і для виготовлення засобів обходу технічних засобів захисту.

За рішенням суду вилучені контрафактні примірники творів (у тому числі комп'ютерні програми і бази даних), фонограм, відеограм, програм мовлення на вимогу особи, яка є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і права якої порушено, можуть бути передані цій особі. Якщо ця особа не

вимагає такої передачі, то контрафактні примірники підлягають знищенню, а матеріали і обладнання, що використовувалися для відтворення контрафактних примірників, підлягають відчуженню із перерахуванням виручених коштів до Державного бюджету України.

Стаття 53. Способи забезпечення позову у справах про порушення авторського права і суміжних прав

1. До завершення розгляду справи по суті суддя одноособово має право винести ухвалу про заборону відповідачеві, щодо якого є достатні підстави вважати, що він є порушником авторського права і (або) суміжних прав, вчиняти до винесення рішення чи ухвали суду певні дії, а саме: виготовлення, відтворення, продаж, здавання в майновий найм, прокат, ввезення на митну територію України та інше передбачене цим Законом використання, а також транспортування, зберігання або володіння з метою введення в цивільний обіг примірників творів, у тому числі комп'ютерних програм і баз даних, а також записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, і засобів обходу технічних засобів захисту.

2. За наявності достатніх даних про вчинення такого порушення авторського права і (або) суміжних прав, за яке відповідно до закону передбачена кримінальна відповідальність, орган дізнання, слідства або суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення розшуку і накладення арешту на:

- а) примірники творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, а також засоби обходу технічних засобів захисту;
- б) матеріали й обладнання, призначені для їх виготовлення і відтворення;
- в) документи, рахунки та інші предмети, що можуть бути доказом вчинення протиправних дій.

3. У разі, якщо відповідач по справі порушення авторського права і (або) суміжних прав відмовляє у доступі до необхідної інформації чи не забезпечує її надання у прийнятний строк, робить перешкоди у здійсненні судових процедур, або з метою збереження відповідних доказів щодо інкримінованого порушення, особливо у випадку, коли будь-яке відстрочення може завдати непоправної шкоди особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, або коли є очевидний ризик того, що доказ буде знищено, суд або суддя одноособово мають право за заявою заявника застосувати тимчасові заходи до пред'явлення позову або до початку розгляду справи за участю іншої сторони (відповідача) шляхом:

- а) винесення ухвали про огляд приміщень, у яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права і (або) суміжних прав;
- б) накладення арешту і вилучення всіх примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм,

відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, засобів обходження технічних засобів захисту, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення;

- в) накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення (чи підтверджують наміри вчинення порушення) авторського права і (або) суміжних прав.

Заява про застосування тимчасових заходів розглядається тільки за участю заявника у дводенний строк з дня її подання.

Ухвала суду про застосування тимчасового заходу підлягає негайному виконанню органом державної виконавчої служби за участю заявника.

До прийняття ухвали про застосування тимчасових заходів, зазначених в абзаці першому цієї частини, суд має право вимагати від заявника обґрунтування того, що він є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і що ці права порушені або невідворотно будуть порушені, а також видати заявнику судову ухвалу щодо внесення застави або еквівалентної гарантії, достатньої для того, щоб запобігти зловживанню тимчасовим заходом. Застава полягає у внесенні на депозит суду заявником чи іншими особами грошей чи передачі інших матеріальних цінностей. Розмір застави (гарантії) визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути меншим від 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більшим від розміру заявленої шкоди.

У разі застосування визначених в абзаці першому цієї частини тимчасових заходів відповідач має право вимагати їх зміни чи скасування, а заявник зобов'язаний подати позов до суду про захист порушених авторських чи суміжних прав не пізніше 15 календарних днів від дня застосування тимчасового заходу.

Застава повертається повністю заявникові при відмові суду у прийнятті позову до розгляду чи задоволенні позову повністю або частково. У противному разі застава звертається на виконання рішення про компенсацію шкоди відповідачеві, завданої застосуванням тимчасових заходів.

При скасуванні визначених в абзаці першому цієї частини тимчасових заходів або якщо при розгляді справи з'ясується відсутність факту порушення чи загрози порушення авторського права і (або) суміжних прав, суд має право на клопотання відповідача прийняти судові рішення щодо надання відповідачу належної компенсації позивачем за будь-яку шкоду, завдану цими заходами.

Розділ VI. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування і застосовується до правовідносин, які виникли після набрання ним чинності.

2. Кабінету Міністрів України у чотиримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом подати до Верховної Ради України свої пропозиції щодо внесення змін до законів України у зв'язку з прийняттям цього Закону, а також прийняти необхідні нормативно-правові акти і привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

3. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

4. Установити, що починаючи з дня набрання чинності цим Законом строки охорони авторського права, передбачені статтею 28 і частинами першою і другою статті 44 цього Закону, застосовуються у всіх випадках, коли 50-річний строк дії авторського права після смерті автора або строк дії суміжних прав не закінчився до дня набрання чинності цим Законом.

5. Установити, що цей Закон застосовується до виконань і фонограм, створених чи вперше опублікованих до дня набрання чинності цим Законом, якщо на цей день не минуло 50 років після їх першого запису або опублікування.

6. Установити, що об'єкти авторського права і суміжних прав, які є предметом міжнародного договору, до якого Україна приєдналася і згоду на обов'язковість якого дала Верховна Рада України, і які створені чи вперше опубліковані до дня набрання чинності цим Законом, підлягають захисту за цим Законом від дня набрання ним чинності, якщо на цей день зазначені об'єкти не стали суспільним надбанням в країні походження у зв'язку із закінченням строку їх охорони в цій країні.

7. Визнати такою, що втратила чинність, Постанову Верховної Ради України від 23 грудня 1993 року «Про порядок введення в дію Закону України «Про авторське право і суміжні права» (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 13, ст. 65).

8. У статті 2 Закону України «Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року)» (Відомості Верховної Ради України, 1995 р., № 21, ст. 155) виключити слова «повідомивши при цьому, що дія зазначеної Конвенції не поширюється на твори, які на дату набрання чинності цієї Конвенцією для України вже є на її території суспільним надбанням».

9. Доручити Міністерству закордонних справ України повідомити Генеральному директору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про те, що стаття 18 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року) від дня набрання чинності цим Законом діє на території України в повному обсязі.

10. Доповнити абзац другий Закону України «Про приєднання до Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року» (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 32, ст. 265) реченням такого змісту: «З метою виконання вимог зазначеної Конвенції поширити, на взаємній основі, національний режим захисту суміжних прав, передбачений Законом України «Про авторське право і суміжні права», на виробників фонограм з країн-учасниць Конвенції та їхні фонограми, якщо строк охорони цих фонограм не закінчився в країні походження».

11. Доручити Міністерству закордонних справ України повідомити Генеральному Секретарю Організації Об'єднаних Націй про доповнення Закону України «Про приєднання до Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року».

Додаток Б

ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ОХОРОНУ ПРАВ НА ВИНАХОДИ І КОРИСНІ МОДЕЛІ

(№ 3687-ХІІ від 15.12.1993

зі змінами й доповненнями, внесеними Законами України
№ 1771-ІІІ від 01.06.2000 і № 2188-ІІІ від 21.12.2000)

Розділ І. Загальні положення

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

Установа — центральний орган виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності;

Апеляційна палата — колегіальний орган Установи для розгляду заперечень проти рішень Установи щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності;

винахід — технологічне (технічне) вирішення, що відповідає умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню і промисловій придатності);

корисна модель — нове і промислово придатне конструктивне виконання пристрою;

секретний винахід (секретна корисна модель) — винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесена до державної таємниці;

службовий винахід (корисна модель) — винахід (корисна модель), створений працівником:

у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачене інше;

з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва й обладнання роботодавця;

службові обов'язки — зафіксовані в трудових договорах (контрактах), посадових інструкціях функціональні обов'язки працівника, що передбачають виконання робіт, які можуть привести до створення винаходу (корисної моделі);

доручення роботодавця — видане працівникові в письмовій формі завдання, яке має безпосереднє відношення до специфіки діяльності підприємства або діяльності роботодавця й може привести до створення винаходу (корисної моделі);

роботодавець — особа, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом);

винахідник — фізична особа, результат творчої праці якої визнано винаходом (корисною моделлю);

патент (патент на винахід, деклараційний патент на винахід, деклараційний патент на корисну модель, патент (деклараційний патент) на секретний винахід, деклараційний патент на секретну корисну модель) — охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель);

патент на винахід — різновид патенту, що видається за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід;

деклараційний патент на винахід — різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи та експертизи на локальну новизну заявки на винахід;

деклараційний патент на корисну модель — різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи заявки на корисну модель;

патент (деклараційний патент) на секретний винахід — різновид патенту, що видається на винахід, віднесений до державної таємниці;

деклараційний патент на секретну корисну модель — різновид патенту, що видається на корисну модель, віднесена до державної таємниці;

кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті) — експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності);

експертиза на локальну новизну — складова частина кваліфікаційної експертизи, що встановлює локальну новизну винаходу;

локальна новизна — новизна, що встановлюється за виданими в Україні патентами й поданими до Установи заявками на видачу патентів;

формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками) — експертиза, у ході якої встановлюється належність зазначеного в заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями), і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам;

ліцензія — дозвіл власника патенту (ліцензіара), що видається іншій особі (ліцензіату), на використання винаходу (корисної моделі) на певних умовах;

особа — фізична або юридична особа;

заявка — сукупність документів, необхідних для видачі Установою патенту (деклараційного патенту) на винахід чи деклараційного патенту на корисну модель;

заявник — особа, яка подала заявку;

пріоритет заявки (пріоритет) — першість у поданні заявки;

дата пріоритету — дата подання заявки до Установи чи до відповідного органу держави-учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності, за якою заявлено пріоритет;

міжнародна заявка — заявка, подана згідно з Договором про патентну кооперацію;

Реєстр — Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на винаходи, Державний реєстр деклараційних патентів України на корисні моделі, Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи, Державний реєстр деклараційних патентів України на секретні корисні моделі;

заклад експертизи — уповноважений Установою державний заклад (підприємство, організація) для розгляду і проведення експертизи заявок;

державна система правової охорони інтелектуальної власності — Установа й сукупність експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших відповідної спеціалізації державних закладів, що входять до сфери управління Установи.

Стаття 2. Законодавство України про охорону прав на винаходи (корисні моделі)

Законодавство України про охорону прав на винаходи (корисні моделі) базується на Конституції України і складається із цього Закону, законів України «Про власність», «Про державну таємницю» та інших нормативно-правових актів.

Стаття 3. Повноваження Установи у сфері охорони прав на винаходи (корисні моделі)

1. Установа забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони прав на винаходи й корисні моделі, для чого:

організовує приймання заявок, проведення їх експертизи, приймає рішення щодо них;

видає патенти на винаходи й корисні моделі, забезпечує їх державну реєстрацію;

забезпечує опублікування офіційних відомостей про винаходи і корисні моделі;

здійснює міжнародне співробітництво у сфері правової охорони інтелектуальної власності і представляє інтереси України з питань охорони прав на винаходи й корисні моделі в міжнародних організаціях, відповідно до чинного законодавства;

приймає в установленому порядку нормативно-правові акти в межах своїх повноважень;

організовує інформаційну й видавничу діяльність у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

організовує науково-дослідні роботи з удосконалення законодавства та організації діяльності у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

організовує роботу щодо перепідготовки кадрів державної системи правової охорони інтелектуальної власності;

доручає закладам, що входять до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, відповідно до їх спеціалізації, виконувати окремі завдання, що визначені цим Законом, Положенням про Установу, іншими нормативно-правовими актами у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

виконує інші функції відповідно до Положення про неї, затвердженого в установленому порядку.

2. Фінансування діяльності Установи провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України.

Стаття 4. Міжнародні договори

Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про винаходи (корисні моделі), то застосовуються правила міжнародного договору, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 5. Права іноземних осіб та осіб без громадянства

1. Іноземні особи та особи без громадянства мають рівні з особами України права, передбачені цим Законом, відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Іноземні особи та особи без громадянства, які проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України, у відносинах з Установою реалізують свої права через представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), зареєстрованих відповідно до закону.

Розділ II. Правова охорона винаходів (корисних моделей)

Стаття 6. Умови надання правової охорони

1. Правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам патентоздатності.

2. Об'єктом винаходу може бути:

продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин тощо); спосіб; застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням.

Об'єктом корисної моделі може бути конструктивне виконання пристрою.

3. Згідно з цим Законом не можуть одержати правову охорону:

відкриття, наукові теорії та математичні методи; методи організації та управління господарством; плани, умовні позначення, розклади, правила; методи виконання розумових операцій; комп'ютерні програми; результати художнього конструювання; топографії інтегральних мікросхем; сорти рослин і породи тварин тощо.

4. Пріоритет, авторство і право власності на винахід засвідчуються патентом (деклараційним патентом).

Пріоритет, авторство і право власності на корисну модель засвідчуються деклараційним патентом.

Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії деклараційного патенту на винахід становить 6 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше ніж на 5 років.

Порядок подання клопотання та продовження строку дії патенту в цьому випадку визначається Установою.

Строк дії деклараційного патенту на корисну модель становить 10 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід і деклараційного патенту на секретну корисну модель дорівнює строку засекречування винаходу (корисної моделі), але не може бути довшим від визначеного за цим Законом строку дії охорони винаходу (корисної моделі).

Дія патенту припиняється достроково за умов, викладених у статті 32 цього Закону.

5. Обсяг правової охорони, що надається, визначається формулою винаходу (корисної моделі). Тлумачення формули повинно здійснюватися в межах опису винаходу (корисної моделі) та відповідних креслень.

6. Дія патенту (деклараційного патенту), виданого на спосіб одержання продукту, поширюється і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом.

Стаття 7. Умови патентоздатності винаходу, корисної моделі

1. Винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним.

2. Корисна модель відповідає умовам патентоздатності, якщо вона є новою і промислово придатною.

3. Винахід (корисна модель) визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Об'єкти, що є частиною рівня техніки, для визначення новизни винаходу повинні враховуватися лише окремо.

4. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

5. Рівень техніки включає також зміст будь-якої заявки на видачу в Україні патенту (у тому числі міжнародної заявки, у якій зазначена Україна) у тій редакції, у якій цю заявку було подано спочатку, за умови, що дата її подання (а якщо заявлено пріоритет, то дата пріоритету) передреє тій даті, яка зазначена в частині четвертій цієї статті, і що вона була опублікована на цю дату чи після цієї дати.

6. На визнання винаходу (корисної моделі) патентоздатним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. При цьому обов'язок доведення обставин розкриття інформації покладається на особу, заінтересовану в застосуванні цієї частини.

7. Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не випливає явно із рівня техніки. При оцінці винахідницького рівня зміст заявок, зазначених у частині п'ятій цієї статті, до уваги не береться.

8. Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

Розділ III. Право на одержання патенту

Стаття 8. Право винахідника

1. Право на одержання патенту має винахідник, якщо інше не передбачено цим Законом.

2. Винахідники, які спільно створили винахід (корисну модель), мають однакові права на одержання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними.

3. У разі перегляду умов угоди щодо складу винахідників Установа за спільним клопотанням осіб, зазначених у заявці як винахідники, а також осіб, що є винахідниками, але не зазначені у заявці як винахідники, вносить зміни до відповідних документів у порядку, що встановлюється Установою.

4. Не визнаються винахідниками фізичні особи, які не внесли особистого творчого внеску у створення винаходу (корисної моделі), а надали винахіднику (винахідникам) тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при його створенні і (або) оформленні заявки.

5. Винахіднику належить право авторства, яке є невід'ємним особистим правом і охороняється безстроково.

Винахідник має право на присвоєння свого імені створеному ним винаходу (корисній моделі).

Стаття 9. Право роботодавця

1. Право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) має роботодавець винахідника.

2. Винахідник подає роботодавцю письмове повідомлення про створений ним службовий винахід (корисну модель) з описом, що розкриває суть винаходу (корисної моделі) достатньо ясно й повно.

3. Роботодавець повинен протягом чотирьох місяців від дати одержання від винахідника повідомлення подати до Установи заявку на одержання патенту чи передати право на його одержання іншій особі або прийняти рішення про збереження службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації. У цей же строк роботодавець повинен укласти з винахідником письмовий договір щодо розміру та умови виплати йому (його правонаступнику) винагороди відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі) і (або) іншої вигоди, яка може бути одержана роботодавцем.

4. Якщо роботодавець не виконає зазначених у частині третій цієї статті вимог у встановлений строк, то право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) переходить до винахідника або його правонаступника. У цьому випадку за роботодавцем залишається переважне право на придбання ліцензії.

5. Строк збереження роботодавцем чи його правонаступником службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації у разі його невикористання не повинен перевищувати чотирьох років. У протилежному випадку право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) переходить до винахідника чи його правонаступника.

6. Спори щодо умов одержання винахідником службового винаходу (корисної моделі) винагороди та її розміру вирішуються у судовому порядку.

Стаття 10. Право правонаступника

Право на одержання патенту має відповідно правонаступник винахідника або роботодавця.

Стаття 11. Право першого заявника

Якщо винахід (корисну модель) створено двома чи більше винахідниками незалежно один від одного, то право на одержання патенту (деклараційного патенту) на цей винахід чи деклараційного патенту на корисну модель належить заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання до Установи або, якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату пріоритету, за умови, що вказана заявка не вважається відкликаною, не відкликана або за якою не прийнято рішення про відмову у видачі патенту.

Розділ IV. Порядок одержання патенту

Стаття 12. Заявка

1. Особа, яка бажає одержати патент (деклараційний патент) і має на це право, подає до Установи заявку.

2. За дорученням заявника заявку може бути подано через представника у справах інтелектуальної власності або іншу довірену особу.

3. Віднесення інформації, яка міститься в заявці, до державної таємниці здійснюється згідно із Законом України «Про державну таємницю» та прийнятими на його основі нормативними актами.

Якщо винахід (корисну модель) створено з використанням інформації, зареєстрованої у Зводі відомостей, що становлять державну таємницю України, чи цей винахід (корисна модель) згідно із Законом України «Про державну таємницю» може бути віднесений до державної таємниці, то заявка подається до Установи через режимно-секретний орган заявника чи через компетентний орган місцевої державної адміністрації за місцем знаходження (для юридичних осіб) або місцем проживання (для фізичних осіб). До заявки додається пропозиція заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі)

до державної таємниці з посиланням на відповідні положення Закону України «Про державну таємницю».

4. Заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдиності винаходу).

Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі (вимога єдиності корисної моделі).

5. Заявка складається українською мовою й повинна містити:

заяву про видачу патенту на винахід з проведенням кваліфікаційної експертизи чи деклараційного патенту на винахід (корисну модель); опис винаходу (корисної моделі); формулу винаходу (корисної моделі); креслення (якщо на них є посилання в описі); реферат.

6. У заяві про видачу патенту (деклараційного патенту) необхідно вказати заявника (заявників) і його (їх) адресу, а також винахідника (винахідників).

Винахідник має право вимагати, щоб його не згадували як винахідника даного винаходу (корисної моделі) у будь-якій публікації Установи, зокрема у відомостях про заявку чи патент.

7. Опис винаходу (корисної моделі) повинен викладатися у визначеному порядку й розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

8. Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його суть, базуватися на описі й викладатися у визначеному порядку ясно і стисло.

9. Реферат складається лише для інформаційних цілей. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки.

10. Інші вимоги до документів заявки визначаються Установою відповідно до цього Закону.

11. За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Установи разом із заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки.

Зазначений строк може бути продовжений, але не більше ніж на шість місяців. За продовження строку сплачується збір.

Стаття 13. Дата подання заявки

1. Датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів, що містять принаймні:

заяву в довільній формі про видачу патенту (деклараційного патенту), викладену українською мовою; відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою; матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), і частину матеріалу, яку можна прийняти за формулу винаходу (корисної моделі), викладені українською або іншою мовою. Якщо опис і формулу винаходу (корисної моделі) виконано іншою мовою, то для збереження дати подання заявки їх переклад українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

2. Якщо Установа вважає, що на момент одержання матеріали заявки не відповідають вимогам частини першої цієї статті, то вона повідомляє про це заявника.

Для внесення змін до матеріалів надається 2 місяці від дати одержання заявником повідомлення Установи. Якщо у цей строк невідповідність буде усунуто, то датою подання заявки буде дата одержання Установою виправлених матеріалів. У протилежному випадку заявка вважається неподаною, про що заявникові надсилається повідомлення.

Якщо в заявці, що містить матеріали, зазначені в частині першій цієї статті, є посилання на креслення, але таке креслення не надійшло до Установи на дату одержання ним заявки, Установа повідомляє про це заявника і пропонує на його вибір надіслати креслення чи виключити посилання на нього в заявці.

Якщо протягом 2 місяців від дати одержання заявником повідомлення Установи креслення надійде до Установи, датою подання заявки буде дата одержання його Установою. Якщо в цей же строк заявник не зробить запропонованого йому вибору, заявка вважається неподаною, про що заявникові надсилається повідомлення.

Рішення про встановлення дати подання заявки Установа надсилає заявнику після надходження відповідно до частини одинадцятої статті 12 цього Закону документа про сплату збору за подання заявки. У разі порушення вимог частини одинадцятої статті 12 цього Закону зазначене рішення не надсилається, а заявка вважається відкликаною.

Стаття 14. Міжнародна заявка

1. Міжнародна заявка приймається до розгляду за національною процедурою за умови надходження її до Установи не пізніше 21 місяця, а в разі проведення міжнародної попередньої експертизи — не пізніше 31 місяця від дати пріоритету.

Переклад міжнародної заявки українською мовою й документ про сплату збору за подання заявки повинні надійти разом із заявкою або протягом 2 місяців після зазначених строків.

Строк надходження перекладу міжнародної заявки й документа про сплату збору може бути продовжений до 6 місяців від дати надходження міжнародної заявки. За продовження строку сплачується збір.

2. Установа надсилає заявнику повідомлення про прийняття міжнародної заявки до розгляду за умови виконання вимог частини першої цієї статті.

3. Якщо принаймні одну із зазначених у частині першій цієї статті умов не виконано в установленний строк, заявка не приймається до розгляду, про що заявникові надсилається повідомлення.

4. Установа публікує у своєму офіційному бюлетені визначені нею відомості про міжнародну заявку, прийняту до розгляду.

5. Міжнародна заявка розглядається в Установі згідно із цим Законом.

Стаття 15. Пріоритет

1. Заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий же винахід (корисну модель) протягом 12 місяців від дати подання попередньої заявки до Установи чи до відповідного органу держави-учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності, якщо на попередню заявку не заявлено пріоритет.

2. Заявник, який бажає скористатися правом пріоритету, протягом трьох місяців від дати подання заявки до Установи подає заяву про пріоритет з посиланням на дату подання й номер попередньої заявки та її копію, якщо ця заявка була подана в іноземній державі-учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності. У межах цього строку зазначені матеріали можуть бути змінені. Якщо ці матеріали подано несвоєчасно, право на пріоритет заявки вважається втраченим, про що заявникові надсилається повідомлення.

Строки, зазначені в частинах першій і другій цієї статті, пропущені заявником через непередбачені й незалежні від нього обставини, можуть бути продовжені на 2 місяці з дати закінчення зазначеного строку за умови сплати відповідного збору. Порядок продовження таких строків встановлюється Установою.

За необхідності Установа може зажадати переклад попередньої заявки українською мовою. Переклад повинен надійти до Установи протягом 2 місяців від дати одержання заявником запиту Установи. Якщо переклад не надійде в зазначений строк, то право на пріоритет заявки вважається втраченим, про що заявникові надсилається повідомлення.

Строк надходження перекладу попередньої заявки може бути продовжений до 6 місяців від дати одержання заявником запиту Установи. За продовження строку сплачується збір.

3. Щодо заявки в цілому чи окремого пункту формули винаходу (корисної моделі) може бути заявлено пріоритет кількох попередніх заявок. При цьому строки, початковою датою яких є дата пріоритету, обчислюються від найбільш ранньої дати пріоритету.

4. Пріоритет поширюється лише на ті ознаки винаходу (корисної моделі), які зазначені в попередній заявці, пріоритет якої заявлено.

5. Якщо деякі ознаки винаходу (корисної моделі) відсутні у формулі винаходу (корисної моделі), що викладена в попередній заявці, то для надання права пріоритету достатньо, щоб в описі попередньої заявки були точно вказані ці ознаки.

6. Якщо за попередньою заявкою діловодство в Установі не завершено, то з надходженням заяви про пріоритет згідно з частиною другою цієї статті попередня заявка вважається відкликаною в частині, на яку заявлено пріоритет.

7. Пріоритет заявки, що виділена з попередньої на пропозицію Установи або за ініціативою заявника до прийняття рішення про видачу патенту (декларативного патенту) або рішення про відмову в його видачі (виділена заявка),

встановлюється за датою подання до Установи попередньої заявки, з якої її виділено, або, якщо за попередньою заявкою заявлено пріоритет, — за датою цього пріоритету за умови, що суть винаходу за виділеною заявкою не виходить за межі змісту попередньої заявки на дату її подання.

Стаття 16. Експертиза заявки

1. Експертиза заявки проводиться закладом експертизи відповідно до цього Закону і встановлених на його основі правил.

Під час проведення експертизи заклад експертизи надсилає заявнику повідомлення, запити й висновки. При цьому висновки закладу експертизи набувають статусу рішення Установи після їх затвердження Установою.

2. Заявник має право з власної ініціативи чи на запрошення закладу експертизи особисто або через свого представника брати участь у встановленому порядку в розгляді питань, що виникли під час проведення експертизи.

3. Заявник має право з власної ініціативи вносити до заявки виправлення й уточнення. Ці виправлення й уточнення не враховуються, якщо вони надійшли до закладу експертизи після одержання заявником рішення про видачу патенту (деклараційного патенту) або рішення про відмову в його видачі.

При публікації відомостей про заявку на видачу патенту на винахід зазначені виправлення й уточнення враховуються, якщо вони надійшли до закладу експертизи за 6 місяців до дати публікації.

За подання клопотання про внесення з ініціативи заявника виправлень і уточнень до заявки після одержання ним рішення про встановлення дати подання заявки сплачується збір.

4. Якщо заявником подано додаткові матеріали, то в процесі експертизи з'ясується, чи не виходять вони за межі розкритої в поданій заявці суті винаходу (корисної моделі).

Додаткові матеріали виходять за межі розкритої в поданій заявці суті винаходу (корисної моделі), якщо вони містять ознаки, які необхідно включити до формули винаходу (корисної моделі).

Додаткові матеріали в частині, що виходить за межі розкритої в поданій заявці суті винаходу (корисної моделі), не враховуються під час розгляду заявки і можуть бути оформлені заявником як самостійна заявка.

5. До встановлення дати подання заявки здійснюється її попередній розгляд. У ході попереднього розгляду заявка, яка не містить пропозиції заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, розглядається на предмет наявності в ній матеріалів, які можуть бути віднесені, згідно із Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, до державної таємниці.

У разі наявності в заявці таких відомостей, а також якщо заявка містить пропозицію заявника про віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, то визначається Державний експерт з питань таємниць (далі — Державний експерт), до компетенції якого належить розгляд таких питань. Цьому експерту надсилаються матеріали заявки для при-

йняття рішення щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці.

Державний експерт надсилає своє рішення разом з матеріалами заявки до Установи протягом місяця від дати одержання ним матеріалів заявки.

Строк, протягом якого може діяти рішення про віднесення інформації, викладеної у заявці, до державної таємниці, встановлюється Державним експертом з урахуванням ступеня секретності інформації.

Якщо Державний експерт прийняв рішення про віднесення заявленого винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, він визначає коло осіб, які можуть мати доступ до нього, і весь наступний розгляд заявки в Установі здійснюється в режимі секретності.

Про рішення Державного експерта Установа повідомляє в місячний строк заявника. Якщо в заявці не було пропозиції заявника про віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, а Державний експерт відніс винахід (корисну модель) до державної таємниці, то заявник, у разі незгоди, може подати до Установи мотивоване клопотання про розсекречування матеріалів заявки чи оскаржити рішення Державного експерта до суду.

6. Розгляд заявки починається з дати її подання відповідно до статті 13 цього Закону.

7. Після подання заявки та за наявності документа про сплату збору за її подання проводиться формальна експертиза заявки, під час якої:

а) визначається, чи належить об'єкт, що заявляється, до об'єктів, зазначених у частині другій статті 6 цього Закону, і чи немає його серед об'єктів, зазначених у частині третій статті 6 цього Закону;

б) заявка перевіряється на відповідність вимогам статті 12 цього Закону.

Перше повідомлення заявникові щодо формальної експертизи, яким може бути повідомлення про завершення формальної експертизи чи вимога про внесення змін до матеріалів заявки, повинно бути надіслане не пізніше 6 місяців від встановленої дати подання заявки.

8. Якщо заявка не відповідає вимогам частин другої і третьої статті 6 цього Закону, то Установа надсилає заявнику рішення про відмову у видачі патенту (деклараційного патенту).

Якщо заявка не відповідає вимогам статті 12 цього Закону або документ про сплату збору за подання заявки не надійшов, то про це повідомляється заявнику в письмовій формі.

При порушенні вимоги єдиності винаходу (корисної моделі) заявнику пропонується повідомити, який винахід (корисну модель) слід розглядати, і в разі необхідності внести уточнення до заявки. При цьому інші винаходи (корисні моделі) можуть бути оформлені окремими заявками.

Для внесення змін до матеріалів заявнику надається два місяці від дати одержання ним повідомлення закладу експертизи. Якщо за цей строк вимогу єдиності не буде виконано, то заклад експертизи при проведенні формальної експертизи бере до уваги винахід (корисну модель), зазначений у формулі

першим. Якщо за цей же строк не будуть усунуті інші невідповідності й заявник не подасть клопотання про його продовження, заявнику надсилається рішення про відмову у видачі патенту.

9. Якщо заявка на видачу патенту на винахід відповідає вимогам статті 12 цього Закону, заявнику надсилається, за наявності документа про сплату збору з подання заявки, повідомлення про завершення формальної експертизи і про можливість проведення кваліфікаційної експертизи заявки.

10. Якщо заявка на видачу деклараційного патенту на винахід відповідає вимогам статті 12 цього Закону, заклад експертизи, за наявності документа про сплату відповідного збору за подання заявки, розпочинає проведення експертизи заявки на локальну новизну.

При позитивному результаті експертизи на локальну новизну Установа надсилає заявнику рішення про видачу деклараційного патенту на винахід. У протилежному випадку заявнику надсилається рішення про відмову у видачі деклараційного патенту.

11. Якщо заявка на видачу деклараційного патенту на корисну модель відповідає вимогам статті 12 цього Закону, за наявності документа про сплату збору за подання заявки, заявнику надсилається рішення про видачу деклараційного патенту на корисну модель.

12. По закінченні 18 місяців від дати подання заявки на видачу патенту на винахід, а якщо заявлено пріоритет, то від дати її пріоритету, Установа публікує у своєму офіційному бюлетені визначені нею відомості про заявку за умови, що вона не відкликана, не вважається відкликаною або за нею не прийнято рішення про відмову у видачі патенту.

За клопотанням заявника Установа публікує відомості про заявку раніше зазначеного строку.

Після публікації відомостей про заявку будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки в установленому порядку.

У разі виявлення в опублікованих відомостях очевидних помилок заявник має право подати клопотання про їх виправлення.

Відомості про заявку на видачу деклараційного патенту на винахід (корисну модель) не публікуються.

Відомості про заявки, щодо яких Державний експерт прийняв рішення про віднесення їх до державної таємниці, не публікуються.

13. За клопотанням будь-якої особи та за наявності документа про сплату збору за проведення кваліфікаційної експертизи заявки на видачу патенту на винахід проводиться зазначена експертиза, під час якої перевіряється відповідність заявленого винаходу умовам патентоздатності відповідно до статті 7 цього Закону.

Заявник може подати зазначене клопотання протягом трьох років від дати подання заявки. Якщо це клопотання не надійде до Установи у встановлений строк, заявка вважається відкликаною.

Інша особа може подати зазначене клопотання після публікації відомостей про заявку на винахід, але не пізніше трьох років від дати подання заявки. При цьому вона не бере участі у вирішенні питань щодо заявки. Кваліфікаційна експертиза проводиться за умови сплати відповідного збору. Експертний висновок за результатами кваліфікаційної експертизи надсилається цій особі.

14. Під час кваліфікаційної експертизи заявки на винахід заклад має право зажадати від заявника додаткові матеріали, без яких проведення експертизи неможливе, а також запропонувати змінити формулу винаходу.

Заявник має право протягом місяця від дати одержання ним запиту закладу експертизи зажадати від нього копії патентних матеріалів, що протиставлені заявці. Копії таких матеріалів надаються заявнику протягом місяця.

Додаткові матеріали повинні бути подані заявником протягом 2 місяців від дати одержання ним запиту або копій патентних матеріалів, що протиставлені заявці.

Якщо заявник у встановлений строк не подасть матеріали на запит закладу експертизи або мотивоване клопотання щодо продовження цього строку, заявка вважається відкликаною.

На додаткові матеріали в частині, що виходить за межі розкритої в поданій заявці суті винаходу, поширюється порядок, визначений частиною четвертою цієї статті.

15. Якщо порушення вимоги єдиності винаходу було встановлено на стадії кваліфікаційної експертизи заявки, то експертиза проводиться у порядку, встановленому частиною восьмою цієї статті щодо вимоги єдиності винаходу.

16. Якщо за результатами кваліфікаційної експертизи заявки буде визначено, що винахід, суть якого виражено в запропонованій заявником формулі, відповідає умовам патентоздатності, заявнику надсилається рішення про видачу патенту на винахід. У протилежному випадку заявнику надсилається попереднє рішення про відмову в його видачі.

Протягом 2 місяців від дати одержання попереднього рішення про відмову у видачі патенту заявник може внести зміни до матеріалів заявки, подати додаткові матеріали, які не виходять за межі розкритої в заявці суті винаходу.

З урахуванням змін і додаткових матеріалів, поданих у зв'язку з одержанням заявником попереднього рішення про відмову у видачі патенту, заклад експертизи готує остаточний висновок про відповідність заявленого об'єкта вимогам патентоздатності, і Установа приймає рішення про видачу або про відмову у видачі патенту.

Якщо протягом 2 місяців від дати одержання попереднього рішення про відмову у видачі патенту на винахід заявник не вніс зміни й не подав додаткові матеріали, Установа приймає рішення про відмову у видачі патенту на винахід.

Рішення про видачу або про відмову у видачі патенту на винахід надсилається заявнику.

17. Заявник має право ознайомитися з усіма матеріалами, зазначеними в запиті або рішенні Установи. Копії патентних матеріалів, що їх зажадав заявник, надсилаються протягом місяця.

18. Перше повідомлення заявникові щодо кваліфікаційної експертизи, яким може бути рішення про видачу патенту, попереднє рішення про відмову у видачі патенту чи вимога про необхідність надання додаткових матеріалів, без яких проведення експертизи неможливе, повинно бути надіслане не пізніше 18 місяців від дати початку проведення кваліфікаційної експертизи. Датою початку проведення кваліфікаційної експертизи вважається дата отримання закладом експертизи клопотання про її проведення, а якщо це клопотання було отримане до завершення формальної експертизи, то дата завершення формальної експертизи.

19. Строки, передбачені для заявників частинами восьмою, тринадцятою, чотирнадцятою й шістнадцятою цієї статті, можуть бути продовжені в установленому порядку, але не більше ніж на 6 місяців. За подання клопотання про продовження строку сплачується збір.

20. Якщо заявник пропустив строк, передбачений частинами восьмою, тринадцятою, чотирнадцятою, шістнадцятою цієї статті, він може подати до закладу експертизи клопотання про поновлення пропущеного строку протягом 12 місяців від дати завершення пропущеного строку. Якщо заявник пропустив цей строк з поважних причин, то такий строк може бути поновлено. За поновлення пропущених строків сплачується збір.

Стаття 17. Відкликання заявки

Заявник має право відкликати заявку в будь-який час до дати одержання ним рішення про видачу патенту.

Стаття 18. Перетворення заявок

Заявник має право перетворити:

заявку на видачу патенту на винахід на заявку на видачу деклараційного патенту на винахід і навпаки в будь-який час до одержання ним рішення про видачу патенту (деклараційного патенту) або рішення про відмову в його видачі;

заявку на видачу патенту (деклараційного патенту) на винахід на заявку на видачу деклараційного патенту на корисну модель і навпаки в будь-який час до одержання ним рішення про видачу патенту (деклараційного патенту) або рішення про відмову в його видачі.

У цьому разі зберігається встановлена дата подання заявки, а якщо заявлено пріоритет, — дата її пріоритету.

Стаття 19. Конфіденційність заявки

З дати надходження заявки до Установи й до публікації відомостей про заявку або публікації відомостей про видачу патенту матеріали заявки вважаються конфіденційною інформацією. Доступ третьої особи до матеріалів заявки забороняється, за винятком випадків, коли такий доступ здійснюється за дозволом заявника або за рішенням компетентного органу.

Особи, винні в порушенні вимог щодо конфіденційності матеріалів заявки, несуть відповідальність, передбачену законами України.

Стаття 20. Заміна заявника

Заміна заявника здійснюється внаслідок передачі права на одержання патенту на підставі договору або застосування закону чи виконання рішення суду, внаслідок реорганізації чи ліквідації юридичної особи тощо. Заявник або особа, яка набула таких прав, подає до Установи заяву, до якої додається документ чи засвідчена копія документа, що є підставою для такої заміни. Якщо відбувається заміна не всіх заявників, заява про таку заміну повинна бути підписана всіма заявниками, які подавали заявку.

Заміна заявника може бути здійснена тільки до прийняття Установою рішення про видачу патенту.

Стаття 21. Тимчасова правова охорона

1. Опубліковані згідно з частиною дванадцятою статті 16 цього Закону відомості про заявку на патент на винахід надають заявнику тимчасову правову охорону в обсязі формули винаходу, з урахуванням якої вони опубліковані.

2. Заявник має право на одержання компенсації за завдані йому після публікації відомостей про заявку збитки від особи, яка дійсно знала чи одержала письмове повідомлення українською мовою із зазначенням номера заявки про те, що відомості про заявку на винахід, який нею використовується без дозволу заявника, опубліковані. Зазначена компенсація може бути одержана заявником тільки після одержання ним патенту.

3. Дія тимчасової правової охорони припиняється від дати публікації в офіційному бюлетені відомостей про видачу патенту на винахід чи повідомлення про припинення діловодства щодо заявки.

4. Дія тимчасової правової охорони за міжнародною заявкою починається від дати її публікації Установою на умовах, викладених у частині другій цієї статті.

Стаття 22. Реєстрація патенту

1. На підставі рішення про видачу патенту здійснюється державна реєстрація патенту, для чого вносяться відповідні відомості до Реєстру. Форма Реєстру та порядок його ведення визначаються в установленому порядку.

2. Державна реєстрація патенту (деклараційного патенту) на винахід та деклараційного патенту на корисну модель здійснюється за наявності документа про сплату державного мита за його видачу. Цей документ має надійти до закладу експертизи протягом 3 місяців від дати надходження до заявника рішення про видачу патенту. Зазначений строк може бути продовжений, але не більше ніж на 6 місяців. За подання клопотання про продовження строку сплачується збір.

3. Після внесення до Реєстру відомостей щодо патенту (деклараційного патенту) на винахід та деклараційного патенту на корисну модель будь-яка особа має право ознайомитися з ними в установленому законодавством порядку.

Ознайомлення з відомостями, внесеними до Реєстру, щодо патенту (декларційного патенту) на секретний винахід та декларційного патенту на секретну корисну модель здійснюється з дотриманням вимог Закону України «Про державну таємницю».

4. Внесені до Реєстру відомості можуть бути виправлені і (або) уточнені за ініціативою власника патенту або Установи.

До Реєстру за ініціативою власника патенту можуть бути внесені зміни згідно з установленим переліком можливих змін. За внесення до Реєстру змін щодо патенту (декларційного патенту) на винахід чи декларційного патенту на корисну модель сплачується збір.

Стаття 23. Публікації про видачу патенту

1. Одночасно з державною реєстрацією патенту (декларційного патенту) на винахід чи декларційного патенту на корисну модель Установа публікує у своєму офіційному бюлетені визначені в установленому порядку відомості про видачу патенту (декларційного патенту).

2. Не пізніше 3 місяців від дати опублікування відомостей про видачу патенту Установа публікує опис до патенту (декларційного патенту), що містить формулу та опис винаходу (корисної моделі), а також креслення, на яке є посилання в описі винаходу (корисної моделі).

3. Після публікації відомостей про видачу патенту (декларційного патенту) на винахід або декларційного патенту на корисну модель будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки в установленому порядку.

4. Відомості про видачу патенту (декларційного патенту) на секретний винахід і декларційного патенту на секретну корисну модель не публікуються.

Стаття 24. Оскарження рішення стосовно заявки

1. Заявник має право оскаржити будь-яке рішення чи неприйняття рішення Установою стосовно заявки до суду.

2. Заявник може подати в установленому порядку до Апеляційної палати заперечення на будь-яке рішення Установи стосовно заявки протягом 6 місяців від дати одержання ним рішення Установи чи копій патентних матеріалів, надісланих на його вимогу.

3. За подання заявником до Апеляційної палати заперечення сплачується збір.

4. Заперечення заявника проти рішення Установи розглядається Апеляційною палатою протягом 4 місяців від дати його надходження.

За результатами розгляду заперечення Апеляційна палата приймає рішення, що затверджується наказом Установи та надсилається заявнику.

До затвердження рішення Апеляційної палати, у місячний строк від дати його прийняття, керівник Установи може внести протест на це рішення, який має бути розглянутий протягом місяця. Рішення Апеляційної палати, прийняте за протестом, є остаточним і може бути скасоване лише судом.

5. Заявник може оскаржити затвержене Установою рішення Апеляційної палати в судовому порядку протягом 6 місяців від дати одержання рішення.

Стаття 25. Видача патенту

1. Видача патенту здійснюється Установою в місячний строк після його державної реєстрації.

Патент видається особі, яка має право на його одержання. Якщо право на одержання одного й того ж патенту мають кілька осіб, їм видається один патент.

Декларційний патент на винахід (корисну модель) видається під відповідальність його власника за відповідність винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності.

2. Форма патенту і зміст зазначених у ньому відомостей визначаються Установою.

3. До виданого патенту на вимогу його власника Установа вносить виправлення очевидних помилок з наступним повідомленням про це в офіційному бюлетені.

Стаття 26. Перетворення декларційного патенту

Власник декларційного патенту на винахід або його правонаступник з метою заміни декларційного патенту на винахід на патент на винахід може подати клопотання про проведення кваліфікаційної експертизи заявки, за якою видано декларційний патент. Таке клопотання повинно надійти до закладу експертизи не пізніше трьох років від дати подання заявки, за якою видано декларційний патент. За подання клопотання сплачується збір.

При прийнятті за результатами кваліфікаційної експертизи рішення про видачу патенту на винахід дія декларційного патенту на винахід припиняється від дати публікації відомостей про видачу патенту на винахід. Установа публікує відомості про припинення дії декларційного патенту в офіційному бюлетені. Строк дії патенту на винахід, виданого замість декларційного патенту на винахід, становить 20 років від дати подання заявки на декларційний патент на винахід.

Якщо кваліфікаційна експертиза, що проводиться за клопотанням про перетворення декларційного патенту на винахід на патент на винахід, не завершиться до кінця строку дії декларційного патенту й будь-яка особа після цієї дати почне використовувати винахід чи здійснить значні й серйозні приготування до його використання, у разі видачі патенту на винахід за заявкою, за якою раніше було видано декларційний патент, вона може й далі використовувати винахід в обсязі здійснених приготувань без виплати компенсації власникові патенту на винахід.

Якщо в результаті проведення кваліфікаційної експертизи заявки прийнято рішення про відмову у видачі патенту на винахід, декларційний патент на ви-

нахід вважається таким, що не набрав чинності від дати публікації відомостей про його видачу, про що Установа публікує відомості в офіційному бюлетені.

Стаття 27. Розсекречування секретного винаходу (корисної моделі)

1. Власник патенту на секретний винахід (корисну модель) має право внести відповідному Державному експертові пропозицію про розсекречування винаходу (корисної моделі) чи зміну встановленого ступеня секретності. Державний експерт у цьому випадку повинен розглянути пропозицію і дати письмову відповідь протягом місяця від дати одержання пропозиції.

2. Зміна ступеня секретності винаходу (корисної моделі) чи його розсекречування здійснюється за рішенням відповідного Державного експерта на пропозицію власника патенту у зв'язку із закінченням строку дії рішення про віднесення інформації про винахід (корисну модель) до державної таємниці або на підставі рішення суду.

3. Власник патенту (декларційного патенту) на секретний винахід чи декларційного патенту на секретну корисну модель протягом одного року від дати одержання ним рішення Державного експерта про розсекречування винаходу (корисної моделі) має право подати до Установи клопотання про видачу патенту (декларційного патенту) на винахід на строк, що залишився до закінчення дії патенту (декларційного патенту) на секретний винахід чи декларційного патенту на секретну корисну модель. У цьому випадку Установа вносить відповідні зміни до Реєстру, здійснює публікацію про видачу і видає патент (декларційний патент) згідно зі статтями 22, 23 і 25 цього Закону, за умови сплати відповідних зборів й державного мита.

Розділ V. Права та обов'язки, що впливають з патенту

Стаття 28. Права, що впливають з патенту

1. Права, що впливають з патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу.

Права, що впливають з патенту (декларційного патенту) на секретний винахід чи з декларційного патенту на секретну корисну модель, діють від дати внесення інформації про нього до відповідного Реєстру.

2. Патент надає його власнику виключне право використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Використання секретного винаходу (корисної моделі) власником патенту має здійснюватися з додержанням вимог Закону України «Про державну таємницю» та за погодженням із Державним експертом.

Взаємовідносини при використанні винаходу (корисної моделі), патент на який належить кільком особам, визначаються угодою між ними. У разі відсутності такої угоди кожний власник патенту може використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, але жоден з них не має права давати дозвіл

(видавати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) та передавати право власності на винахід (корисну модель) іншій особі без згоди інших власників патенту.

Використанням винаходу (корисної моделі) визнається:

виготовлення, пропонування для продажу, застосування або ввезення, зберігання, інше введення в господарський обіг у зазначених цілях продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі);

застосування способу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей спосіб, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним;

пропонування для продажу, введення в господарський обіг, застосування або ввезення чи зберігання в зазначених цілях продукту, виготовленого безпосередньо способом, що охороняється патентом.

Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або ознаку, еквівалентну їй.

Спосіб, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу, або ознаку, еквівалентну їй.

3. Виключні права власника патенту (декларційного патенту) на секретний винахід і декларційного патенту на секретну корисну модель обмежуються Законом України «Про державну таємницю» і відповідними рішеннями Державного експерта.

Власник патенту (декларційного патенту) на секретний винахід чи декларційного патенту на секретну корисну модель має право на одержання від державного органу, визначеного Кабінетом Міністрів України, грошової компенсації на покриття витрат за сплату зборів, передбачених цим Законом.

Спори щодо розмірів і порядку виплати грошової компенсації вирішуються в судовому порядку.

4. Власник патенту може використовувати попереджувальне маркування із зазначенням номера патенту на продукті чи на упаковці продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу.

5. Патент надає його власнику право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель) без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно з цим Законом порушенням прав, що надаються патентом.

6. Власник патенту може передавати на підставі договору право власності на винахід (корисну модель) будь-якій особі, яка стає його правонаступником, а щодо секретного винаходу (корисної моделі) — тільки за погодженням із Державним експертом.

7. Власник патенту надає будь-якій особі дозвіл (видає ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) на підставі ліцензійного договору, а щодо секретного винаходу (корисної моделі) такий дозвіл надається тільки за погодженням із Державним експертом.

За ліцензійним договором власник патенту (ліцензіар) передає право на використання винаходу (корисної моделі) іншій особі (ліцензіату), яка бере на себе зобов'язання вносити ліцензіару обумовлені договором платежі і здійснювати інші дії, передбачені договором про виключну або невиключну ліцензію.

За договором про виключну ліцензію ліцензіар передає право на використання винаходу (корисної моделі) ліцензіату в певному обсязі, на визначеній території й на обумовлений строк, залишаючи за собою право використовувати винахід (корисну модель) в частині, що не передається ліцензіату. При цьому ліцензіар не має права надавати ліцензії на використання винаходу (корисної моделі) іншій особі на цій же території в обсязі наданих ліцензіату прав.

За договором про невиключну ліцензію ліцензіар передає право на використання винаходу (корисної моделі) ліцензіату, залишаючи за собою право на використання винаходу (корисної моделі), включаючи право надання ліцензій іншим особам.

8. Договір про передачу права власності на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі й підписані сторонами.

Передача права власності на винахід (корисну модель) та надання ліцензії на використання винаходу (корисної моделі) вважаються дійсними для будь-якої іншої особи з дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені та внесення їх до Реєстру. За внесення зазначених відомостей до Реєстру та змін до них за ініціативою сторін договору сплачуються збори.

9. Власник патенту, крім патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід чи деклараційного патенту на секретну корисну модель, має право подати до Установи для офіційної публікації заяву про готовність надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі). У цьому разі річний збір за підтримання чинності патенту зменшується на 50 відсотків починаючи з року, наступного за роком публікації такої заяви.

Особа, яка виявила бажання скористатися зазначеним дозволом, зобов'язана укласти з власником патенту чи деклараційного патенту договір про платежі. Спори, що виникають під час виконання цього договору, вирішуються в судовому порядку.

Якщо жодна особа не заявила власнику патенту про свої наміри щодо використання винаходу (корисної моделі), він може подати до Установи письмове клопотання про відкликання своєї заяви. У цьому разі річний збір за під-

тримання чинності патенту сплачується в повному розмірі починаючи з року, наступного за роком публікації такого клопотання.

10. Права, що випливають з патенту, не зачіпають будь-які інші особисті майнові чи немайнові права винахідника, що регулюються іншим законодавством України.

Стаття 29. Обов'язки, що випливають з патенту

Власник патенту повинен сплачувати відповідні збори за підтримання чинності патенту й добросовісно користуватися виключним правом, що випливає з патенту.

Стаття 30. Примусове відчуження прав на винахід (корисну модель)

1. Якщо винахід (корисна модель), крім секретного винаходу (корисної моделі), не використовується або неповністю використовується в Україні протягом трьох років починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту або від дати, коли використання винаходу (корисної моделі) було припинено, то будь-яка особа, яка має бажання й виявляє готовність використовувати винахід (корисну модель), у разі відмови власника прав від укладання ліцензійного договору може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання винаходу (корисної моделі) на умовах невиключної ліцензії.

Якщо власник патенту не доведе, що факт невикористання винаходу (корисної моделі) зумовлений поважними причинами, суд виносить рішення про надання дозволу заінтересованій особі на використання винаходу (корисної моделі) на умовах невиключної ліцензії з визначенням обсягу його використання, строку дії дозволу, розміру й порядку виплати винагороди власнику патенту.

2. Власник патенту зобов'язаний дати дозвіл (видати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) власнику пізніше виданого патенту, якщо винахід (корисна модель) останнього призначений для досягнення іншої мети або має значні техніко-економічні переваги й не може використовуватися без порушення прав власника раніше виданого патенту. Дозвіл дається в обсязі, необхідному для використання винаходу (корисної моделі) власником пізніше виданого патенту. При цьому власник раніше виданого патенту має право отримати ліцензію на прийнятних умовах для використання винаходу (корисної моделі), що охороняється пізніше виданим патентом.

3. Виходячи з інтересів суспільства та за умови воєнного та надзвичайного стану Кабінет Міністрів України має право дозволити використання винаходу (корисної моделі) визначеній ним особі без згоди власника патенту (деклараційного патенту) на умовах невиключної ліцензії з виплатою йому відповідної компенсації.

4. Власник патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід чи деклараційного патенту на секретну корисну модель може видати ліцензію на

використання його винаходу (корисної моделі) тільки особі, що має дозвіл доступу до цього винаходу (корисної моделі) від Державного експерта.

Якщо зазначена особа не може досягти із власником такого патенту згоди щодо надання ліцензії, Кабінет Міністрів України має право дозволити особі, визначеній Державним експертом, використання секретного винаходу (корисної моделі) без згоди власника патенту, на умовах не виключної ліцензії з виплатою йому відповідної компенсації.

5. Спори щодо умов видачі ліцензій і виплати компенсацій та їх розміру вирішуються в судовому порядку.

Стаття 31. Дії, які не визнаються порушенням прав

1. Будь-яка особа, яка до дати подання до Установи заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету в інтересах своєї діяльності з комерційною метою добросовісно використала в Україні технологічне (технічне) вирішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), чи здійснила значну й серйозну підготовку для такого використання, зберігає право на безплатне продовження цього використання або на використання винаходу (корисної моделі), як це передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користування).

Право попереднього користування обмежується тим обсягом використання тотожного заявленому винаходу вирішення, яким воно було на дату подання заявки.

Право попереднього користування може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом з підприємством чи діловою практикою або тією частиною підприємства чи ділової практики, у яких було використано вирішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), чи здійснено значну й серйозну підготовку для такого використання.

2. Не визнається порушенням прав, що впливають з патенту, використання запатентованого винаходу (корисної моделі): у конструкції чи при експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково перебуває у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що винахід (корисна модель) використовується виключно для потреб зазначеного засобу; без комерційної мети; з науковою метою або в порядку експерименту; за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо); при разовому виготовленні ліків в аптеках за рецептом лікаря.

3. Не визнається порушенням прав, що впливають з патенту, введення в господарський обіг виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі) продукту будь-якою особою, яка придбала його без порушення прав власника.

Продукт, виготовлений із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), вважається придбаним без порушення прав власника патенту, якщо цей

продукт був виготовлений і (або) після виготовлення введений в обіг власником патенту чи іншою особою за його спеціальним дозволом (ліцензією).

4. Не визнається порушенням прав, що випливають з патенту, використання з комерційною метою винаходу будь-якою особою, яка придбала продукт, виготовлений із застосуванням запатентованого винаходу, і не могла знати, що цей продукт був виготовлений чи введений в обіг з порушенням прав, що надаються патентом. Проте після одержання відповідного повідомлення власника прав зазначена особа повинна припинити використання продукту або виплатити власнику прав відповідні кошти, розмір яких встановлюється відповідно до законів або за згодою сторін. Спори щодо цих розрахунків і порядку їх виплати вирішуються в судовому порядку.

Розділ VI. Припинення дії патенту та визнання його недійсним

Стаття 32. Припинення дії патенту

1. Власник патенту в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи. Зазначена відмова набуває чинності від дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені Установи.

Не допускається повна або часткова відмова від патенту без попередження особи, якій надано право на використання винаходу за ліцензійним договором, зареєстрованим в Установі, а також у разі накладення арешту на майно, описане за борги, якщо до його складу входять права, що засвідчуються патентом.

2. Дія патенту припиняється в разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності.

Річний збір за підтримання чинності патенту сплачується за кожний рік його дії починаючи від дати подання заявки. Документ про першу сплату зазначеного збору має надійти до Установи не пізніше 4 місяців від дати публікації відомостей про видачу патенту. Документ про сплату збору за кожний наступний рік має надійти або бути відправленим до Установи до кінця поточного року дії патенту за умови сплати збору протягом його останніх 4 місяців.

Дія патенту припиняється з першого дня року, за який збір не сплачено.

Річний збір за підтримання чинності патенту може бути сплачений протягом 12 місяців після закінчення встановленого строку. У цьому випадку розмір річного збору збільшується на 50 відсотків. При сплаті збору дія патенту відновлюється.

Якщо збір не сплачено протягом цих 12 місяців, Установа публікує у своєму офіційному бюлетені інформацію про припинення дії патенту.

Збір за підтримку чинності патенту (декларційного патенту) на секретний винахід чи декларційного патенту на секретну корисну модель не сплачується.

Стаття 33. Визнання патенту недійсним

1. Патент може бути визнано в судовому порядку недійсним повністю або частково в разі:

- а) невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності, що визначені статтею 7 цього Закону;
- б) наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було в поданій заявці;
- в) порушення вимог частини другої статті 37 цього Закону.

2. З метою визнання деклараційного патенту недійсним будь-яка особа може подати до Установи клопотання про проведення експертизи запатентованого винаходу (корисної моделі) на відповідність умовам патентоздатності. За подання клопотання сплачується збір.

3. При визнанні патенту чи його частини недійсними Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені.

4. Патент або його частина, визнані недійсними, вважаються такими, що не набрали чинності, від дати публікації відомостей про видачу патенту.

Розділ VII. Захист прав

Стаття 34. Порушення прав власника патенту

1. Будь-яке посягання на права власника патенту, передбачені статтею 28 цього Закону, вважається порушенням прав власника патенту, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України.

2. Власник патенту може вимагати: припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення його права, і відновлення становища, що існувало до порушення права; стягнення завданих збитків, включаючи неодержані доходи; відшкодування моральної шкоди; вжиття інших передбачених законодавчими актами заходів, пов'язаних із захистом прав власника патенту.

Вимагати поновлення порушених прав власника патенту може також особа, яка має право на використання винаходу (корисної моделі) за ліцензійним договором, якщо інше не передбачено цим договором.

Стаття 35. Спори, що вирішуються в судовому порядку

1. Спори, пов'язані із застосуванням цього Закону, вирішуються судом, арбітражним або третейським судом у порядку, встановленому чинним законодавством України.

2. Суди відповідно до їх компетенції розглядають спори про: визнання патенту недійсним; авторство на винахід (корисну модель); встановлення власника патенту; порушення майнових прав власника патенту; укладання й виконання ліцензійних договорів; надання примусової ліцензії; право попереднього користування; винагороду винахіднику; компенсації.

Суди розглядають також інші спори, пов'язані з охороною прав, що надаються цим Законом.

Розділ VIII. Заключні положення

Стаття 36. Державне мито й збори

Розмір і порядок сплати державного мита за видачу патентів на винаходи (корисні моделі) визначаються законодавством.

Розмір передбачених цим Законом зборів, строки й порядок їх сплати визначаються Кабінетом Міністрів України.

Кошти, одержані від сплати державного мита за видачу патентів, зараховуються до Державного бюджету України.

Передбачені цим Законом збори сплачуються на розрахункові рахунки уповноважених Установою закладів, що входять до державної системи правової охорони інтелектуальної власності й відповідно до їх спеціалізації виконують окремі завдання, що визначені цим Законом.

Надходження від передбачених цим Законом зборів мають цільове призначення і згідно з розпорядженнями Установи використовуються виключно для забезпечення розвитку й функціонування державної системи охорони інтелектуальної власності, зокрема на виконання завдань, визначених цим Законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері інтелектуальної власності.

Стаття 37. Патентування винаходу (корисної моделі) в іноземних державах

1. Будь-яка особа має право запатентувати винахід (корисну модель) в іноземних державах.

2. До подання заявки на одержання охоронного документа на винахід (корисну модель) в орган іноземної держави, у тому числі міжнародної заявки, заявник зобов'язаний подати заявку до Установи й повідомити її про наміри здійснити таке патентування.

У разі відсутності заборони протягом 3 місяців від дати надходження цього повідомлення до Установи заявку на одержання патенту на винахід (корисну модель) може бути подано в орган іноземної держави.

Установа може в необхідних випадках дозволити запатентувати винахід (корисну модель) в іноземних державах раніше зазначеного строку.

3. Якщо патентування винаходу провадиться за процедурою Договору про патентну кооперацію, міжнародна заявка подається до Установи.

Стаття 38. Державне стимулювання створення та використання винаходів (корисних моделей)

Держава стимулює створення й використання винаходів (корисних моделей), встановлює винахідникам і особам, які використовують їх, пільгові умови оподаткування та кредитування, надає їм інші пільги відповідно до чинного законодавства України.

Винахідникам високоефективних використовуваних винаходів (корисних моделей) може присвоюватися почесне звання «Заслужений винахідник України».

Розділ ІХ. Перехідні положення

1. Заявки на видачу патентів України на винаходи строком дії п'ять років без проведення експертизи по суті (далі — патенти строком дії п'ять років), подані відповідно до Постанови Верховної Ради України від 23 грудня 1993 року «Про введення в дію Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», діловодство за якими не було завершено до набрання чинності цим Законом, вважаються заявками на видачу деклараційних патентів на винаходи й розглядаються Установою без проведення експертизи на локальну новизну.

2. За заявками на видачу патентів строком дії п'ять років, за якими до набрання чинності цим Законом було прийнято рішення про видачу патенту, але не здійснено державну реєстрацію й публікацію відомостей про видачу патентів, Установа видає деклараційні патенти на винаходи й публікує відомості про їх видачу за умови сплати відповідного державного мита.

Власники патентів на винаходи строком дії п'ять років можуть подавати клопотання про проведення кваліфікаційної експертизи й перетворення патенту в порядку, встановленому для деклараційних патентів статтею 26 цього Закону.

3. Чинні патенти на корисні моделі прирівнюються щодо правового режиму, у тому числі й строку їх дії, до деклараційних патентів на корисні моделі.

Розділ Х. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Встановити, що до приведення законодавства у відповідність із цим Законом інші закони та нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом подати до Верховної Ради України пропозиції про приведення законодавчих актів України у відповідність з цим Законом.

4. Встановити, що після набрання чинності цим Законом втрачають чинність:

Постанова Верховної Ради України від 19 січня 1995 року «Про затвердження Положення про порядок оформлення та використання прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, що становлять державну таємницю» (Відомості Верховної Ради України, 1995 р., № 3, ст.23);

абзаци десятий і одинадцятий пункту 3 і пункт 4 Постанови Верховної Ради України від 23 грудня 1993 року «Про введення в дію Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 7, ст.33; 1997 р., № 40, ст.269)».

Додаток В

МІЖНАРОДНА ПАТЕНТНА КЛАСИФІКАЦІЯ (ШОСТА РЕДАКЦІЯ, ВИТЯГ)

Розділ А — Задоволення життєвих потреб людини

- A 01 СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО; ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО; ТВАРИННИЦТВО; МИСЛИВСТВО Й ВИЛОВ ТВАРИН; РИБАЛЬСТВО Й РИБНИЦТВО
- A 21 ХЛІБОПЕЧЕННЯ; БОРОШНЯНІ ВИРОБИ
- A 22 СКОТОБІЙНА СПРАВА; ПЕРЕРОБЛЕННЯ М'ЯСА; ОБРОБЛЕННЯ СВІЙСЬКОЇ ПТИЦІ АБО РИБИ
- A 23 ХАРЧІ АБО ХАРЧОВІ ПРОДУКТИ; ЇХ ОБРОБЛЕННЯ, ЯКЕ НЕ СТОСУЄТЬСЯ ІНШИХ КЛАСІВ
- A 24 ТЮТЮН, СИГАРИ, СИГАРЕТИ, ЦИГАРКИ, КУРИЛЬНІ РЕЧІ
- A 41 ОДЯГ
- A 42 ГОЛОВНІ УБОРИ
- A 43 ВЗУТТЄВЕ ВИРОБНИЦТВО
- A 44 ГАЛАНТЕРЕЯ; ЮВЕЛІРНІ ВИРОБИ
- A 45 ПРЕДМЕТИ ОСОБИСТОГО КОРИСТУВАННЯ; ДОРОЖНІ РЕЧІ
- A 46 ЩІТКОВІ ВИРОБИ
- A 47 МЕБЛІ; ПРЕДМЕТИ ДОМАШНЬОГО ВЖИТКУ Й ПОБУТОВІ ПРИЛАДИ; МЛИНИ ДЛЯ КАВИ Й СПЕЦІЙ; ПИЛОСОСИ ВЗАГАЛІ
- A 61 МЕДИЦИНА Й ВЕТЕРИНАРІЯ; ГІГІЄНА
- A 62 РЯТУВАЛЬНА СЛУЖБА; ПРОТИПОЖЕЖНІ ЗАСОБИ
- A 63 СПОРТ; ІГРИ; МАСОВІ РОЗВАГИ

Розділ В — Різні технологічні процеси; транспортування

- V 01 РОЗДІЛЕННЯ ТА ЗМІШУВАННЯ
- V 01 B СПОСОБИ ВАРІННЯ; ВАРИЛЬНІ АПАРАТИ
- V 01 D РОЗДІЛЕННЯ
- V 01 D 1/00 Випарювання

V 01 D 3/00 Перегонка (дистиляція)
V 01 D 5/00 Конденсація парів; добування летких розчинників шляхом конденсації
V 01 D 7/00 Сублімація
V 01 D 8/00 Охолодні трубки, охолодні ребра
V 01 D 9/00 Кристалізація
V 01 D 11/00 Екстракція розчинниками
V 01 D 12/00 Витиснення рідини, наприклад з вологих твердих матеріалів або дисперсійних рідких систем або твердих частинок у рідинах іншою рідиною
V 01 D 15/00 Способи розділення, які містять оброблення рідин адсорбентами
V 01 D 17/00 Розділення рідин способами, які не стосуються інших рубрик, наприклад шляхом термодифузії
V 01 D 19/00 Видалення газів з рідин
V 01 D 21/00 Відділення завислих твердих частинок від рідин шляхом осадження
V 01 D 24/00 – V 01 D 41/00 – Фільтрування
V 01 D 43/00 Відділення частинок від рідин іншими способами, крім осадження або фільтрування
V 01 D 45/00 Відділення дисперсних частинок від газів і парів з використанням гравітаційних, інерційних або відцентрових сил
V 01 D 46/00 Способи фільтрування й фільтрувальні пристрої для газів і парів
V 01 D 47/00 Відділення дисперсних частинок від газів, повітря або парів з використанням рідини
V 01 D 49/00 Відділення дисперсних частинок від газів, повітря або парів іншими способами
V 01 D 50/00 Комбіновані способи відділення частинок від газів або парів
V 01 D 53/00 Розділення газів або парів; вилучення парів летких розчинників з газів; хімічне очищення диму, кіптю або вихлопних газів

V 01 D 61/00 – V 01 D 71/00 – Розділення за допомогою напівпроникних мембран
V 01 F ЗМІШУВАННЯ, НАПРИКЛАД РОЗЧИНЕННЯ, ЕМУЛЬГУВАННЯ, ДИСПЕРГУВАННЯ
V 01 F 1/00 Розчинення
V 01 F 3/00 Змішування, наприклад емульгування або диспергування, залежно від змішуваних фаз
V 01 F 5/00 Струминні змішувачі
V 01 F 7/00 Змішувачі з обертовими перемішувальними пристроями в нерухомих резервуарах; місильні машини
V 01 F 9/00 Змішувачі з обертовими резервуарами
V 01 F 11/00 Змішувачі зі струшувальними, хитними або вібраційними пристроями
V 01 F 13/00 Інші змішувачі і змішувальні установки, зкомбіновані зі змішувачів різного типу
V 01 F 15/00 Допоміжні пристрої для змішувачів
V 01 F 17/00 Використання речовин як емульгаторів, змочувачів, диспергаторів, піноутворювачів
V 01 J ХІМІЧНІ АБО ФІЗИЧНІ ПРОЦЕСИ, НАПРИКЛАД КАТАЛІЗ, КОЛОЇДНА ХІМІЯ, АПАРАТИ ДЛЯ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ
V 01 L ОБЛАДНАННЯ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ХІМІЧНИХ АБО ФІЗИЧНИХ ЛАБОРАТОРІЙ
V 02 ДРОБЛЕННЯ АБО ПОДРІБНЕННЯ РІЗНИХ МАТЕРІАЛІВ; ПІДГОТОВКА ЗЕРНА ДО РОЗМЕЛУ
V 02 В ПІДГОТОВКА ЗЕРНА ДО РОЗМЕЛУ; ОЧИЩЕННЯ ЗЕРНОВИХ ПРОДУКТІВ ДЛЯ НАДАННЯ ЇМ ТОВАРНОГО ВИГЛЯДУ ШЛЯХОМ ОБРОБЛЕННЯ ПОВЕРХНІ
V 02 С ДРОБЛЕННЯ АБО ПОДРІБНЕННЯ РІЗНИХ МАТЕРІАЛІВ; РОЗМЕЛ ЗЕРНА
V 03 РОЗДІЛЕННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ ЗА ДОПОМОГОЮ РІДИН, КОНЦЕНТРАЦІЙНИХ СТОЛІВ АБО ВІДСАДЖУВАЛЬНИХ МАШИН; МАГНІТНЕ АБО ЕЛЕКТРОСТАТИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ ВІД ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ

АБО ТЕКУЧОГО СЕРЕДОВИЩА, РОЗДІЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕКТРИЧНОГО ПОЛЯ, УТВОРЕНОГО ВИСОКОЮ НАПРУГОЮ

- V 03 B РОЗДІЛЕННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ ЗА ДОПОМОГОЮ РІДИН, КОНЦЕНТРАЦІЙНИХ СТОЛІВ І ВІДСАДЖУВАЛЬНИХ МАШИН
- V 03 C МАГНІТНЕ АБО ЕЛЕКТРОСТАТИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ ВІД ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ АБО ТЕКУЧОГО СЕРЕДОВИЩА, РОЗДІЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕКТРИЧНОГО ПОЛЯ, УТВОРЕНОГО ВИСОКОЮ НАПРУГОЮ
- V 03 D ФЛОТАЦІЯ; ДИФЕРЕНЦІЙНЕ АБО ДРОБНЕ ОСАДЖЕННЯ
- V 04 ВІДЦЕНТРОВІ ПРИСТРОЇ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ФІЗИЧНИХ АБО ХІМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ
- V 04 B ЦЕНТРИФУГИ
- V 04 C ПРИСТРОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ВИХРОВИХ ПОТОКІВ, НАПРИКЛАД ЦИКЛОНИ
- V 05 СПОСОБИ ТА ПРИСТРОЇ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗДІЛЕННЯ Й НАНЕСЕННЯ РІДИНИ НА ПОВЕРХНЮ ВИРОБІВ
- V 05 B РОЗПИЛЕННЯ; ПУЛЬВЕРИЗАЦІЯ; РОЗПИЛЮВАЛЬНІ НАСАДКИ
- V 05 C ПРИСТРОЇ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЛЯ НАНЕСЕННЯ РІДКИХ АБО ІНШИХ ТЕКУЧИХ РЕЧОВИН НА ПОВЕРХНЮ ВИРОБІВ
- V 05 D СПОСОБИ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЛЯ НАНЕСЕННЯ РІДКИХ АБО ІНШИХ ТЕКУЧИХ РЕЧОВИН НА ПОВЕРХНЮ ВИРОБІВ
- V 06 СПОСОБИ ТА ПРИСТРОЇ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ОДЕРЖАННЯ АБО ПЕРЕДАВАННЯ МЕХАНІЧНИХ КОЛИВАНЬ
- V 07 РОЗДІЛЕННЯ АБО СОРТУВАННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ
- V 07 B РОЗДІЛЕННЯ АБО СОРТУВАННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ ШЛЯХОМ ПРОСІЮВАННЯ АБО ГРОХОЧЕННЯ; РОЗДІЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ГАЗОВИХ АБО ПОВІТРЯНИХ ПО-

ТОКІВ; ІНШІ ВИДИ РОЗДІЛЕННЯ СУХИМИ СПОСОБАМИ СИПКИХ МАТЕРІАЛІВ АБО ПОШТУЧНИХ ВИРОБІВ, ЯКІ ЗБЕРІГАЮТЬСЯ НАВАЛОМ І ПРИДАТНІ ДЛЯ СОРТУВАННЯ ЯК СИПКІ МАТЕРІАЛИ

- V 08 ЧИЩЕННЯ
- V 09 ВИДАЛЕННЯ Й ПЕРЕРОБЛЕННЯ ТВЕРДИХ ВІДХОДІВ; ВІДНОВЛЕННЯ ЗАБРУДНЕНОГО ҐРУНТУ
- V 21 МЕХАНІЧНЕ ОБРОБЛЕННЯ МЕТАЛІВ БЕЗ ЗНИМАННЯ СТРУЖКИ; ОБРОБЛЕННЯ МЕТАЛІВ ТИСКОМ
- V 22 ЛИВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО; ПОРОШКОВА МЕТАЛУРГІЯ
- V 23 МЕТАЛОРІЗАЛЬНІ ВЕРСТАТИ; СПОСОБИ ТА ПРИСТРОЇ ДЛЯ ОБРОБЛЕННЯ МЕТАЛІВ, ЯКІ НЕ СТОСУЮТЬСЯ ІНШИХ КЛАСІВ
- V 24 ШЛІФУВАННЯ; ПОЛІРУВАННЯ
- V 25 РУЧНІ ІНСТРУМЕНТИ; ПЕРЕНОСНІ ІНСТРУМЕНТИ ІЗ СИЛОВИМ ПРИВОДОМ; РУКОЯТКИ ДЛЯ РУЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ; СЛЮСАРНЕ ПРИЛАДДЯ; МАНІПУЛЯТОРИ
- V 26 РУЧНІ РІЗАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ; РІЗАННЯ; ПОДІЛ
- V 27 ОБРОБЛЕННЯ Й КОНСЕРВУВАННЯ ДЕРЕВИНИ Й ПОДІБНИХ МАТЕРІАЛІВ; МАШИНИ ДЛЯ СКРІПЛЕННЯ ЦВЯХАМИ АБО СКОБАМИ
- V 28 ОБРОБЛЕННЯ ЦЕМЕНТУ, ГЛИНИ ТА КАМЕНЯ
- V 29 ОБРОБЛЕННЯ ПЛАСТИКІВ; ОБРОБЛЕННЯ РЕЧОВИН У ПЛАСТИЧНОМУ СТАНІ ВЗАГАЛІ
- V 29 B ПІДГОТОВКА АБО ПОПЕРЕДНЄ ОБРОБЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ПЕРЕД ФОРМУВАННЯМ; ВИРОБНИЦТВО ГРАНУЛ АБО ЗАГОТОВОК; РЕГЕНЕРАЦІЯ ПЛАСТИКІВ АБО ІНШИХ МАТЕРІАЛІВ, ЯКІ ВИКОРИСТАНО Й МІСТЯТЬ ПЛАСТИКИ
- V 29 C ФОРМУВАННЯ АБО З'ЄДНАННЯ ПЛАСТИКІВ; ФОРМУВАННЯ РЕЧОВИН У ПЛАСТИЧНОМУ СТАНІ ВЗАГАЛІ; НАСТУПНЕ ОБРОБЛЕННЯ СФОРМОВАНИХ ВИРОБІВ, НАПРИКЛАД РЕМОНТ
- V 29 D ВИГОТОВЛЕННЯ ОСОБЛИВИХ ВИРОБІВ З ПЛАСТИКІВ АБО РЕЧОВИН, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПЛАСТИЧНОМУ СТАНІ

- В 29 К СХЕМА КОДУВАННЯ ФОРМУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ АБО МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ АРМУВАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ, НАПОВНЮВАЧІВ АБО ЗАЗДАЛЕГІДЬ СФОРМОВАНИХ ЧАСТИН, НАПРИКЛАД ВСТАВОК, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПІДКЛАСІВ В 29 В, В 29 С АБО В 29 D
- В 29 L СХЕМА КОДУВАННЯ ОСОБЛИВИХ ВИРОБІВ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПІДКЛАСУ В 29 С
- В 30 ПРЕСИ
- В 31 ВИГОТОВЛЕННЯ КАРТОНАЖНИХ ВИРОБІВ; МЕХАНІЧНЕ ОБРОБЛЕННЯ ПАПЕРУ Й КАРТОНУ
- В 32 ШАРУВАТІ ВИРОБИ АБО МАТЕРІАЛИ
- В 41 ДРУКАРСЬКЕ УСТАТКОВАННЯ; ЛІНІЮВАЛЬНІ МАШИНИ; ЗАПИСУЮЧІ МАШИНИ; ШТЕМПЕЛІ
- В 42 БРОШУРУВАЛЬНО-ПАЛІТУРНЕ ВИРОБНИЦТВО; АЛЬБОМИ; ЗАСОБИ КЛАСИФІКУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТІВ ТА ІН.; СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ
- В 43 ПИСЬМОВЕ, КРЕСЛЯРСЬКЕ Й КАНЦЕЛЯРСЬКЕ ПРИЛАДДЯ
- В 44 ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО
- В 60 ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ
- В 61 РЕЙКОВІ ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ
- В 62 БЕЗРЕЙКОВІ ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ
- В 63 СУДНА ТА ІНШІ ПЛАВУЧІ ЗАСОБИ; УСТАТКОВАННЯ ДЛЯ НИХ
- В 64 ПОВІТРОПЛАВАННЯ; АВІАЦІЯ; КОСМОНАВТИКА
- В 65 ТРАНСПОРТУВАННЯ, ПАКУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ВАНТАЖІВ АБО МАТЕРІАЛАВ, У ТОМУ ЧИСЛІ ТОНКИХ І НИТКОПОДІБНИХ
- В 66 ПІДІЙМАЛЬНІ ПРИСТРОЇ
- В 67 ВІДКРИВАННЯ Й ЗАКРИВАННЯ ПЛЯШОК, СКЛЯНИХ БАНОК АБО ПОДІБНИХ ПОСУДИН; ОПЕРАЦІЇ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ З РІДИНОЮ
- В 68 ШОРНО-СІДЕЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО; ОББИТТЯ МЕБЛІВ

Розділ С – Хімія; металургія

- С 01 НЕОРГАНІЧНА ХІМІЯ
- С 02 ОБРОБЛЕННЯ ВОДИ, ПРОМИСЛОВИХ І ПОБУТОВИХ СТИЧНИХ ВОД АБО ВІДСТОЮ СТИЧНИХ ВОД
- С 03 СКЛО; МІНЕРАЛЬНА ТА ШЛАКОВА ВАТА
- С 04 ЦЕМЕНТИ; БЕТОН; ШТУЧНІ КАМЕНІ; КЕРАМІКА; ВОГNETРИВИ
- С 05 ДОБРИВА; ЇХ ВИРОБЛЕННЯ
- С 06 ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ; СІРНИКИ
- С 07 ОРГАНІЧНА ХІМІЯ
- С 08 ОРГАНІЧНІ ВИСОКОМОЛЕКУЛЯРНІ СПОЛУКИ; ЇХ ОДЕРЖАННЯ АБО ХІМІЧНЕ ОБРОБЛЕННЯ; КОМПОЗИЦІЇ НА ОСНОВІ ЦИХ СПОЛУК
- С 09 БАРВНИКИ; ФАРБИ; ПОЛІРУВАЛЬНІ СУМІШІ; ПРИРОДНІ СМОЛИ; КЛЕЮЧІ РЕЧОВИНИ; РІЗНІ РЕЧОВИНИ Й СУМІШІ; РІЗНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕЧОВИН І СКЛАДІВ
- С 10 НАФТОВА, ГАЗОВА Й КОКСОХІМІЧНА ПРОМИСЛОВІСТЬ; ТЕХНІЧНІ ГАЗИ, ЯКІ МІСТЯТЬ ОКСИД КАРБОНУ; ПАЛИВО; МАСТИЛЬНІ МАТЕРІАЛИ; ТОРФ
- С 11 ТВАРИННІ МАСЛА ТА ОЛІЇ; ЖИРИ; ЖИРОВІ РЕЧОВИНИ Й ВОСКИ, ОДЕРЖУВАНІ З НИХ ЖИРНІ КИСЛОТИ; МИЙНІ ЗАСОБИ; СВІЧКИ
- С 12 БІОХІМІЯ; ПИВО; АЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ; ВИНО; ОЦЕТ; МІКРОБІОЛОГІЯ; ЕНЗИМОЛОГІЯ; ОДЕРЖАННЯ МУТАЦІЙ; ГЕННА ІНЖЕНЕРІЯ
- С 13 ВИРОБЛЕННЯ ЦУКРУ
- С 14 ГОЛИНА; ШКУРИ; ШКУРКИ; ШКІРИ
- С 21 МЕТАЛУРГІЯ ЗАЛІЗА
- С 22 МЕТАЛУРГІЯ; СПЛАВИ ЧОРНИХ АБО КОЛЬОРОВИХ МЕТАЛІВ; ОБРОБЛЕННЯ СПЛАВІВ АБО КОЛЬОРОВИХ МЕТАЛІВ
- С 23 ПОКРИТТЯ МЕТАЛЕВИХ МАТЕРІАЛІВ; ПОКРИТТЯ ІНШИХ МАТЕРІАЛІВ МЕТАЛІЧНИМ МАТЕРІАЛОМ; ХІМІЧНЕ ОБРОБЛЕННЯ ПОВЕРХНІ; ДИФУЗІЙНЕ ОБРОБЛЕННЯ МЕТАЛІЧНОГО МАТЕРІАЛУ; СПОСОБИ ПОКРИТТЯ ВАКУУМНИМ ВИПАРОВУВАННЯМ, РОЗПИЛЕННЯМ, ІОННИМ ПРОНИКНЕННЯМ АБО ХІМІЧНИМ ОСАДЖЕННЯМ ПАРІВ ВЗАГАЛІ;

СПОСОБИ ЗАПОБІГАННЯ КОРОЗІЇ МЕТАЛІЧНОГО МАТЕРІАЛУ, УТВОРЕННЯ НАКИПУ АБО КІРОК ВЗАГАЛІ

- C 25 ЕЛЕКТРОЛІТИЧНІ СПОСОБИ; ЕЛЕКТРОФОРЕЗ; ПРИСТРОЇ ДЛЯ НИХ
- C 30 ВИРОЩУВАННЯ КРИСТАЛІВ

Розділ D – Текстиль; папір

- D 01 ПРИРОДНІ Й ХІМІЧНІ НИТКИ Й ВОЛОКНА; ПРЯДІННЯ
- D 02 ПРЯЖА; ОСТАТОЧНЕ ОБРОБЛЕННЯ ПРЯЖІ АБО НИТОК МЕХАНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ; СНУВАННЯ
- D 03 ТКАННЯ
- D 04 ПЛЕТІННЯ; ВИГОТОВЛЕННЯ МЕРЕЖИВ; ТРИКОТАЖНО-В'ЯЗАЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО; БАСОННІ ВИРОБИ; НЕТКАНІ МАТЕРІАЛИ
- D 05 ШИТТЯ; ВИШИВАННЯ; ВИРОБЛЕННЯ ПРОШИВНИХ ВИРОБІВ
- D 06 ОБРОБЛЕННЯ ТЕКСТИЛЬНИХ ВИРОБІВ; ПРАННЯ; ЕЛАСТИЧНІ МАТЕРІАЛИ, ЯКІ НЕ СТОСУЮТЬСЯ ІНШИХ КЛАСІВ
- D 07 КАНАТИ, ТРОСИ Й КАБЕЛІ, ЗА ВИНЯТКОМ ЕЛЕКТРИЧНИХ
- D 21 ВИРОБЛЕННЯ ПАПЕРУ; ВИРОБЛЕННЯ ЦЕЛЮЛОЗИ

Розділ E – Будівництво; гірнична справа

- E 01 ДОРОЖНЕ БУДІВНИЦТВО; БУДІВНИЦТВО ЗАЛІЗНИЦЬ І МОСТІВ
- E 02 ГІДРОТЕХНІЧНІ СПОРУДИ; ОСНОВИ Й ФУНДАМЕНТИ; ПЕРЕМІЩЕННЯ ҐРУНТУ
- E 03 ВОДОПОСТАЧАННЯ; КАНАЛІЗАЦІЯ
- E 04 НАЗЕМНЕ БУДІВНИЦТВО
- E 05 ЗАМКИ; КЛЮЧІ; ГАРНІТУРИ ДЛЯ ВІКОН, ДВЕРЕЙ ТА ІНШИХ СТУЛОК; СЕЙФИ
- E 06 ДВЕРІ, ВІКНА, ВІКОННИЦІ, ЖАЛЮЗІ ВЗАГАЛІ; СХОДИ
- E 21 БУРІННЯ; ГІРНИЧА СПРАВА

Розділ F – Механіка; освітлення; опалення; двигуни й насоси; зброя й боєприпаси; вибухові роботи

- F 01 МАШИНИ АБО ДВИГУНИ ВЗАГАЛІ; СИЛОВІ УСТАНОВКИ З ДВИГУНАМИ; ПАРОВІ МАШИНИ
- F 02 ДВИГУНИ ВНУТРІШНЬОГО ЗГОРЯННЯ; СИЛОВІ УСТАНОВКИ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ НА ГАРЯЧИХ ГАЗАХ АБО ПРОДУКТАХ ЗГОРЯННЯ
- F 03 ГІДРАВЛІЧНІ МАШИНИ ТА ДВИГУНИ; ВІТРЯНІ, ПРУЖИННІ, ГРАВІТАЦІЙНІ, ІНЕРЦІЙНІ Й Т.ІН. ДВИГУНИ; СПОСОБИ ТА ПРИСТРОЇ ДЛЯ ОДЕРЖАННЯ МЕХАНІЧНОЇ ЕНЕРГІЇ АБО РЕАКТИВНОЇ ТЯГИ, ЯКІ НЕ СТОСУЮТЬСЯ ІНШИХ КЛАСІВ
- F 04 ГІДРАВЛІЧНІ МАШИНИ ОБ'ЄМНОГО ВИТІСНЕННЯ; НАСОСИ ДЛЯ РІДИН АБО ДЛЯ СТИСКНИХ РІДКИХ СЕРЕДОВИЩ
- F 04 B ГІДРАВЛІЧНІ МАШИНИ ОБ'ЄМНОГО ВИТІСНЕННЯ; НАСОСИ Й КОМПРЕСОРИ
- F 04 C ГІДРАВЛІЧНІ МАШИНИ ОБ'ЄМНОГО ВИТІСНЕННЯ З ОБЕРТОВИМИ АБО ХИТНИМИ РОБОЧИМИ ОРГАНАМИ; НАСОСИ Й КОМПРЕСОРИ ОБ'ЄМНОГО ВИТІСНЕННЯ З ОБЕРТОВИМИ АБО ХИТНИМИ РОБОЧИМИ ОРГАНАМИ
- F 04 D НАСОСИ Й КОМПРЕСОРИ ОБ'ЄМНОГО ВИТІСНЕННЯ
- F 04 F НАГНІТАННЯ ТЕКУЧОГО СЕРЕДОВИЩА ШЛЯХОМ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО КОНТАКТУ З ІНШИМ ТЕКУЧИМ СЕРЕДОВИЩЕМ АБО ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНЕРЦІЇ СЕРЕДОВИЩА, ЩО НАГНІТАЄТЬСЯ; СИФОНИ
- F 15 ГІДРАВЛІЧНІ Й ПНЕВМАТИЧНІ ВИКОНАВЧІ МЕХАНІЗМИ; ПНЕВМОГІДРАВЛІЧНІ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
- F 16 ВУЗЛИ Й ДЕТАЛІ МАШИН; ЗАГАЛЬНІ СПОСОБИ ТА ПРИСТРОЇ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ НОРМАЛЬНУ ЕКСПЛУАТАЦІЮ МАШИН І УСТАНОВОК; ТЕПЛОІЗОЛЯЦІЯ ВЗАГАЛІ
- F 17 ЗБЕРІГАННЯ АБО РОЗПОДІЛЕННЯ ГАЗІВ АБО РІДИН
- F 21 ОСВІТЛЕННЯ
- F 22 ГЕНЕРУВАННЯ ПАРИ
- F 23 СПОСОБИ ТА ПРИСТРОЇ ДЛЯ СПАЛЮВАННЯ ПАЛИВА
- F 24 ОПАЛЕННЯ; ВЕНТИЛЯЦІЯ; ПЕЧІ ТА ПЛИТИ

- F 25 ХОЛОДИЛЬНА АБО МОРОЗИЛЬНА ТЕХНІКА; КОМБІНОВА-
НІ СИСТЕМИ ДЛЯ НАГРІВАННЯ ТА ОХОЛОДЖЕННЯ; СИСТЕ-
МИ З ТЕПЛОВИМИ НАСОСАМИ; ВИРОБЛЕННЯ АБО ЗБЕРІ-
ГАННЯ ЛЬОДУ; ЗРІДЖЕННЯ АБО СТВЕРДНЕННЯ ГАЗІВ
- F 26 СУШІННЯ
- F 27 НАГРІВАЛЬНІ, ВИПАЛЮВАЛЬНІ, ПЛАВИЛЬНІ Й РЕТОРТНІ
ПЕЧІ
- F 28 ТЕПЛООБМІН ВЗАГАЛІ
- F 28 B КОНДЕНСАТОРИ ДЛЯ ВОДЯНОЇ ПАРИ АБО ІНШИХ ПАРІВ
- F 28 C ТЕПЛООБМІННІ АПАРАТИ, ЯКІ НЕ СТОСУЮТЬСЯ ІНШИХ
ПІДКЛАСІВ І В ЯКИХ ТЕПЛООБМІН РЕАЛІЗУЄТЬСЯ ПРИ БЕЗ-
ПОСЕРЕДНЬОМУ КОНТАКТІ ТЕПЛОНОСІЇВ БЕЗ ХІМІЧНИХ
РЕАКЦІЙ МІЖ НИМИ
- F 28 D ТЕПЛООБМІННІ АПАРАТИ, ЯКІ НЕ СТОСУЮТЬСЯ ІНШИХ
ПІДКЛАСІВ І В ЯКИХ ТЕПЛОНОСІЇ НЕ ВСТУПАЮТЬ У БЕЗ-
ПОСЕРЕДНІЙ КОНТАКТ ОДИН З ОДНИМ; УСТАНОВКИ АБО
ПРИСТРОЇ ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ ТЕПЛОТИ ВЗАГАЛІ
- F 28 F КОНСТРУКТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕН-
НЯ ДЛЯ ТЕПЛООБМІННИХ І ТЕПЛОПЕРЕДАВАЛЬНИХ ПРИ-
СТРОЇВ
- F 28 G ОЧИЩЕННЯ ВНУТРІШНІХ І ЗОВНІШНІХ ПОВЕРХОНЬ ТЕ-
ПЛООБМІННИХ І ТЕПЛОПЕРЕДАВАЛЬНИХ КАНАЛІВ, НА-
ПРИКЛАД, ВИПАРНИХ ТРУБ КОТЛІВ
- F 41 ЗБРОЯ
- F 42 БОЄПРИПАСИ; ВИБУХОВІ РОБОТИ

Розділ G – Фізика

- G 01 ВИМІРЮВАННЯ; ВИПРОБУВАННЯ
- G 02 ОПТИКА
- G 03 ФОТОГРАФІЯ; КІНЕМАТОГРАФІЯ; АНАЛОГІЧНЕ УСТАТКО-
ВАННЯ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄ ХВИЛІ ІНШІ ЗА ОПТИЧНІ;
ЕЛЕКТРОГРАФІЯ; ГОЛОГРАФІЯ
- G 04 ГОДИННИКИ ТА ІНШІ ВИМІРНИКИ ЧАСУ
- G 05 КЕРУВАННЯ; РЕГУЛЮВАННЯ
- G 06 ОБЧИСЛЕННЯ; ЛІЧБА

- G 07 КОНТРОЛЬНІ ПРИСТРОЇ
- G 08 СИГНАЛІЗАЦІЯ
- G 09 ЗАСОБИ НАВЧАННЯ; ТАЙНОПИС; ДИСПЛЕЇ; РЕКЛАМНА Й
ВИСТАВКОВА СПРАВА; ПЕЧАТКИ ТА ОПЕЧАТУВАННЯ
- G 10 МУЗИКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ; АКУСТИКА
- G 11 НАКОПИЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ
- G 12 КОНСТРУКТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ ПРИЛАДІВ
- G 21 ЯДЕРНА ФІЗИКА, ЯДЕРНА ТЕХНІКА

Розділ H – Електрика

- H 01 ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ЕЛЕКТРИЧНОГО УСТАТКОВАННЯ
- H 02 ВИРОБНИЦТВО, ПЕРЕТВОРЕННЯ Й РОЗПОДІЛЕННЯ ЕЛЕК-
ТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ
- H 03 ЕЛЕКТРОННІ СХЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
- H 04 ТЕХНІКА ЕЛЕКТРИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ
- H 05 СПЕЦІАЛЬНІ ОБЛАСТІ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ, ЯКІ НЕ СТОСУ-
ЮТЬСЯ ІНШИХ КЛАСІВ

Зразок розміщення матеріалу в МПК

Раздел С - Химия; Металлургия

Примечание

Определения групп химических элементов, применяемые в этом данном разделе:
 Щелочные металлы: Li, Na, K, Rb, Cs, Fr.
 Щелочноземельные металлы: Ca, Sr, Ba, Ra.
 Лантаноиды: элементы с атомными номерами 57 - 71.
 Редкоземельные металлы: Sc, Y, лантаноиды.
 Actиноиды: элементы с атомными номерами 89 - 103.
 Тугоплавкие металлы: Ti, V, Cr, Zr, Nb, Mo, Hf, Ta, W.
 Галогены: F, Cl, Br, I, At.
 Инертные газы: He, Ne, Ar, Kr, Xe, Rn.
 Группа платины: Os, Ir, Pt, Ru, Rh, Pd.
 Легкие металлы, щелочные металлы, щелочноземельные металлы, Be, Al, Mg.
 Тяжелые металлы; прочие металлы, кроме легких.
 Группа железа: Fe, Co, Ni.
 Неметаллы: H, B, C, Si, N, P, O, S, Se, Te, инертные газы, галогены.
 Металлы: прочие элементы, кроме неметаллов.
 Переходные элементы: элементы с атомными номерами 21 - 30, 39 - 48, 57 - 80, 89 и выше.

Примечания

Это примечание разъясняет область применения данной части системы классификации.
 (1) К разделу С отнесены:
 - (а) чистая химия, которая охватывает неорганические соединения, органические соединения, высокомолекулярные соединения и способы их получения;
 - (б) прикладная химия, которая охватывает составы, содержащие вышеуказанные соединения, такие как стекло, керамика, удобрения, пластмассы, краски, продукты нефтяной промышленности. Она охватывает также некоторые вещества и смеси специального назначения за счет особых свойств, например взрывчатые вещества, красители, клеящие вещества, смазочные и моющие средства;
 - (в) некоторые виды перерабатывающей промышленности, например: производство кокса и твердого или газообразного топлива, производство или очистка масел, жиров и восков, бродильная промышленность (например пивоварение и виноделие), производство сахара;
 - (г) некоторые виды обработки: либо полностью механические, как например, механическая обработка кожи, либо частично механические, как например, обработка воды или предотвращение коррозии вообще;
 - (д) металлургия, сплавы черных или цветных металлов.
 (2) (а) Химическая часть любого процесса, способа обработки продукта или изделия, имеющих также и нехимическую часть, отнесена, как правило, к разделу С.
 (б) В некоторых случаях химическая часть тесно связана с нехимической, например чисто механической частью, зависящей от способа или процесса; поэтому логически их не следует отрывать друг от друга, как например в случае прикладной химии или в случае видов промышленности и обработки, упомянутых в прим.1 в г и д. Например печи для изготовления стекла относятся к классу С 03, а не к классу F 27.
 (в) Однако есть некоторые исключения, когда химическая часть отнесена к классу или подклассу, охватывающему механическую (или немеханическую) часть, например:
 - некоторые экстрактивные способы отнесены к подклассу А 61 К;
 - химическая очистка воздуха к подклассу А 61 L, А 62 D;
 - химические способы борьбы с огнем - химические способы и аппараты к классу В 01;
 - пропитка древесины к подклассу В 27 K;
 - химические способы анализа и испытания к подклассу G 01 N;
 - фотографические материалы и процессы к классу G 03, и химическая обработка тканей и производство целлюлозы или бумаги, вообще, к разделу D.
 (г) В ряде других случаев, чисто химическая часть отнесена к разделу С, а часть прикладной химии к другому разделу, такому как А, В или F, например применение вещества или смеси для:
 - обработки растений или животных к подклассу А 01 N;
 - пищевых продуктов к классу А 23;
 - боеприпасов или взрывных зарядов к классу F 42
 (д) В тех случаях, когда химическая и механическая части неразрывно связаны так, что четкое и точное разделение их невозможно, или когда некоторые механические процессы являются продолжением химической обработки, к разделу С может быть частично отнесена и механическая часть, например последующая обработка искусственного камня отнесена к классу С 04. В этих случаях дается обычно разъяснительное примечание или ссылка.

С 01 В

ХИМИЯ ← Заголовок перед классом

Индекс класса ← Заголовок классу

С 01 НЕОРГАНИЧЕСКАЯ ХИМИЯ (обработка порошков неорганических соединений для производства керамики С 04 В 35/00; неорганических соединений, кроме диоксида углерода, бродильные или ферментативные способы синтеза элементов или С 12 Р 3/00; получение соединений металлов из смесей, например из руд, в качестве промежуточных соединений в металлургическом процессе при получении свободных металлов С 21 В, С 22 В; производство неметаллических элементов или неорганических соединений электролитическими способами или электрофорезом С 25 В) ← Видимка в заголовку классу

Примечания

(1) В данном классе при отсутствии особого указания соединение всегда классифицируется по последней подходящей рубрике [3].
 (2) Процессы с использованием ферментов или микроорганизмов для:
 i) выделения, разделения или очистки предварительно полученных соединений или составов, или
 ii) обработки текстиля или очистки твердых поверхностей материалов классифицируются также в подклассе С 12 S [5].

Индекс подкласса ← Заголовок подклассу

С 01 В НЕМЕТАЛЛИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ: ИХ СОЕДИНЕНИЯ

Примечания

(1) В данном подклассе для определения точного объема групп использованы часто применяемые в научной и патентной литературе торговые наименования [6].
 (2) Следует обращать внимание на определения групп химических элементов, следующие после заголовка раздела С [3].

Показчик змісту підкласу

Содержание подкласса

ВОДОРОД; ИЗОТОПЫ ВОДОРОДА; ВОДА;	
ГИДРИДЫ	3/00, 4/00, 5/00, 6/00
СИНТЕЗ-ГАЗ	3/00
ГАЛОГЕНЫ ИЛИ ИХ СОЕДИНЕНИЯ	7/00, 9/00, 11/00
КИСЛОРОД; ОКСИДЫ ИЛИ ГИДРОКСИДЫ ВООБЩЕ, ПЕРОКСИДЫ	13/00, 15/00
СЕРА; ЕЕ СОЕДИНЕНИЯ	17/00
АЗОТ; ЕГО СОЕДИНЕНИЯ	21/00
ФОСФОР; ЕГО СОЕДИНЕНИЯ	25/00
УГЛЕРОД; ЕГО СОЕДИНЕНИЯ	31/00
КРЕМНИЙ; ЕГО СОЕДИНЕНИЯ	33/00
СЕЛЕН ИЛИ ТЕЛЛУР; БОР	19/00, 35/00
ИНЕРТНЫЕ ГАЗЫ	23/00
СОЕДИНЕНИЯ СО СВОЙСТВАМИ МОЛЕКУЛЯРНЫХ СИТ, НО НЕ ИМЕЮЩИЕ КАТИОН-ОБМЕННЫХ СВОЙСТВ	37/00
СОЕДИНЕНИЯ СО СВОЙСТВАМИ МОЛЕКУЛЯРНЫХ СИТ, ИМЕЮЩИЕ КАТИОН-ОБМЕННЫЕ СВОЙСТВА	39/00

Индекс основной группы

Водород; гидриды; вода; получение синтез-газа из углеродов ← Заголовок перед группой

← Текст основной группы

3/00 Водород; газовые смеси, содержащие водород; выделение водорода из смесей, содержащих его (разделение газов физическими средствами В 01 D); очистка водорода (производство водяного газа или синтез-газа из твердых углеродсодержащих веществ С 10 J); очистка или модификация химического состава горючих газов, содержащих оксид углерода С 10 K) [3]
 3/02 ... получение водорода или газовых смесей, содержащих водород [3]
 3/04 ... разложением неорганических соединений, например аммиака [3]
 3/06 ... реакцией неорганических соединений, содержащих положительный ион водорода, например воды, кислот, оснований, аммиака, с неорганическими восстановителями (электролизом воды С 25 В 1/04) [3]
 3/08 ... с металлами [3]
 3/10 ... реакцией водяного пара с металлами [3]
 3/12 ... реакцией водяного пара с оксидом углерода [3]
 3/14 ... использование нагревания и пара [3]

← Текст подгруппы

← Видимка в основной группе

← Текст подгруппы

← Видимка на номер редакции МПК

Додаток Д

ЗРАЗКИ ДЖЕРЕЛ ПАТЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ Зразок титульного аркуша опису винаходу до авторського свідоцтва СРСР

СОЮЗ СОВЕТСКИХ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ
РЕСПУБЛИК

(19) SU (11) 1528555 A 1

(50) 4 В 02 С 7/00

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ
ПО ИЗОБРЕТЕНИЯМ И ОТКРЫТИЯМ
ПРИ ГНТ ССОР

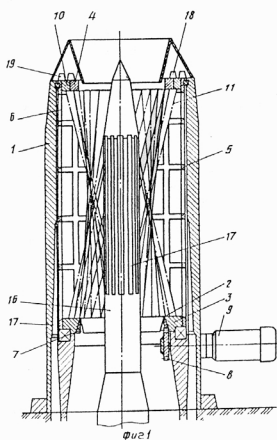
ОПИСАНИЕ ИЗОБРЕТЕНИЯ

К АВТОРСКОМУ СВИДЕТЕЛЬСТВУ

(21) 4337529/23-33 1
(22) 07.12.87
(46) 15.12.89. Бюл. № 46
(75) И. О. Микулёнок
(53) 621.926.4 (088.8)
(56) Авторское свидетельство СССР
№ 644530, кл. В 02 С 7/00, 1976.

(54) УСТРОЙСТВО ДЛЯ ДРОБЛЕНИЯ
(57) Изобретение относится к устройствам для дробления и может быть использовано, в частности, в промышленности строительных материалов. Целью изобретения является повышение надежности работы и обеспечение регулирования степени измельчения материала. Для этого внутри корпуса 1 размещено центральное тело 16, которое может

располагаться эксцентрично относительно оси корпуса 1 и снабжаться продольными шлицами 17. Кроме того, нижняя 3 и верхняя 4 обоймы соединены трубой 5 с окнами, которая посредством пары шестерен 7 и 8 соединена с приводом 9. При этом одна из обойм, например нижняя обойма 3, закреплена на трубе 5 неподвижно, а прямолinéйные стержни 2 выполнены жесткими и соединены с обоймами посредством стаканов с шаровыми опорами, причем один конец каждого стержня 2 укреплен в соответствующем стакане неподвижно, а другой — с возможностью осевого перемещения. В результате обеспечивается выход частиц заданной крупности путем регулирования зазоров между стержнями 2. 3 з.п. ф-лы, 3 ил.

(19) SU (11) 1528555 A 1

Зразок титульного аркуша опису винаходу до патенту Російської Федерації

(19) RU (11) 2055881 (13) C1

(51) 6 C 12 M 1/02

Комитет Российской Федерации
по патентам и товарным знакам

(12) ОПИСАНИЕ ИЗОБРЕТЕНИЯ к патенту Российской Федерации

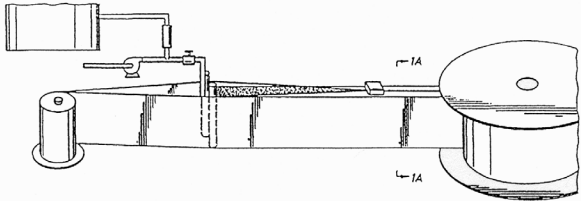
(21) 5022575/13 (22) 16.01.92
(46) 10.03.96 Бюл. № 7
(76) Микулёнок Игорь Олегович(UA)
(56) 1. Виестур У.Э. и др. Системы ферментации. Рига: ЗИНАТНЕ, 1986, с. 43.
2. Авторское свидетельство СССР N 1578186, кл. С 12М 1/02, 1990.
(54) ТЕПЛОМАССОБМЕННЫЙ АППАРАТ
(57) Использование: преимущественно микробиологическая промышленность, выращивание микроорганизмов в теплообменных аппаратах. Изобретение может быть также использовано в химической и пищевой отраслях промышленности. Сущность изобретения:

аппарат включает вертикальный корпус с крышкой, дном и технологическими патрубками. В корпусе установлена по меньшей мере одна циркуляционная труба. Труба выполнена из эластичного материала цельной и жестко укреплена в нижней части кольцевым замком, а в верхней снабжена аналогичным замком, к которому прикреплены тяги механизма возвратно-ступенчатого перемещения для изменения высоты трубы путем ее растягивания, при этом труба может принимать исходную высоту за счет своей эластичности при снятии натяжения. Под трубой установлен барботер. 2 ил.

RU 2055881 C1

RU 2055881 C1

Зразок титульного аркуша міжнародної заявки,
опублікованої Міжнародним бюро ВОІВ

 PCT WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION International Bureau	
INTERNATIONAL APPLICATION PUBLISHED UNDER THE PATENT COOPERATION TREATY (PCT)	
(51) International Patent Classification ⁶ : C08J 9/28, B29C 39/16	A2
(11) International Publication Number: WO 97/27240 (43) International Publication Date: 31 July 1997 (31.07.97)	
(21) International Application Number: PCT/US97/01118 (22) International Filing Date: 24 January 1997 (24.01.97) (30) Priority Data: 591,991 26 January 1996 (26.01.96) US	(81) Designated States: AL, AU, BB, BG, BR, CA, CN, CZ, EE, GE, HU, IL, IS, JP, KP, KR, LK, LR, LT, LV, MG, MK, MN, MX, NO, NZ, PL, RO, SG, SI, SK, TR, TT, UA, UZ, VN, ARIPO patent (KE, LS, MW, SD, SZ, UG), Eurasian patent (AM, AZ, BY, KG, KZ, MD, RU, TJ, TM), European patent (AT, BE, CH, DE, DK, ES, FI, FR, GB, GR, IE, IT, LU, MC, NL, PT, SE), OAPI patent (BF, BJ, CF, CG, CI, CM, GA, GN, ML, MR, NE, SN, TD, TG). Published <i>Without international search report and to be republished upon receipt of that report.</i>
(71) Applicant: SHELL OIL COMPANY [US/US]; Intellectual Property, 900 Louisiana, P.O. Box 2463, Houston, TX 77252-2463 (US). (72) Inventors: NATHOO, Nazim, Safarali; 14323 Chadbourne, Houston, TX 77079 (US). BROWNSCOMBE, Thomas, Fairchild; 2737 Amherst, Houston, TX 77005 (US). BASS, Ronald, Marshall; 3772 Ingold, Houston, TX 77005 (US). (74) Agent: CHRISTENSEN, Del, S.; Shell Oil Company, Intellectual Property, P.O. Box 2463, 900 Louisiana, Houston, TX 77252-2463 (US).	
(54) Title: PROCESS TO PREPARE FOAMS FROM HIGH INTERNAL PHASE EMULSIONS	
	
(57) Abstract A process is provided for curing a high internal phase emulsion to form a porous crosslinked polymeric material, comprising the steps of: forming a high internal phase emulsion having at least one curable phase; providing a continuous strip of polymeric film wherein the polymeric film is incompatible with each of the phase of emulsion; placing at least a portion of the emulsion continuously on the polymer film; closing the polymeric film around the emulsion; spiraling the emulsion in the polymeric film onto a spool, wherein the spool rotates about an essentially vertical axis for storage of the emulsion during curing; and curing the emulsion within the polymeric film on the spool. Apparatuses to perform this process are also disclosed.	

Зразок титульного аркуша опису винаходу до патенту
України зі строком дії 6 років (без проведення
кваліфікаційної експертизи заявки)

 УКРАЇНА	(19) UA (11) 41155 (13) A (51) 7 B01J8/02, B01D3/16, B01D53/18
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	ОПИС ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ НА ВИНАХІД
вкладається під відповідальність власника патенту	
(54) ОПОРНА РЕШІТКА НАСАДКОВОЇ МАСООБМІННОЇ КОЛОНИ	
(21) 2001031579 (22) 06.03.2001 (24) 15.08.2001 (46) 15.08.2001. Бюл. № 7. 2001 р. (72) Микілунок Ігор Олександрович (73) НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ "КІЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ" (57) 1. Опорна решітка насадкової масообмінної колони, що містить скріплені між собою верти-	кально розташовані паралельні пластини з утворенням між ними щілин, яка відрізняється тим, що з боку нижніх крайок пластин змонтовано перфоровану тарілку. 2. Решітка за п.1, яка відрізняється тим, що вільний переріз перфорованої тарілки зменшується від її центра до периферії. 3. Решітка за п.1 або 2, яка відрізняється тим, що перфоровану тарілку змонтовано відносно паралельних пластин із зазором.
Вінахід належить до технологічного обладнання для проведення тепломасообмінних і хімічних процесів (наприклад, ректифікації, абсорбції) і може бути використаний у хімічній, нафтопереробній, харчовій та інших галузях промисловості. Одним з основних типів масообмінного обладнання для проведення процесів за участю рідкої і газової (парової) фаз, а також двох рідких взаємно нерозчинних фаз (наприклад, під час рідкої екстракції) є насадкові колонні апарати, основним робочим елементом яких є насадка. У більшості випадків насадка розташовується в колоні на опорних решітках. Так, відома опорна решітка насадкової масообмінної колони, що містить скріплені між собою вертикально розташовані концентричні кільця з утворенням між ними щілин (а є СРСР №1771804, МПК5 В 01J 8/44, заявл. 02.01.1990, опубл. 30.10.1992). Ця решітка досить надійно утримує розташовану на ній насадку, проте її конструкція внаслідок необхідності застосування кільця різного діаметра нетехнологічна. Крім того, решітка використовується лише для підтримання насадки і зовсім не бере участі в масообмінному процесі. Найбільш близькою до пропонованого винаходу є опорна решітка насадкової масообмінної колони, що містить скріплені між собою вертикально розташовані паралельні пластини з утворенням між ними щілин, при цьому пластини спираються на опорне кільце, яке підтримується привареними до корпусу колони косинками (Машины и аппараты химических производств / И.И.Поникаров, О.А.Перельгин, В.Н.Доронин, М.Г.Гайнуллин. - М.: Машиностроение, 1989. - С. 105, рис.2.34).	
Зазначена решітка технологічна у виготовленні й зручна в експлуатації, проте, як і аналог, що розглянуто, вона призначена лише для підтримання насадки. Зважаючи ж на те, що насадка в колоні розташовується ярусами, а висота тільки однієї опорної решітки становить звичайно 50...100 мм, наявність у колоні кількох таких решіток значно збільшує її матеріаломісткість. Загальну висоту апарата також збільшує наявність між ярусами насадки перерозподільних тарілок, розташованих над опорними решітками. В основу пропонованого винаходу покладено задачу вдосконалити опорну решітку насадкової масообмінної колони, в якій наявність у її нижній частині перфорованої тарілки утворює в об'ємі решітки додатковий об'єм для взаємодії оброблюваних фаз, що інтенсифікує масообмінний процес і відповідно дозволяє зменшити загальну висоту колони. Поставлена задача вирішується тим, що в опорній решітці насадкової масообмінної колони, що містить скріплені між собою вертикально розташовані паралельні пластини з утворенням між ними щілин, згідно з пропонованим винаходом новим є те, що з боку нижніх крайок пластин змонтовано перфоровану тарілку. У найприйнятніших прикладах виконання опорної решітки вільний переріз перфорованої тарілки зменшується від її центра до периферії, а перфоровану тарілку змонтовано відносно паралельних пластин із зазором. Наявність у нижній частині опорної решітки перфорованої тарілки забезпечує утворення в об'ємі цієї решітки додаткової контактної зони. Рі-	

Зразок титульного аркуша опису винаходу до патенту
України зі строком дії 20 років (з проведенням
кваліфікаційної експертизи заявки)

УКРАЇНА

(19) UA (11) 19188 (13) C1

(51) C 02 F 1/28

ДЕРЖАВНЕ
ПАТЕНТНЕ
ВІДОМСТВО

ОПИС ДО ПАТЕНТУ
НА ВІНАХІД

(54) СПОСІБ ОЧИЩЕННЯ СТИЧНИХ ВОД ВІД ОРГАНІЧНИХ ДОМІШОК

1
(20) 96240154, 02.09.93
(21) 4856197/SU
(22) 08.06.90
(24) 25.12.97
(46) 25.12.97. Бюл. № 6
(56) Фишман Г.И. и др. Сорбционная очистка сточных вод в производстве поликарбоната. - Пластмассы, 1982. № 12, с. 48-49.
(72) Трохін Юрій Іванович, Шафаренко Микола Васильович, Шемень Юрій Станіславович, Трач Володимир Юрійович,

2
Мікульонюк Ігор Олегович, Садофьев Євгеній Ніколаєвич (RU)
(73) Київський політехнічний інститут
(57) 1. Способ очистки сточных вод от органических примесей, включающий сорбцию и регенерацию применяемого сорбента, отличающийся тем, что сорбцию проводят резиной на основе силиконового каучука в три цикла в течение 30-40 минут.
2. Способ по п. 1, отличающийся тем, что регенерацию осуществляют воздухом при температуре не ниже 80°C.

Изобретение относится к области очистки промышленных сточных вод и может быть использовано, в частности, при очистке сточных вод производства полимеров.

Наиболее близким по технической сущности и достигаемому результату к предлагаемому изобретению является способ очистки сточных вод от органических примесей [1], при котором сорбцию ведут активированным углем (АУ), а регенерацию осуществляют прокаливанием в печи при 1000°C без доступа воздуха.

Основными недостатками данного способа являются: потери сорбента - АУ, имеющиеся при термической регенерации и составляющие 5-10% за один цикл; сложность восстановления сорбционной емкости АУ (необходимость удаления загрязненного конденсата регенерирующего пара); многостадийность процесса очистки сточных вод (использование сорбента, ионнообменной доочистки); неполное удаление из сточных вод производства пол-

икарбоната триэтиламина, который практически не сорбируется активированным углем.

В основу изобретения поставлена задача повышения степени очистки сточных вод от триэтиламина и упрощение процесса регенерации сорбента, что обеспечивает возможность использования очищенных сточных вод в технологическом процессе, исключает непроизводительную потерю сорбента в процессе его регенерации, упрощает аппаратное оформление процесса, а также повышает срок службы сорбента без потери его сорбционной емкости.

Поставленная задача достигается тем, что способ очистки сточных вод от органических примесей, включающий сорбцию и регенерацию применяемого сорбента, согласно настоящему изобретению, сорбцию проводят резиной на основе силиконового каучука в три цикла в течение 30-40 минут. Для дальнейшего упрощения процесса регенерацию осуществляют воздухом при температуре не ниже 80°C.

(19) UA (11) 19188 (13) C1

Зразок титульного аркуша опису корисної моделі
до патенту України

УКРАЇНА

(19) UA (11) 790 (13) U

(51) 7 B01J19/32, B01D53/18

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ОПИС
ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

(54) НАСАДКОВИЙ ТЕПЛОМАСООБМІННИЙ АПАРАТ

(21) 2000063858
(22) 30.06.2000
(24) 15.03.2001
(46) 15.03.2001, Бюл. № 2, 2001 р.
(72) Мікульонюк Ігор Олегович
(73) НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ "КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"
(57) 1. Насадковий тепломасообмінний апарат, що містить вертикальний корпус, днища, штуцери підведення й відводу легкої й важкої фаз, щонайменше одну горизонтальну розподільвальну решітку із закріпленнями на ній вертикальними стержнями, на яких вільно встановлені насадкові тіла з наскрізним осьовим отвором, який відрізняється тим, що насадкові тіла виконані у вигляді тіл обертавання, а на стержнях встановлені дистанційні елементи, відстань між якими більша за висоту насадкового тіла.
2. Апарат за п. 1, який відрізняється тим, що дистанційні елементи встановлені з можливістю ре-

гулювання їх положення по висоті вертикальних стержнів.
3. Апарат за п. 1 або 2, який відрізняється тим, що крок закріплення вертикальних стержнів у розподільвальній решітці менший за два максимальні діаметри насадкового тіла.
4. Апарат за будь-яким з пп. 1-3, який відрізняється тим, що на зовнішній поверхні насадкових тіл виконані поздовжні виступи й западини, розташовані під кутом до поздовжньої осей цих тіл.
5. Апарат за будь-яким з пп. 1-4, який відрізняється тим, що в насадкових тілах виконані наскрізні канали, які перехрещуються з осьовим отвором.
6. Апарат за п. 5, який відрізняється тим, що кількість наскрізних каналів у насадкових тілах різна.
7. Апарат за п. 5 або 6, який відрізняється тим, що в сусідніх насадкових тілах, установлених на окремому стержні, наскрізні канали виконані під кутами протилежного напрямку.

Корисна модель належить до тепломасообмінного обладнання, зокрема до контактних елементів насадкових апаратів і може бути використана в абсорбційних, ректифікаційних, екстракційних та інших колонних апаратах.

Відомий насадковий тепломасообмінний апарат з рухомими насадковими тілами, що містить вертикальний корпус, днища, штуцери підводу й відводу легкої й важкої фаз, щонайменше одну горизонтальну розподільвальну решітку й вільно розташовані на останній насадкові тіла, густина матеріалу яких сумірна з густиною важкої фази оброблюваних середовищ (а.с. № 1200952 СРСР, МПК4 В 01 D 53/18, опубл. 30.12.1995, бюл. № 48). Порівняно з широко поширеними тепломасообмінними апаратами з нерухомими насадковими тілами (кільцевими, сідловими та ін.), зазначений апарат забезпечує інтенсивне перемішування оброблюваних фаз за рахунок перебування насадкових тіл під час проведення процесу в завислому ("зрідженому") стані. У той же час руйнування рівномірного гідродинамічного стану шару насадкових тіл (утворення наскрізних "каналів" у шарі, поява "різновисочинисті" шару по поперечному перерізу корпусу тощо) може призвести до "проско-

ку" частини однієї з фаз без взаємодії з іншою, що знижує ефективність їх оброблення, а отже - і ефективність апарата й тепломасообмінного процесу в цілому.

Найбільш близьким за технічною суттю до пропонованої корисної моделі є насадковий тепломасообмінний апарат, що містить вертикальний корпус, днища, штуцери підводу й відводу легкої й важкої фаз, щонайменше одну горизонтальну розподільвальну решітку із закріпленнями на ній вертикальними стержнями, на яких вільно встановлені насадкові тіла з наскрізним осьовим отвором, при цьому насадкові тіла виконані у вигляді згинutih у вигляді лопаті пластин, установлених на вертикальних стержнях горизонтальними рядами (а.с. № 1741884 СРСР, МПК5 В 01 J 19/32, опубл. 23.06.1992, бюл. № 23).

На відміну від аналога, що розглянуто, конструкція цього апарата забезпечує фіксоване положення рухомих (обертючих) насадкових тіл під час оброблення фаз. Але розташування сусідніх (на різних вертикальних стержнях) насадкових тіл на одному рівні створює умови для ефективної взаємодії фаз ступінчасто по висоті апарата (у площинах розташування насадкових тіл). Крім то-

(19) UA (11) 790 (13) U

Розділ В:

Різноманітні технологічні процеси

B 01

- (11) 13485 (51) 5 B01D/12
(10) A1 1564798
(24) 25.04.97
(21) 4471872/SU (22) 01.08.88
(72) Свінін Павел Андреевич (RU), Копитов Геннадій Григорьевич (RU), Чернабук Юрій Николаевич (RU), Коротовських Герольд Андреевич (RU)
(73) Открытое акционерное общество "АРЗ-З" (RU)
(54) ВИПАРНИЙ АПАРАТ

(57) 1. Выпарной аппарат, содержащий сепаратор, греющую камеру с вертикальными трубами, размещенными в решетках, и с верхней и нижней растровыми камерами, присоединенными к сепаратору посредством штуцера и циркуляционной трубы соответственно, патрубков подвода исходного раствора, размещенный в нижней растровой камере соосно греющей камере, и патрубки вывода конденсата и пара, отличающийся тем, что, с целью повышения эффективности работы, греющая камера снабжена соосно расположенными кожухом, установленным в нижней греющей камере и прикрепленным к периферии решетки, и втулкой, верхний торец которой размещен в кожухе с образованием кольцевого зазора, а нижний расположен выше патрубка подвода исходного раствора.
2. Аппарат по п. 1, отличающийся тем, что верхняя растровая камера соединена с сепаратором посредством дополнительного штуцера.

- (11) 14230 (51) 5 B01D3/18
(10) A1 1761172
(24) 25.04.97
(21) 4802629/SU (22) 14.02.90
(72) Засць Юрій Олександрович, Рибаків Руслан Андрійович, Майстер Роман Юрійович, Таран Віталій Михайлович, Аністратенко Володимир Олександрович
(73) Засць Юрій Олександрович
(54) МАСООБМІННИЙ КОЛОННИЙ АПАРАТ
(57) Массообменный колонный аппарат, содержащий цилиндрический корпус, расположенные в нем одно над другим контактные устройства, каждое из которых содержит S-образные контактные элементы с передними поворотными стенками, имеющими Г-образную форму и состоящими из вертикальной части с направляющими прорезаниями для выхода газа и горизонтальной части с окном для прохода газа, расположенным со стороны вращения поворотной стенки и верхними стенками,

снабженными направленными прорезаниями для выхода газа, сливную перегородку и карман для приема жидкости, отличающийся тем, что, с целью повышения эффективности работы массообменного колонного аппарата за счет усиления интенсивности межфазного взаимодействия и расширения диапазона устойчивой работы, верхняя стенка первого по ходу движения жидкости S-образного контактного элемента выполнена сплошной вогнутой с наклоном в сторону движения жидкости, а вертикальные части поворотных стенок дополнительно снабжены прямоугольными вырезами (щелями), при этом карман для приема жидкости снабжен деаэратором жидкости, выполненным в виде вогнутой к плоскости контактного устройства перфорированной пластины, расположенной параллельно сливной перегородке и прикрепленной к корпусу аппарата с возможностью вращения в вертикальной плоскости и образования зазора с корпусом аппарата, причём форма деаэратора определяется выражением:

$$f(x) = \int_0^b \operatorname{tg}[\alpha(x)/2] dx,$$

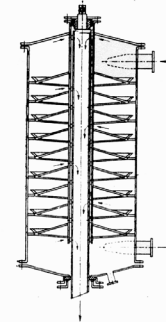
где $f(x)$ — функция, определяющая форму деаэратора;
 b — ширина сливного стакана (вдоль диаметра колонны);
 $\alpha(x)$ — угол, под которым перемещается газожидкостный поток на КУ.

- (11) 13834 A (51) 5 B01D7/02
(24) 25.04.97
(21) 94010126 (22) 15.04.93
(72) Чурсіна Людмила Андріївна, Клевцов Константин Николаевич, Решетей Олександр Анастолійович, Агеев Сергій Михайлович
(73) Херсонський індустріальний інститут
(54) ПРИСТРІЙ ДЛЯ ОЧИЩЕННЯ ГАЗІВ
(57) Устройство для очистки газов от примесей, содержащее вертикальную цилиндрическую корпус с днищем и крышкой, в котором выполнено центральное отверстие с закрепленной в нем вихлупной трубой, отражательную перегородку, размещенную под крышкой и отделившую от корпуса кольцевой газовой канал, газораспределительную трубу, выходной конец которой расположен около днища под отражательной перегородкой по оси корпуса, а входной конец соединен с нагнетательным патрубком вентилятора, штуцера ввода и вывода жидкого реагента, отличающееся тем, что отражательная перегородка выполнена в виде конуса, угол при вершине которого составляет 150–170°С.

В. РАЗЛИЧНЫЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ

B 01

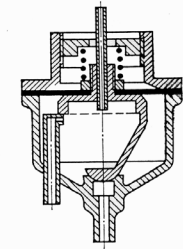
- (11) 1136823 4(51) B 01 D 17/02
(61) 778809 (21) 3592288/23-26
(22) 08.04.83 (71) Дальневосточное высшее инженерное морское училище им. адм. Г. И. Невельского (72) А. В. Габриель, Е. П. Зуев и В. И. Маркитанов (53) 628.314.2
(54) (57) СЕПАРАТОР ДЛЯ ЖИДКОСТЕЙ по авт. св. № 778809, отличающийся тем, что, с целью повышения качества разделения, сепаратор снабжен кольцевыми перегородками, закрепленными у основания направляющих лопаток к поверхности конических тарелок, обращенной к входному патрубку, и выполненными в виде усеченного конуса с образованием между их верхними кромками и стенками конуса зазора, площадь которого равна площади сечения входного патрубка.

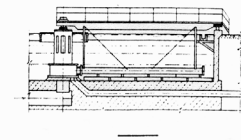
мажного производства и снижения стоимости, в качестве воскообразного вещества он содержит синтетический воск, полученный этерификацией высокомолекулярных синтетических жирных кислот моноэтаноламидами синтетических жирных кислот фракции C₁₂—C₁₆, а в качестве жидкого нефтепродукта — дизельное топливо или индустриальное масло, или керосин при следующем соотношении компонентов, мас. %:

Синтетический воск	2—4
Дизельное топливо или индустриальное масло, или керосин	96—88

- (11) 1136825 4(51) B 01 D 21/00
(21) 3613983/23-26 (22) 06.07.83
(71) Государственный орден Трудового Красного Знамени проектный институт «Союзводоканалпроект» (72) Е. В. Авдеев, В. Г. Ватулка, И. В. Скирдов и В. В. Туручки (53) 628.314.2
(54) (57) УСТРОЙСТВО ДЛЯ СБОРА И УДАЛЕНИЯ ИЛА ИЗ ВТОРИЧНОГО РАДИАЛЬНОГО ОТСТОЙНИКА, содержащее нижнюю опору, центральную опору, вращающийся мост, связанную с ним илосборную систему с илосборной камерой, установленной с возможностью вращения на нижней опоре концентрично центральной опоре, и узел уплотнения камеры, отличающийся тем, что, с целью повышения надежности работы илосборной системы и упрощения конструкции илососа, узел уплотнения выполнен в виде парно-контактирующих упругих колец, одно из которых подвижно, другое — неподвижно, при этом в верхней паре неподвижное кольцо соединено через диафрагму с центральной опорой, подвижное — с торцом илосборной камеры, а в нижней паре — неподвижное кольцо соединено нижней опорой, подвижное — через диафрагму с нижней частью илосборной камеры.

- (11) 1136824 4(51) B 01 D 19/04
(21) 3596433/23-26 (22) 24.03.83
(71) Украинское научно-производственное объединение целлюлозно-бумажной промышленности и Всесоюзный научно-исследовательский и проектный институт химической промышленности (72) Н. Х. Микрюкова, Д. Л. Цешковская, Л. Г. Маташ, А. П. Потанико, Б. П. Котельников, О. Я. Крентковская, Л. И. Жуковская, Г. В. Постнов и А. Ф. Лобановский (53) 66.066.8
(54) (57) СОСТАВ ДЛЯ ПЕНОГАШЕНИЯ, включающий воскообразное вещество, диспергированное в жидком нефтепродукте, отличающийся тем, что, с целью повышения эффективности его действия в средах целлюлозно-бу-

- (11) 1136826 4(51) B 01 D 29/28
(21) 3643473/23-26 (22) 24.06.83
(72) А. Е. Марьянич и А. Я. Козлов (53) 66.067.37

- (11) 1136827 3(51) B 01 D 35/14
(21) 3596751/23-26 (22) 24.05.83
(72) В. М. Цай (53) 66.067.372
(54) (57) ГИДРАВЛИЧЕСКИЙ ФИЛЬТР, содержащий головку, корпус, фильтрующий элемент и устройство для его отсоединения, размещенное в головке, отличающийся тем, что, с целью упрощения конструкции, устройство отсоединения выполнено в виде эксцентрично расположенных друг над другом цилиндров большого и малого диаметров, при этом в цилиндре большого диаметра выполнено сквозное отверстие, а на внутренней части головки выполнен выступ, взаимодействующий с цилиндром малого диаметра.

2.47.110 Химическое и нефтеперерабатывающее машиностроение 1991

2.47.110. Повышение надежности центробежных машин /Воевода В. И., Сергеев Г. И. //Хим. технол. —1990. —№ 4. —С. 59—62. —Рус.
 2.47.111 П. Центрифуга для обезвоживания масла :А.С. 1600844 СССР, МКИ⁴ В 04 В 9/06 /Нагорский Л. А., Баскаков Н. Д.; Азово-Черномор. ин-т механис. —№ 4386350/30—13; Заявл. 29.02.88; Опубл. 23.10.90; Бюл. № 39

УДК 66.045.1

ТЕПЛОБМЕННЫЕ АППАРАТЫ

2.47.112 П. Устройство для улучшенного распределения верхнего питания выпарного аппарата с падающей пленкой. Apparatus for improved top feed distribution for falling film evaporator; Пат. 4837144 США, МКИ⁴ В 01 D 1/06, В 01 D 1/22 /Casparian Robert E.; Hanover Research Corp. —№ 239687; Заявл. 02.09.88; Опубл. 15.08.89; НКИ 159/13.2

Известны вертикальные кожухотрубчатые выпарные аппараты (А) с падающей пленкой, предназначенные для окончательного сгущения предварительно упаренных пульп. В таких А питание обычно подается на верхнюю трубную решетку через центральный патрубок головки корпуса. При этом жидкость распределяется между трубками (П) путем неравномерного — большая часть потока попадает в середину, а периферийные Т остаются пересушенными. Со временем центральные Т зарастают осадком, и начинают в полной мере работать периферийные. В любом случае теплопередающая поверхность используется не полностью, а пропуск-сть А меньше расчетной. Предлагаемая конструкция устраняет недостаток. Верхняя головка А имеет плоскую крышку, к которой изнутри приварен конус, образующий верхнюю часть конуса. Управляемая жидкость наливается по одному или нескольким тангенциальным патрубкам, сваренным в царгу головки. Внутри головки образуется вихревой поток. Поскольку треугольное радиальное сечение прохода между конусом и трубной решеткой сужается от периферии к оси А, окружная скорость вихря по всему его объему прибл. одинакова, и расход жидкости через Т пучка выравнивается. Эксперименты проводили на А diam. 838 мм, с пучком из 180 Т diam. 38 мм. Варивали пульпу отходов красного цвета состава в %: масло — 77,7; NaCl — 18; H₂O — 2,9; органические взвеси — 1,3. Проектная пропуск-сть 3,06 м³/мин при стандартном узле подачи питания не выдерживалась из-за указанного выше явления. Головка была переделана — в нее встроили конус и 4 тангенциальных патрубка diam. 102 мм. Верхина конуса отстояла от трубной решетки на 38 мм, основание — на 152 мм. Благодаря этому пропуск-сть повысилась до номинальной. Ил. 4.

С. П. К.
 2.47.113 П. Распределительное устройство с пароотводящей секцией для противоточного пленочного испарителя. Flüssigkeitsverteilereinrichtung mit Dampfableitungssektion für Gegenstromfallfilmverdampfer; Пат. 275619 ФРГ, МКИ⁴ В 01 D 1/22 /Göswell Manfred, Witzler Werner, Betsien Wolf-Dieter, Schmeißer Peter, Raymont Heinz, Mahler Jens, Wagner Thomas, Stoll Astrid, Jahn Peter; VEB Leuna-Werke «Walter Ulbricht». —№ 3200484; Заявл. 23.09.88; Опубл. 31.01.90

Патентуется распределительное устройство (РУ) противоточного пленочного испарителя, которое монтируется над верхней трубной доской последнего и предусматривается с отбойной плитой, насадкой и сборной камерой для жидкости. Приводится описание исполнения отдельных конструктивных узлов и альтернативных исполнений РУ. Отмечается высокая эксплуатационная надежность и экономические преимущества, обеспечиваемые применением предлагаемого РУ. Ил. 4.

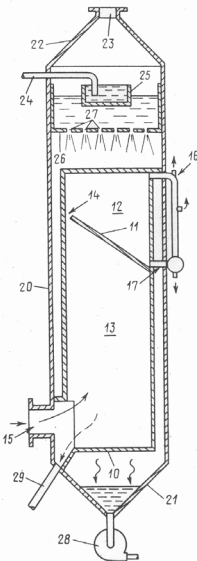
С. В. Кременовский
 2.47.114 П. Встроенный испаритель аммиака. Vestavljivi isparilnik amonijaka :А.С. 264491 ЧСФР, МКИ⁴ F 28 D 5/00 /Korecky Ladislav. —№ 9865—87.0; Заявл. 27.12.87; Опубл. 15.11.89

Предлагается испаритель аммиака, размещенный в резервуаре с жидким аммиаком. Испаритель представляет собой трубчатую систему из трех капиллярных трубок (2 см. рис.), образующих в сечении равносторонний треугольник. Резервуар снабжен входным 3 и выходным 4 патрубками для теплоносителя, например воды, и патрубком 5 с перфорирован-

ной трубкой 6, через которую жидкий аммиак подается на систему трубок 2. Теплоноситель поступает через патрубок 3 в трубки 2, где передает тепло аммиаку, стекающему по трубкам 2, и выходит через патрубок 4. Образующиеся аммиачные пары из резервуара 1 отводятся трубками (не показаны) к абсорбирующему устройству, в котором получают водный раствор аммиака. Ил. 1.

2.47.115 П. Аппарат селективной конденсации. Selective condensation apparatus; Пат. 4878533 США, МКИ⁴ F 28 В 1/00, В 01 D 1/22 /Rosenblad Axel E.; Rosenblad Corp. —№ 186639; Заявл. 27.04.88; Опубл. 07.11.89; НКИ 164/114

Патентуется конденсатор загрязненных паров, позволяющий разделять и получать чистый конденсат и смешанную фракцию, которая направляется на дальнейшую переработку. В прямоугольном корпусе 20 (см. рис.) с пирамидаль-

ными днищем 21 и крышкой 22 смонтирован пакет параллельных теплообменных панелей (П) 10. Каждая П сварена из узкой гнутой рамки и двух листов, образующих ее широкие плоскости. П полость П разделена на зоны 12, 13 перегородкой 11, которая наклонена на 45°. Пар подается внутрь П по общему штуцеру 15. Охлаждающая вода поступает через трубу 24 в успокоитель 25, сливается на решетку 26 и вытекает струями сквозь отверстия 27 в зазоры между П, орошая их плоскости. Отработавшая вода отключается насосом 28. В зоне 13 происходит конденсация высококипящих паров. Получаемая чистая жидкость удаляется по патрубку 29. Пройдя по зазору 14, оставшийся пар, смешанный с низкокипящими летучими компонентами, конденсируется в зоне 12. Отсюда конденсат сливается через коллектор 17, а неконденсирующиеся газы сдуваются по патрубку 16. Штуцер 23 служит для вентиляции корпуса. Ил. 3.

С. П. Кальменович
 2.47.116 П. Устройство для обработки воздуха :А.С. 1551392 СССР, МКИ⁴ В 01 D 5/00, F 28 В 5/00 /Васильев В. А., —№ 4275338/23—29; Заявл. 15.06.87; Опубл. 23.03.90; Бюл. № 11

Изобретение относится к технике охлаждения и осушения воздуха и к. б. использовано для получения пресной

**ПРИКЛАД ВИКОНАННЯ РОЗДІЛУ
 «ПАТЕНТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ»
 РОЗРАХУНКОВО-ПОЯСНОВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ
 КУРСОВОГО (ДИПЛОМНОГО) ПРОЕКТУ**

У проекті розробляється конструкція мембранного апарата для розділення рідких систем випаровуванням крізь розділювальну мембрану (тобто первапораційного мембранного апарата).

Проектований апарат містить вертикальний корпус з охолодною оболонкою, верхню й нижню кришки зі штуцерами, дві трубні решітки й закріплені в останніх за допомогою розпірних втулок трубчасті мембранні елементи (рис. Е.1).

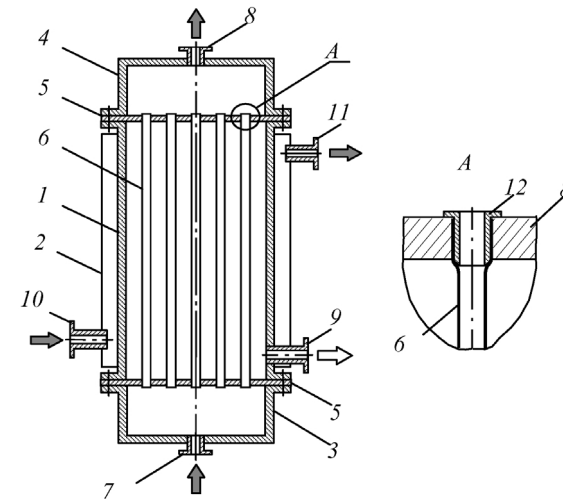

Рис. Е.1. Схема мембранного апарата:
 1 – корпус; 2 – охолодна оболонка; 3, 4 – нижня й верхня кришки;
 5 – трубна решітка; 6 – трубчасті мембранні елементи;
 7 – штуцер підведення оброблюваної суміші; 8 – штуцер відведення обробленої суміші (ретанту); 9 – штуцер відведення пермеату; 10, 11 – штуцери підведення й відведення холодоагенту; 12 – розпірна втулка

В охолодну оболонку 2 корпусу 1 апарата крізь штуцер 10 надходить холодоагент і після охолодження обичайки корпусу з її зовнішнього боку крізь штуцер 11 видаляється з оболонки.

Рідка система, що підлягає розділенню, подається в штуцер 7 нижньої кришки 3 апарата, заповнює її порожнину й розподіляється по трубчастих мембранних елементах 6. Унаслідок селективних властивостей матеріалу мембранних елементів один або декілька компонентів рідкої системи проникають крізь стінки вказаних елементів і випаровуються із зовнішнього боку останніх. Утворена пара конденсується на охолоджуваному корпусі апарата, після чого конденсат (пермеат) крізь штуцер 9 видаляється за межі апарата. Рідина, що не пройшла крізь мембранні елементи (ретант), виходить з останніх і після проходження порожнини верхньої кришки 4, крізь штуцер 8 також видаляється з апарата.

Розділенню піддаються стічні води виробництва полікарбонату з вмістом 2 % мас. метиленхлориду, 1 % мас. ацетону й 0,01 % мас. триетиламіну (решта – вода); матеріал мембранних елементів – гума на основі силіконового каучуку.

Предмет пошуку: 1) первапораційний мембранний апарат з трубчастими мембранними елементами; 2) конструкція й матеріал трубчастих мембранних елементів; 3) вузол кріплення трубчастих мембранних елементів в апараті (об'єктом пошуку є винаходи й корисні моделі).

Суттєві ознаки апарата: вертикальний корпус з охолодною оболонкою; верхня й нижня кришки; верхня й нижня трубні решітки; трубчасті мембранні елементи; рознімне закріплення мембранних елементів у трубних решітках за допомогою розпірних втулок.

Суттєві ознаки трубчастих мембранних елементів: розміри (зовнішній діаметр і товщина стінки) – 8×1,5 мм; немає пор; немає підкладки. Матеріал мембранних елементів – гума на основі силіконового каучуку.

Суттєві ознаки вузла кріплення трубчастих мембранних елементів у трубних решітках – наявність циліндроконічних втулок усередині вказаних елементів, розміщених у циліндроконічних отворах трубних решіток.

РЕГЛАМЕНТ ПОШУКУ № ХО71.13РП

Найменування теми Мембранний апарат шифр теми ХО71.131361.000

Етап Проектування апарата та його складових частин

Номер, дата завдання на проведення патентних досліджень ХО71.13, 07.09.2001

Обґрунтування регламенту пошуку **Предмет пошуку** – 1) первапораційний мембранний апарат з трубчастими мембранними елементами; 2) конструкція й матеріал трубчастих мембранних елементів; 3) вузол кріплення трубчастих мембранних елементів в апараті. (Об'єктом пошуку є винаходи й корисні моделі).

Мета пошуку інформації – визначення патентної ситуації щодо мембранного апарата (визначення патентоспроможності проєктованого апарата й визначення тенденцій розвитку даного напрямку в техніці).

Визначення держав пошуку. Установлюємо такі держави пошуку: Україна, Російська Федерація, СРСР, США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія, Швейцарія.

Ретроспективність. Термін дії патенту на винахід в Україні – 20 років, тому регламент пошуку встановлюємо такий: 1982–2001 рр.

Класифікаційні індекси. Міжнародна патентна класифікація: МПК3 і МПК4 – В 01 D 13/00; МПК5 і МПК7 – В 01 D 61/36, В 01 D 63/06, В 01 D 69/04, В 01 D 71/00–71/84. Уніфікована десятикова класифікація УДК 66.06; 66-93(075.8).

Джерела інформації. 1. Патентна інформація: описи до винаходів, офіційні патентні бюлетені Укрпатенту, Роспатенту й Госпатенту СРСР. 2. Науково-технічна інформація: монографії з мембранної технології, підручники й навчальні посібники з курсу «Процеси та апарата хімічної технології».

Початок пошуку 10.09.2001 Закінчення пошуку 10.10.2001

Таблиця Е.1. Регламент пошуку (форма Б.1 згідно з ДСТУ 3575-97)

Предмет пошуку (ОГД, його складові частини)	Мета пошуку інформації	Держава пошуку	Класифікаційні індекси: МПК, НПК, МКПЗ, МКТП, УДК	Ретроактивність пошуку	Джерела інформації
Мембранний апарат	Визначення патентоспроможності проєктованого апарата й ліка визначення тенденцій розвитку цього напрямку в царі техніки	Україна, Російська Федерація, СРСР, США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія, Швеція	МПК3 і МПК4 – В 01 D 13/00; МПК5 і МПК7 – В 01 D 61/36, В 01 D 63/06, В 01 D 69/04, В 01 D 71/00–71/84 УДК 66.06; 66-93(075.8)	1982–2001 рр.	Національні й зарубіжні офіційні бюлетені, описи винаходів і корисних моделей РЖ ВІНТИ: «Хімічне, нафтоперерабатывающее и полимерное машиностроение», «Тепломасообмен» УРЖ «Джерело» (1995–2001 рр.). – К.: Ін-т проблем реєстрації інформації. Журнал «Хімічна промисловість України» – К.: АТ «ВНДХІМПРОЕКТ». Брык М.Т., Цапюк Е.А., Твердый А.А. Мембранная технология в промышленности. – К.: Техника, 1990. – 247 с. Дятнерский Ю.И. Баромембранные процессы. – М.: Химия, 1986. – 272 с. Дятнерский Ю.И. Процессы и аппараты химической технологии. Ч. 2. Массообменные процессы и аппараты. – М.: Химия, 1992. – 384 с. Плановский А.Н., Николаев П.И. Процессы и аппараты химической и нефтехимической технологии. – М.: Химия, 1987. – 496 с. Звіт про НДР і ДКР
Конструкція й матеріал трубчастих мембранних елементів	Те саме	Те саме	МПК3 і МПК4 – В 01 D 13/00; МПК5 і МПК7 – В 01 D 61/36, В 01 D 63/06, В 01 D 69/04, В 01 D 71/00–71/84 УДК 66.06; 66-93(075.8)	Те саме	Журнал «Хімічна промисловість України» – К.: АТ «ВНДХІМПРОЕКТ». Брык М.Т., Цапюк Е.А., Твердый А.А. Мембранная технология в промышленности. – К.: Техника, 1990. – 247 с. Дятнерский Ю.И. Баромембранные процессы. – М.: Химия, 1986. – 272 с. Дятнерский Ю.И. Процессы и аппараты химической технологии. Ч. 2. Массообменные процессы и аппараты. – М.: Химия, 1992. – 384 с. Плановский А.Н., Николаев П.И. Процессы и аппараты химической и нефтехимической технологии. – М.: Химия, 1987. – 496 с. Звіт про НДР і ДКР
Вузол кришлення трубчастих мембранних елементів в апараті	–	–	МПК3 і МПК4 – В 01 D 13/00; МПК5 і МПК7 – В 01 D 61/36, В 01 D 63/06, В 01 D 69/04 УДК 66.06; 66-93(075.8)	–	–

ДОВІДКА ПРО ПОШУК № ХО71.13ДП

Завдання на проведення патентних досліджень _____
ХО71.13, 10.09.2001
(номер, дата)

Етап _____
Проектування апарата та його складових частин

Номер, дата завдання на проведення патентних досліджень _____
ХО71.13, 07.09.2001

Номер, дата регламенту пошуку _____
ХО71.13РП, 10.09.2001

Початок пошуку _____
10.09.2001 Закінчення пошуку _____
10.10.2001

Таблиця Е.2. Джерела інформації, використані під час проведення пошуку

Предмет пошуку (ОГД, його складові частини)	Держава пошуку	Класифікаційні індекси	Інформаційна база, використана під час пошуку	Бібліографічні дані першого та останнього за хронологією джерела інформації	
				Патентна інформація	Інша науково-технічна інформація
Мембранний апарат	Україна, Російська Федерація, СРСР, США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія, Швеція	3 МПК3 і МПК4 – В 01 D 13/00; МПК5 і МПК7 – В 01 D 61/36, В 01 D 63/06, В 01 D 69/04, В 01 D 71/00–71/84 УДК 66.06; 66-93(075.8)	4 Фонд НТУУ «КПІ»; Державний патентний фонд	5 Патентна інформація	6 Інша науково-технічна інформація
Конструкція й матеріал трубчастих мембранних елементів	Те саме	Те саме	Те саме	Те саме	Те саме

1	2	3	4	5	6
Вузол кріплення трубчастих мембранних елементів в апараті	Те саме	Те саме	Те саме	«Изобретения за рубежом», «Изобретения стран мира», Офіційний бюлетень «Биолетень Евразийского патентного ведомства»	Звіти про НДР і ДКР.

Примітка. Регламент пошуку виконано в певному обсязі за браком деяких джерел інформації за останні роки.

Таблиця Е.3. Патентна документація, відібрана для подальшого аналізу

ОГД, його складові частини	Документи на об'єкти промислової власності		Відомості про їх дію
	1	2	
Мембранний апарат	Пат. №21480 (UA), МПК6 В 01 D 63/06. Трубний пучок мембранного апарата / І. О. Мікульонок, М. В. Шафаренко, Ю. Ю. Лукач (UA); Київський політехнічний інститут (UA). – Заявка №95031172, 14.03.1995; Опубл.30.04.1998, Бюл.№2		Не діє
Мембранний апарат	Пат. №23455 (UA), МПК6 В 01 D 61/06. Мембранний апарат / І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев, Т. М. Жилова (UA). – Заявка №96124973, 30.12.1996; Опубл.31.08.1998, Бюл.№4		Діє
Мембранний елемент	Пат. №25342 (UA), МПК6 В 01 D 69/00. Мембранний елемент / М.В. Шафаренко, Ю. Ю. Лукач, І. О. Мікульонок (UA); НТУУ «Київський політехнічний інститут» (UA). – Заявка №95010206, 12.09.1995; Опубл.25.12.1998, Бюл.№6		Не діє
Мембранний елемент	Пат. №25343 (UA), МПК6 В 01 D 69/00. Мембранний елемент / М.В. Шафаренко, Ю. Ю. Лукач, І. О. Мікульонок, П. М. Магазій (UA); НТУУ «Київський політехнічний інститут» (UA). – Заявка №95010205, 12.09.1995; Опубл.25.12.1998, Бюл.№6		Не діє
Мембранний апарат	Пат. №31119 (UA), МПК6 В 01 D 61/36. Пристрій для безперервного утворення й виділення твердої фази з рідкого розчину / Ю. Ю. Лукач, І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев (UA); НТУУ «Київський політехнічний інститут» (UA). – Заявка №98073715, 13.07.1998; Опубл.15.12.2000, Бюл.№7-П		Діє

Продовження табл. Е.3

1	2	3
Мембранний апарат	Пат. №33762 (UA), МПК6 В 01 D 63/06. Мембранний апарат / І.О.Мікульонюк (UA); НТУУ «Київський політехнічний інститут» (UA). – Заявка №99031787, 30.03.1999; Опубл.15.02.2001, Бюл.№1	Діє
Мембранний апарат	Пат. на корисну модель №102 (UA), МПК6 В 01 D 63/06, В 01 D 61/36. Мембранний апарат / І.О.Мікульонюк, Г.Л.Рябцев (UA). – Заявка №97031457, 28.03.1997; Опубл.25.12.1997, Бюл.№6	Не діє
Вузол кріплення трубчастих мембранних елементів	Пат. на корисну модель №107 (UA), МПК6 В 01 D 63/06, В 01 D 61/36. Вузол кріплення трубчастих мембранних елементів у масообмінному апараті / І.О.Мікульонюк, Г.Л.Рябцев (UA). – Заявка №97041874, 19.04.1997; Опубл.25.12.1997, Бюл.№6	Не діє
Мембранний апарат	Пат. на корисну модель №240 (UA), МПК6 В 01 D 63/06, В 01 D 61/36. Мембранний апарат / І.О.Мікульонюк, Г.Л.Рябцев (UA). – Заявка №97084107, 05.08.1997; Опубл.30.10.1998, Бюл.№5	Не діє
Мембранний апарат	Пат. на корисну модель №293 (UA), МПК6 В 01 D 63/06, В 01 D 61/36. Мембранний апарат / А.с. №1430054 (SU), МПК4 В 01 D 13/00. Мембранний елемент трубчатого типу / Р.С.Коган, С.Ш.Шапошник, С.И.Ромм, Л.Г.Бельфур (SU); Молдавський НИИ пищевой промышленности (SU). – Заявка №4157507/28-26, 24.10.1986; Опубл.15.10.1988, Бюл.№38	Діє
Мембранний апарат	А.с. №1606165 (SU), МПК5 В 01 D 63/06. Мембранний апарат / Ю.М.Хамкулов, Г.А.Хантургаев, Г.И.Хараев (SU); Восточно-сибирский технологический ин-т (SU). – Заявка №4414187/31-26, 20.04.1988; Опубл.15.11.1990, Бюл.№42	Діє
Вузол кріплення трубчастих мембранних елементів	А.с. №1768255 (SU), МПК4 В 01 D 63/06. Узел крепления трубчатых мембранных элементов в трубной решетке / Ю.И.Трохин, Н.В.Шафаренко, А.И.Сумский, Ю.С.Шемец (SU); Киевский политехнический ин-т (SU). – Заявка №4770698/26, 04.11.1989; Опубл.15.10.1992, Бюл.№38	Діє
Вузол кріплення трубчастих мембранних елементів	Пат. №2016639 (RU), МПК5 В 01 D 63/06. Узел крепления трубчатого мембранного элемента в трубной решетке / Ю.И.Трохин, Н.В.Шафаренко, Ю.С.Шемец, И.О.Михуленок, В.Ю.Трач, А.В.Сердюк (UA). – Заявка №5008076/26, 06.11.1991; Опубл.30.07.1994, Бюл.№14	Не діє

Закінчення табл. Е.3

1	2	3
Мембранний апарат	Пат. №2023490 (RU), МПК5 В 01 D 63/06. Мембранний апарат / Ю.В.Тахистов, А.В.Маркевич, Ю.П.Чижик и др. (RU); НПО «Государств. ин-т прикладной химии» (RU). – Заявка №4826711/26, 21.05.1990; Опубл.30.11.1994, Бюл.№22	Діє
Мембранний апарат	Пат. №4820418 (US), МПК4 В 01 D 13/00, НКІ 210-640. Water-alcohol separating membrane and method for separation of water and alcohol by the thereof / Toshihiro HIROTSU, Tsukuba SHIGERU, Nakajima FUCHU (JP). – №152039, 03.02.1987 (US); Priority 62-22814, 03.02.1987 (JP); Опубл.02.10.1990	Діє
Мембранний апарат	Пат. №4960519 (US), МПК5 В 01 D 61/36, НКІ 210-640. Membrane process for separation of organic liquids / Mordechai PASTERNAK, Graig R.BARTELS, John REALE, Jr. and others (US). – №421878, 16.10.1989 (US); Опубл.02.10.1990	Діє
Мембранний елемент	Міжнародна заявка №91/01176 (WO), МПК5 В 01 D 69/10, 61/36. Membrane for separating liquid mixtures of substances by pervaporation / BENGSTON, Giseta, BODDEKEL, Karl, W. (DE); GKSS-FORSCHUNGSZENTRUM GEESTHACHT GmbH (DE). – PCT/DE90/00520, 11.07.1990; Пріоритет P3924501.2, 25.07.1989 (DE); Опубл.07.02.1991	–
Мембранний елемент	Європейська заявка №0164326 (EP), МПК4 В 01 D 13/00. Vorrichtung für Diaphragmadestillation / KJELLANDER, Nils (SE); SVENSKA UTVECKLINGSAKTIEBOLAGET (SE). – 85850194.3, 31.05.1985; Пріоритет 08403081, 07.06.1984 (SE).	–

Таблиця Е.4. Інша науково-технічна документація, відібрана для подальшого аналізу

ОГД, його складові частини	Джерела інформації	Бібліографічні дані
1	2	3
Мембранний апарат	Бряк М. Т., Цапюк Е. А., Твердый А. А. Мембранная технология в промышленности	К.: Техніка, 1990. – С.113, рис. 36
Мембранний елемент	Бряк М. Т., Цапюк Е. А., Твердый А. А. Мембранная технология в промышленности	К.: Техніка, 1990. – С.107, рис. 34
Мембранний апарат	Дыгнерский Ю. И. Процессы и аппараты химической технологии: Часть 2. Массообменные процессы и аппараты	М.: Химия, 1992. – С.352, рис. 24-20

Таблиця Е.5. Аналіз новизни, винахідницького рівня та промислової придатності проєктованого об'єкта

ОГД, його складові частини	Найближчий аналог			Очікуваний результат	Можливість використання у промисловості або іншій сфері діяльності	Номер поданої заявки, дата подачі заявки *
	Сукупність ознак	Бібліографічні дані	Сукупність ознак			
1	2	3	4	5	6	7
Мембранний апарат	А. Вертикальний корпус Б. Верхня й нижня кришки В. Верхня й нижня труба Г. Трубка мембранні елементи (ТМЕ) Д. Розпірні циліндр-конічні втулки для крилення ТМЕ в трубних решітках	Пат. на користувачів МПК6 №102 (UA), В 01 D 63/06; Мембранний апарат / I. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев (UA) – №97031457, 28.03.1997; Опубл. 25.12.1997, Бюл. №6	А. Вертикальний корпус Б. Верхня й нижня кришки В. Верхня й нижня труба Г. Трубка мембранні елементи (ТМЕ) Д. Розпірні циліндр-конічні втулки для крилення ТМЕ в трубних решітках; Е. Проміжна труба решітки; Ж. Охолодні труби, розташовані зовні ТМЕ й закріплені у верхній і проміжній трубних решітках	Спрошено конструкцію, проте знижено продуктивність внаслідок зменшення градієнта температури галузях простору (порівняно з найбільш-рідких систем з жким аналогом)	Можливе використання у промисловості нафтохімічній, нафтопереробній, харчовій, мікробіологічній та інших галузях промисловості, які потребують розділення рідких систем з органічними речовинами	—
Конструкційний матеріал трубчастих мембранних елементів	Трубка розміром 8 × 1,5 мм Матеріал – гума на основі нових силіконового каучуку	Те саме	Трубка розміром 8 × 1,5 мм Матеріал – гума на основі силіконового каучуку	–	Те саме	–

1	2	3	4	5	6	7
Вузол кріплення трубчастих мембранних елементів в апараті	Циліндро-конічна втулка, розміщена всередині кінцевої ділянки ТМЕ, розміщеної в циліндрі-конічному отворі трубної решітки	А.с. №1768255 (SU), МПК4 В 01 D 63/06. Узел крепления трубчатых мембранных элементов в трубной решетке / Ю. И. Трохин, Н. В. Шафаренко, А. И. Сумский, Ю. С. Шемяц (SU); Киевский политехнический институт (SU). – №4770698/26, 04.11.1989; Оубл.15.10.1992, Бюл. №38	Циліндро-конічна втулка, розміщена всередині кінцевої ділянки ТМЕ, розміщеної у циліндрі-конічному отворі трубної решітки	-	Можливе використання в хімічній, нафтохімічній, нафтопереробній, харчовій, мікробіологічній та інших галузях промисловості, які потребують розділення рідких систем з органічними речовинами	-

* Графу заповнюють у разі подання заявки (заявок) щодо проєктованого об'єкта до Укрпатенту.

У результаті проведених патентних досліджень установлено:

- 1) запропонований апарат і його складові частини не відповідають умовам патентоспроможності винаходу (корисної моделі) оскільки:
 - а) усі суттєві ознаки найближчого аналога (за винятком декількох) використано в проєктованому апараті, що спростило конструкцію останнього, проте знизило його технологічні можливості; згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» конструкція проєктованого мембранного апарата не відповідає критерію «винахідницький рівень»;
 - б) усі суттєві ознаки трубчастого мембранного елемента (ТМЕ) проєктованого апарата ідентичні суттєвим ознакам ТМЕ найближчого аналога; згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» ТМЕ проєктованого мембранного апарата не відповідає критерію «новизна»;
 - в) усі суттєві ознаки вузла кріплення ТМЕ проєктованого апарата ідентичні суттєвим ознакам вузла кріплення ТМЕ найближчого аналога; згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» вузол кріплення ТМЕ проєктованого мембранного апарата не відповідає критерію «новизна»;
- 2) останнім часом винахідницька активність промислово розвинених країн у галузі розділення рідких систем за допомогою мембранної технології (зокрема, випаровуванням крізь розділювальну мембрану) залишається стабільною й навіть трохи зростає. Провідні держави у цій галузі: США, Японія, Німеччина, Україна й Російська Федерація. При цьому запатентовані винаходи й корисні моделі стосуються як апарата в цілому, так і його складових частин: мембранних елементів (конструкції й матеріалу), вузлів кріплення ТМЕ в апараті тощо. Крім того, переважно патентуються технічні рі-

шення, які стосуються мембранних елементів і ефективного їх застосування в масообмінному обладнанні;

3) аналіз патентів дає змогу зробити висновок, що в галузі розділення рідких систем за допомогою мембранної технології (зокрема випаровуванням крізь розділювальну мембрану) основні розробки спрямовано на патентування нових матеріалів для виготовлення мембран, при цьому найчастіше не універсальних, а спеціальних мембран (для розділення конкретних рідких сумішей).

Список рекомендованої літератури

1. *Виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів та заявників на об'єкти промислової власності. Порядок та оформлення патентного формуляра: Метод. рекомендації / За ред. В. Л. Петрова. – К.: Нора-прінт, 2000. – 127 с.*
2. *Інтелектуальна власність: Словник-довідник: У 2 т. / За заг. ред. О. Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000.*
3. *Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика: У 4 т. / За заг. ред. О. Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім «Ін Юре». – 1999.*
4. *Методические рекомендации для разработчиков товарных знаков / Е. А. Ариевич, В. Ф. Асламова, А. Н. Григорьев, Б. В. Трифонов. – М.: ВНИИПИ, 1991. – 50 с.*
5. *Основи інтелектуальної власності. – К.: Юридичне вид-во «Ін Юре», 1999. – 578 с.*
6. *Охорона промислової власності в Україні / За ред. О. Д. Святоцького, В. Л. Петрова. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 1999. – 400 с.*
7. *Патентування винаходів в іноземних державах / Л. І. Ніколаєнко, І. Ю. Кожарська, В. С. Радомський, С. Й. Полачек. – К.: Держпатент України, 1999. – 123 с.*
8. *Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. – М.: Теис, 1996. – 704 с.*

Зміст

Передмова	3
1. Поняття інтелектуальної власності та система її правової охорони	5
1.1. Загальні положення	5
1.2. Основні інститути права інтелектуальної власності.....	8
2. Загальні відомості про захист інтелектуальної власності	12
2.1. Авторське право та суміжні права	12
2.2. Об'єкти й суб'єкти права промислової власності	21
2.2.1. Винаходи	21
2.2.2. Корисні моделі	23
2.2.3. Промислові зразки	24
2.2.4. Знаки для товарів і послуг	29
2.2.5. Фірмові найменування.....	37
2.2.6. Зазначення походження товарів	38
2.2.7. Недобросовісна конкуренція	40
2.2.8. Топографія інтегральної мікросхеми	44
2.2.9. Сорти рослин.....	44
2.2.10. Комерційна таємниця	45
2.2.11. Суб'єкти права промислової власності	46
2.3. Інтелектуальна власність та Інтернет.....	50
2.4. Відповідальність за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності	53

3. Правова охорона винаходів і корисних моделей	55
3.1. Загальні положення	55
3.2. Умови патентоспроможності.....	57
3.3. Право на одержання патенту	58
3.4. Порядок одержання патенту.....	59
3.5. Права та обов'язки, що випливають з патенту	64
3.6. Припинення дії патенту та визнання його недійсним.....	67
3.7. Захист прав власника патенту	68
4. Патентна інформація та документація. Патентні дослідження	69
4.1. Загальні відомості про патентну інформацію та документацію.....	69
4.2. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності.....	69
4.3. Джерела патентної інформації	75
4.4. Загальні відомості про патентні дослідження.....	83
5. Ліцензування та передавання технології	99
5.1. Загальні положення	99
5.2. Передавання права власності на об'єкти інтелектуальної власності	100
5.3. Ліцензійні договори	100
5.4. Передавання ноу-хау	103
5.5. Інші форми передавання та придбання технологій на комерційній основі	104
6. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності	109
6.1. Загальні положення	109
6.2. Міжнародні договори, конвенції та угоди у сфері інтелектуальної власності.....	110

6.3. Регіональні міжнародні організації з питань охорони інтелектуальної власності	119
6.4. Патентування винаходів і корисних моделей в іноземних державах	120
Додатки	123
Додаток А. Закон України про авторське право і суміжні права	123
Додаток Б. Закон України про охорону прав на винаходи і корисні моделі	162
Додаток В. Міжнародна патентна класифікація (шоста редакція, витяг)	189
Додаток Г. Зразок розміщення матеріалу в МПК.....	200
Додаток Д. Зразки джерел патентної інформації	202
Додаток Е. Приклад виконання розділ «Патентні дослідження» розрахунково-пояснювальної записки курсового (дипломного) проекту	213
Список рекомендованої літератури	227

Для нотаток

Навчальне видання

МІКУЛЬОНОК Ігор Олегович

Основи інтелектуальної власності

Навчальний посібник

Редактор *Р. М. Шульженко*

Комп'ютерна верстка *О. В. Гулевець*

Дизайн обкладинки *М. Є. Пігурнов*

Оригінал-макет підготовлено ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”

Темплан 2004 р., поз. І-2-006

Підп. до друку 22.04.2004. Формат 60×84¹/₁₆. Папір офс. Спосіб друку – офсетний.
Ум. друк. арк. 13,48. Обл.-вид. арк. 22,42. Наклад 1000 пр.

Інформаційно-видавничий центр “Видавництво «Політехніка»” НТУУ «КПІ»
Свідоцтво про держреєстрацію ДК № 1665 від 28.01.2004 р.
03056, Київ-56, вул. Політехнічна, 14, корп. 15
тел./факс (044) 241-68-78, 241-66-64, e-mail: izdatelstvo@ntu-kpi.kiev.ua